YARIM AY

No. 21

15 Kuruş

15 GÜNDEN 15 GÜNE

HAKİKÎ BAHTİYARLIK

Jules Renard: «Bahtiyar olmak yetmez, başkalarının bahtiyar olmaması da lâzım» dermiş. André Gide bu sözü anarken bunda gerçek bir samimiyetten çok, bir samimiyet gösterişi bulduğunu söylüyor.

O acı sözün doğruluğunu kendi içinde de hissetmemiş adam yoktur; demiyeceğim; insan oğulları arasında bazılarının olsun bir veli, bir melek tabiatı ile doğduklarını kabul etmek bir vehim bile olsa hem tatlı, hem de yükseltici bir vehimdir. Hayır, kendimi bedbinliğe bırakmak istemiyorum; bunun içindir ki ben de André Gide ile bir olup Jules Renard'ın samimiyet değil, «cynisme» ihtiyacı ile öyle söylediğini iddia edeceğim.

Fakat, ne yalan söyleyeyim? bahtiyarlığı başkalarının bahtsızlığında, felâketinde aramıyanları, bulmıyanları kıskanırım. Her birimiz, en sevindiğimiz günlerde bir düşünelim: bizi sevindiren hadise acaba hiç kimseyi üzmemiş, ağlatmamış mıdır? Kimseye dokunmadan bizi bahtiyar eden hadiseler yok değildir; fakat hepimiz de biliriz ki öbürlerinin yanında sayılmağa bile değmez.

İstırabın pek şiddetlisi düşünme kabiliyetimizi körletir, derler; çok şükür ki bu hassa sevincin en küçüğünde bile vardır. Olmasaydı, biz her sevindiğimiz gün, talihin lûtfu diye karşıladığımız hadisenin başkalarınca siyah bir taşla işaret edilmeğe değer sayıldığını düşünebilseydik, hemen hemen hiç bir gün içimizde ferahlık duyamazdık.

Sadece başkalarının felâketini bir sevinme vesilesi diye karşılıyanlardan bahsetmiyelim; onlar canavar tabiatli insanlardır. Fakat hakçası, bizim de öyle canavarlık günlerimiz olduğunu inkâr edebilir miyiz? Bu satırları yazan ben, onları okuyan siz, sevmediğimiz, düşman dediğimiz insanların bize bir iyiliği dokunmıyan felâketlerine de, hiç değilse içimizden, oh değimiz olmadı mı? Hatta dostumuzun başına gelen felâketi, bizim o adama karşı sevgimizi, vefakârlığımızı ispata vesile olur diye, hoş karşıladığımız hiç yok mudur? Kara gün dostu olmakla iftihar ederiz, bunda bir gaddarlık yoktur denebilir mi?

Her gönülde bir canavar yatar; iş o canavarı yenmekte, öldürmektedir. Fakat onu büsbütün yenmek, öldürebilmek kaç kişiye nasib olmuştur? En iyilik günlerimizde bile, bahtiyarlığımızı tamamile tadabilmek için, hiç değilse kendimizin eski sıkıntı, felâket günlerimizi hatırlamağa lüzum görmez miyiz? İçimizdeki canavar, başkalarından dişini çekse de, bizi kemirmek ister ve her bahtiyarlığa, bir felâkete gülerek bakmak zehrini karıştırır.

İnsan oğlu mukayese ile sevinip, ruhî ıstıraplarını da mukayese ile duyar: Dün şu halde idim, bugün bu halde... O şöyledir, ben değilim... Bu mukayese de yine o içimizdeki canavarın işidir. Hatta daha ileri de gidip, dost veya düşman bir başka kimsenin kederlerini paylaşmakta şeytanî bir zevk duyduğumuzu söyliyebiliriz. Hani bir roman okurken ağladığımız gibi acıyıp ağlamak. İnsan kendi kederinin, ıstırabının dinmesini ister; halbuki bir romanı okurken duyduğumuz ezanın artmasını arzu ederiz. Zevkli bir ıstırap. Dostlarımız kederlerine, felâketlerine iştirakte de bu hal yoktur denemez.

Halbuki sevinç, kimsenin felâketinden doğmıyan ve kimsenin felâketine, üzülmesine sebep olmıyan bahtiyarlık... Buna ermek belki dünyanın en zor işidir; çünkü bu ancak benliğimizden tamamile kurtulmakla kabil olur. Benliğimiz, kalmıyacak; sırf bizim için iyi, yahut sırf bizim için kötü hiçbir şey olmıyacak. Ancak bütün insanlık için iyi ve bütün insanlar için kötü olan şeylere sevinip kederleneceğiz. Kendimizden, ayrı bir varlık olduğumuzu unutacak kadar vazgeçeceğiz... O zaman duyduğumuz bütün sevinçler de, kederler de tamamile saf olur. Yalnız veli yaradılışlı adamların erdiği bahtiyarlık.

Elbette ki kolay değil... Fakat insan oğlunun şerefi daima zor şeylerin peşinde koşmaktır.

Nurullah Ataç

Sahne Eserleri Karşısında Yerli Sanatkâr:

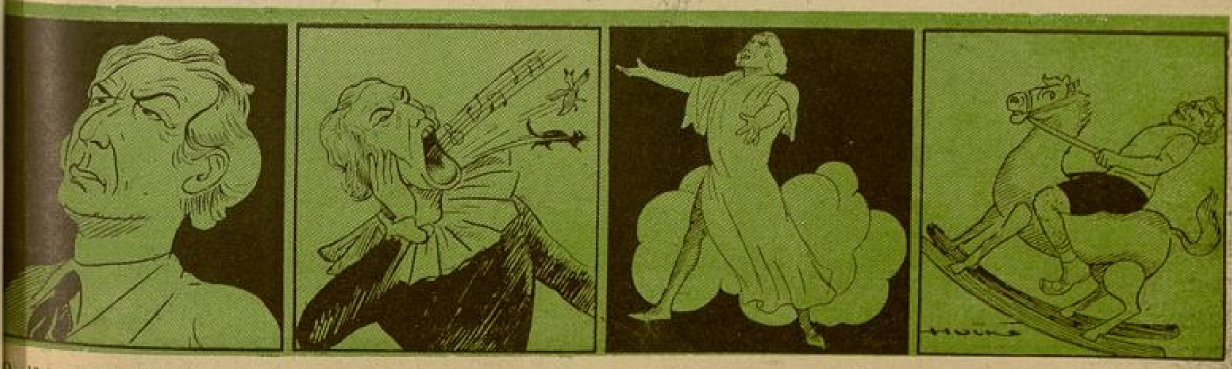

O, dünya tiyatro tarihinin henüz bir eşini daha yazmadığı acaip bir artisti ....

Hayatında hiçbir musiki terbiyesi görmediği halde, operetlerde bülbül gibi şakradı ...

Klâsik piyeslerin en güç rollerini muvaffakıyetle başardı.

Çocuk ruhiyatını bilmediği halde bu yeni sanat şeklinde de istidat gösterdi ..

TANRI ONU BİR DE OPERAYI DENEMEKTEN KORUSUN !...

Havada, yağmur sıkıntısı vardı.

Genç kadın, biryandan valizlerini yerleştiriyor, biryandan kocasına, hizmetçi kıza bağırıyordu:

— Şapka kutumu buldunuz mu? Eskisini sormiyorum, yenisini.. Beyaz ıskarpinlerimin teki de yok...

Annesi, ayakta, kızının çamaşır katlayışına, yerleştirişine bakıyor, ve en hassas kronometroları utandıracak bir çalışışla çenesini işleterek söylüyordu:

— Kızım, yola çıkıyorsun, hem de deniz yolculuğuna.. Deniz tutar belki.. Sen daha çocukken de denize yüzün yoktu. Mudanyaya, büyük halana gitmiştik.. Yolda, senin safran kabarmıştı.. Deniz de çarşaf gibiydi.. Rahmetli baban: "abur cubur yedi, midesini bozdu, safrası ondan kabardı!„ diye tutturduydu. Gani gani rahmet eylesin, herşeye bir bahane bulurdu.. Mideden değil, deniz tutmasıydı, o! Ben bilmez miyim? Sen, kocana söyle; hoş, ben de tenbih edeceğimya; limon, lokmanruhu, valeryanat almağı unutmayın... A, pek zordur, ben bilirim. Sonra, yanınıza tuvalet sabunu da al.. İnsanın kendi sabunu başkadır.

Genç kadın, bir yabanarısı vızıltısına benzeyen, bu ara durak vermeyen kekre mırıldamalara sinirlerini kaptırmış, ellerini bir makine gibi oynatarak iş görüyor; ve zaman zaman başını kaldırıp sağa sola haykırıyordu:

— Ayşe! sarı kemerim nerede? Gardrobun alt gözüne bak.. Macid saten terliklerimi bul.. Gazete kâğıdı da getir..

Annesi, ellerini göbeğinin üstünde kavuşturmuş, birteviye söylüyor, söylüyordu:

— Ben ne olur ne olmaz, diye iki tavuk kestirdim, haşlattım. Hazır lo yumurta yaptırdım. Sen kocana söyl kutu sardalyesi, peynir, kavanoz reçel sucuk, pastırma aldırt.. Vapurun ye mekleri, belki mideni bozar.. Hem ağı yağlı yemekler yemek doğru değil. Kuru şeyler yerseniz, daha iyidir.. B senin ilk uzun deniz yolculuğun.. Yo da, Allah saklasın, bir fırtınaya fili tutulursanız, haliniz nice olur!

Hizmetçi kız, kapının önünde gö rünmüştü:

— Otomobil geldi., Beyfendi, bira acele etsinler, vapura vakit yok, diyo lar.

Genç kadın, hiddetle sıçradı, b ğırdı:

— Vakit yokmuş! Ben burada e lenmiyorumya...

Ve biraz önce, ellerile okşar gi

Yazan :

MAHMUT YESARİ

— Üşüyorum aşağı inelim....

bastırdığı ütülü çamaşırlara ayağıyle vurdu, hizmetçiyi çağırdı :

— Gel, şunları kapa...

Annesi, baş ucunda, hiç ahengini bozmayan bir makine düzeniyle söyliyor, söyliyordu:

— Kocanınkisi de doğrusu pek düşüncesizlik... Böyle yumurta kapıya gelince mi haber verirler? Madem ki vakit darmış, bir iki saat önceden haber vermeli değil miydi? Kadın kısmının hazırlanması kolay mı? Ah, bu erkekler.. Hep de biribirlerine benzerler. Rahmetli baban da böyle idi. Kızım, erkekler böyledir. Ne kadın, ne de insanları idare etmesini bilmezler. Kadınlar olmasa, dünyanın hali haraptır, alimallah... Kadınlar çekip çeviriyorlar da, herşeyler nizamına giriyor..

Genç kadın, aynanın önünde şapkasını düzeltiyordu, ve hizmetçinin tuttuğu mantoya baktı :

— İyi süpürmemişsin, üzerinde tozlar duruyor.

Ve hiddetle aldı, mantoyu sırtına geçirdi :

— Vakit yok..

Annesini kocakladı, yanaklarından öptü ve koşar gibi merdivenlerden indi :

— Ayşe! bavulları indir.

Annesi, merdiven başında durmuş, vakit vakit gözlerini ellerinin tersile kurular gibi siyliyor, ve çenesinin hiç bozulmayan akordu ile söylüyor, söylüyordu :

— Hava fena karardı... Yağmur, birden boşanacak.. Yaz sonudur, filân diye, sakın güverteye çıkmayın.. Deniz havası sert olur. Kendinizi üşütürsünüz. Yolda hastalanırsanız kim bakar? Size, söyliye söyliye dilimde tüyler bitti. Bir iki gün dişinizi sıksaydınız, ne olurdu? Önümüzde daha pastırma yazı var. Böyle havada yola cıkılır mı? Memuriyetine vaktile gitmeli imiş! Bir telgraf çekseydi, olamaz mıydı? Havayı, mahsustan siz bozmadınızya? Allahın işi.. Ya fırtına çıkarsa.. İş güç te lâzım ama, herşeyden önce can sağlığı.. Ana sözü, büyük sözü dinlememek, artık moda oldu.. Benim içim yanıyor.. Haydi güle güle gidin.. Güle güle gelin..

Valizler otomobile konmuş, araba, hareket etmişti. Anne, cumbadan sarkmış, kekre vızıltısı ile kuyruğuna basılmış hasta kediler gibi mırıldanıyor, mırıldanıyordu :

— Ayşe! kız.. Kapıdan su dök.. Tez gelsinler.. Güverteye çıkacak olursanız, kalın paltonu giy, kızım.. Göğsünü de kapa.. Ayaklarını üşütme. Gece yatarken ayaklarına sıcak su şişeleri koy..

Genç kadın. Otomobilin gürültüsünden, annesinin son öğütlerini, tavsiyelerini duyamamıştı. Kol saatine baktı, kocasına sinirli sinirli sordu :

— Vapura yetişebilecek miyiz?

Kocası, gülümsedi :

— Yarım saat var. Bol bol yetişiriz.

Genç kadın kaşlarını çatmıştı:

— Peki, yarım saat varmış, bol bol yetişebiliyormuşuz da, ne diye iki ayağımı bir papuca soktun?

— Başka türlü hazır olmayacaktın ki.

Genç kadın, kocasını dik dik süzdü, dudaklarını kıpırdattı, birden taşacaktı, yutkundu, başını mantonun yakasına gömdü, sustu. Vapura girinceye kadar hiç konuşmadılar.

Vapurda, kamaralarına girdiler, valizleri yerleştirdiler, Kocası sordu :

— Güverteye çıkalım mı?

Genç kadın, için için homurdanıyordu :

— Çıkalım.

Ve güvertede, vapurun rıhtımdan uzaklaşışına bakarken de konuşmayorlardı. Fakat ikisinde de, gizli bir homurdanış, bir titizleniş vardı. Susmalarına rağmen, ikisi de konuşmak, söylemek değil, biribirlerinin yüzlerine bağırmak, haykırmak, hırlamak, kavga etmek istiyorlardı.

***

Havada, yağmur sıkıntısı vardı.

Genç kadın, güvertede dolaşırken birdenbire durdu :

— Üşüyorum, aşağı inelim.

Aşağı salon, cigara dumanile dalga dalga sislenmiş; boğucu bir ılıklık; geniz gıcıklayan sinsi bir küf kokusu, yağmur sıkıntısile bozulan sinirleri, büsbütün geriyor, cımbızlıyordu.

Genç kadın, salonda da oturamamıştı :

— Kamaramıza gidelim.

Kamarada, umdukları rahatı bulamamışlardı. Genç kadın, soyunup yatmak istedi, valizlerden birini açtı, pijamasını aradı, çamaşırları karıştırdı ve bağırarak doğruldu :

— Pijamamı bulamayorum.

— Hangi valize koymuştun?

— Unuttum.. Acelenden akıl fikir kaldı mı? Ne yaptığımı, neyi nereye koyduğumu bilmiyorum ki... Daima, böylesindir. Bir acele, acele.. Aklın sıra, bunlar siyaset değil mi? Vakit de varmış... Elimle düzelttiğim çamaşırların ütüleri bozuldu. Hep kababat senin... Şimdi öteki valizleri de mi açıp bozayım?

Kocası dayanamamıştı:

— Bütün kababati bana yükleme... Baş ucunda, annen duruyordu.. Darılma, gücenme ama, onun çenesile insan, ne yaptığını, ne yapacağını şaşırır.

Genç kadın, gerilen sinirlerinin bütün hıncını kocasından alacaktı. Yumruklarını kalçalarına dayadı, ağzını çarpıtarak haykırdı :

— Annem.. Annem.. Herşeyde kababat onun değil mi? Annemden ne istiyorsun? kadıncağızın sana ne yaptığı var.. Eğer söyliyorsa, ikimizin de iyiliği için.. Annem, herşeyi düşünür, akıllı kadındır. Para tutunuz, para biriktiriniz diyorsa bizim fenalığımız için mi? Bizim hesabımıza ilerisini düşündüğü mü kababat? İyiliğimizle, sıhhatimizle alâkadar oluyor.. Zaten insanlara yaranılmaz!

Kocası, yeni yaktığı cigarayi yere attı, ayağiyle ezdi :

— Annenin nasihatlerinden bıktım; herşeyi düşünür, akıllı kadın, öyle mi? Bu yaşa gelinceye kadar, herkese akıl dağıta dağıta, biçarenin aklı kalmamış!. Hem rica ederim, biraz da, kendi aklımızla yaşayalım.

Genç kadın, sinirli bir kahkaha kopardı :

— Kendi aklımızla.. Hele senin aklınla.. İşte bak. Bu pek şık olurdu! Senin aklınla yaşamaklığımızı isterdim. Bunu görmek isterdim..

Katılacak gibi gülüyordu :

— Dostumuz, düşmanımız, kimbilir, ne güler, ne gülerdi? Aklına, çok güveniyorsun...

— Herhalde, annenden fazla aklım herşeye erer.

— Dur, buna da biraz güleyim... Akıllı olsaydın, durduğun yerde de kazanabilirdin. Böyle yollara düşmezdik. Hem, annemin aklını bugün

(Arkası 32 inci sayfada)

DÜNYA GAZETECİLİĞİ KİMLERİN ELİNDEDİR ?

Harb, sulh, siyaset ve ekonomi alanlarında geçen önemli hâdiselerde hiç şüphe yok ki basın (matbuat) kuvetinin çok büyük rolleri vardır. Önce kendi memleketlerinin, sonra da bütün dünya kamoyunun o hâdiseye karşı alacağı durumu az çok gazeteler hazırlarlar.
Bilhassa arsıulusal bir kudret şekline gelmiş gazeteler ve gazete ittihadlarının önünde bazan en meşhur diplomatlar, bankacılar, ekonomiciler boyun iğmeğe mecbur olurlar.

Dünya kamoyuna kimler hâkimdir, büyük gazeteleri kimler idare eder?

Bunu muhakkak ki her okuyucu merak eder. Bu hususta topladığımız malûmatı yazıyoruz:

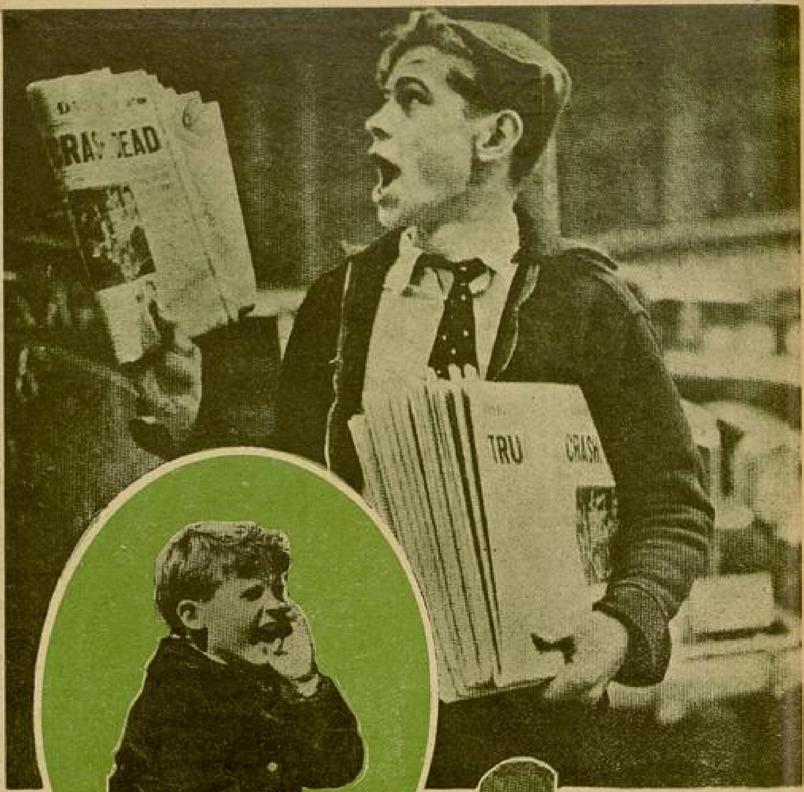

. . . . Bilhassa arasıulusal bir kudret şekline gelmiş gazeteler önünde en meşhur diplomatlar, ekonomiciler bile. . . . . . .

Fransada

Schneider - Creuzot : Fransada gazetelerin üzerinde en fazla müessir olan şahsiyetlerden ikisi meşhur Schneider-Creuzot silâh fabrikalarının sahibleri olan iki zattır. Bunlar gazetelerin hisse senedlerine sahib olarak, ilân ve tahsisat vererek kendi istediklerini yazdırabilirler. Hatta Almanların iddialarına göre bu iki zat, kendi menfaatlerine ve ticaretlerine halel geleceği düşüncesile, Avrupada sulhun yerleşmesi ve Almanya ile Fransanın anlaşmaması için ellerinden geleni yaparlar. Hatta Schneider - Creuzotnun sade Fransada değil, Belçikada ve Çekoslovakyada gazeteleri vardır. Fransadaki gazeteleri: (Temps, Echos de Paris „günde 400 bin sayı", Journal „200 bin sayı„ Matin „750 bin sayı", Petit Journal "250 bin sayı" ve Petit Parisien „1 milyon 700 bin sayı".)

Louis Dreyfus : Bu zat Musevi ticaret müesseselerinden en kuvetlisinin sahibidir. Fransanın en zengin adamları srasında sayılmaktadır. Dünyanın en büyük hububat tüccarlarından biridir. 1904 senesindenberi matbuat üzerinde nüfuz ve tesir göstermeğe başlamıştır. Vaktile sosyalist, şimdi de komünist olan «Humanité» gazetesini tesis etmiştir. Fransanın istihbarat ajansı «Agence Havas» bunun elinde olduğu gibi, en büyük akşam gazetesi (İntransigent) da nüfuzu altındadır.

Bunlarla istediği şekilde yüksek malî ve ekonomik mücadelelerde bulunmakta, kamoyu istediği tarafa çevirmeğe çalışmaktadır.

Horace Sinaly : Bu zat bir Macar Musevisidir. Mühimmat ticareti yapmakta ve yüksek finans işlerile uğraşmaktadır. «Paris ve Felemenk Bankası» genel direktörüdür. Ajans Havas ile Journal, «Oeuvre», «Ami du pueple» gündelik gazeteleri ve haftalık "Candide„ „Je Suis Partout", "Ric et Rac" mecmuaları üzerinde nafizdir.

Maurice Sarraut : Senelerden beri Radikal - Sosyalist partisinin genel sekreterliğini yapmaktadır. Nazırlardan Albert Sarrautnun kardeşidir. Bu iki kardeşe, Afrikadaki Fransız müstemlekesinde çok büyük arazi ve servet kalmıştır. Günde 18 baskı yapan „Depêche de Toulouse" gazetesi bunun elindedir. Son seçimde sırf şahsî nüfuzile tam yüz meb'usun seçimde

muvaffakıyet kazanmalarını temin etmiştir.

İngilterede

Lord Rothermere : Lord olmadan önceki ismi: Harold Sidney Harmthworthtür.

Çok tanınmış Lord Northcliffe'in kardeşidir.

Onun ölümünden sonra sosyetenin başına geçmiştir. Başında bulunduğu sosyetenin en mühim gazeteleri şunlardır: Daily Mail "Günde bir milyon 800 bin sayı; Ewning News "700,000 sayı„; Dail Mirror "1,300,000 basmaktadır„.

Haftalıklardan Weekley Dispatch bir milyon sayı neşretmektedir. Lord, milliyetçi ve muhafazakârdır. Faşizme taraftar ve Sovyet Rusyaya aleyhtar görünmektedir. Emperyalist olması dolayısile herhangi bir sosyalizm cereyanını hoş görmemektedir.

Lord Beaverbrook : Lord olmadan önceki ismi William Maxwel Aitkendir.

"Daily Express„ trüstünün başındadır. Bu gazete günde 2 milyon sayı basmaktadır.

Sunday Express 1.200,000; Evning Standard 400,000 sayı tabetmektedir. Bu da Lord Rothermere gibi emperya-

listtir; milliyetçidir, sosyalistlerin düşmanıdır. İngilterenin Avrupada herhangi bir hükümetle müttefik olmasına aleyhtardır.

Sir Roderich Jones : Rodrich İngiliz Reuter istihbarat bürosunun genel direktörüdür. Afrikada Boerlerle İngilizler arasında olan muharebede henüz 21 yaşında iken, Reuterin aytarı olarak harb alanına gitmiştir. Reuter bürosu zannedildiği gibi bitaraf, müstakil değildir. Çünkü başındaki Rodrich kuvetli bir İngiliz milliyetçisidir.

Sir James Gomer Berry : James, İngilterenin en büyük kâğıd taciridir. Günde 350 bin sayı satan Daily Telgraph, 200 bin sayı satan Sunday Timesle; haftada satışları bir milyon 200 bine baliğ olan birçok mecmualar üzerinde nüfuzu vardır. Muhafazakârdır.

Amerikada

Hearst : Amerikada en büyük gazete kralı William Rodolph Hearsttır. Başında bulunduğu gazeteler ittihadına tam 39 gündelik gazete dahildir. Bu gazetelerin bastığı nüshaların sayısı her gün 8 buçuk milyona baliğ olmaktadır. Hearstın başında bulunduğu "International News Service„in nüfuzu ilk defa 1898 deki İspanya - Amerika muharebesi esnasında hissedilmişti. Bu sosyete o zamandanberi işi daha ilerleterek birçok mecmua ve gazete çıkardıktan başka, radyo ve sinema faaliyetlerine de girişmiştir. İç siyasada Demokrat partisinin fikirlerini, dış siyasada da Monroe esasını, yani Amerikanın Amerikadan hariç işlere karışmamasını terviç etmektedir.

Bunun için Amerikanın Uluslar Sosyetesine girmesine, Avrupa siyasetine müdahale etmesine muhaliftir.

(Arkası_17 inci sayfada)

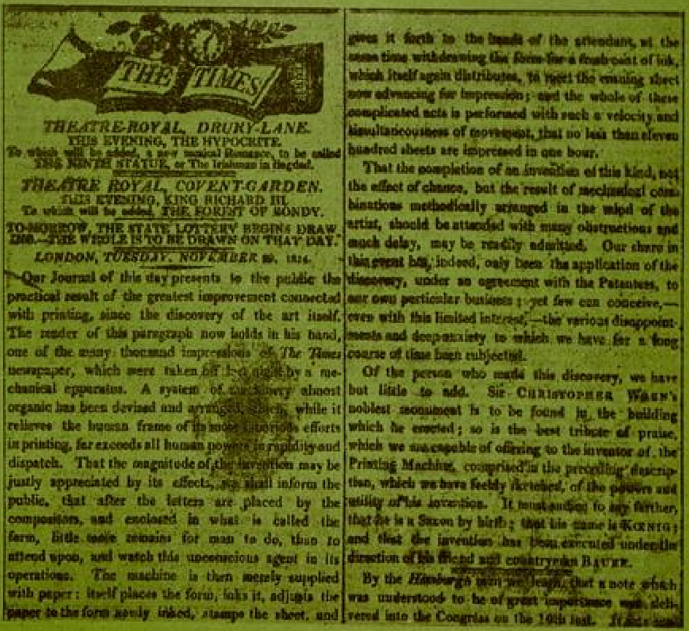
THE TIMES

THEATRE-ROYAL, DRURY-LANE.
THIS EVENING, THE HYPOCRITE.
To which will be added, a new musical Romance, to be called THE NINTH STATUE, or The Irishman in Bagdad.

THEATRE ROYAL, COVENT-GARDEN.
THIS EVENING, KING RICHARD III.
To which will be added, THE FOREST OF BONDY.

TO-MORROW, THE STATE LOTTERY BEGINS DRAWING.—THE WHOLE IS TO BE DRAWN ON THAT DAY.

LONDON, TUESDAY, NOVEMBER 29, 1814.

Our Journal of this day presents to the public the practical result of the greatest improvement connected with printing, since the discovery of the art itself. The reader of this paragraph now holds in his hand, one of the many thousand impressions of The Times newspaper, which were taken off last night by a mechanical apparatus. A system of machinery almost organic has been devised and arranged, which, while it relieves the human frame of its most laborious efforts in printing, far exceeds all human powers in rapidity and dispatch. That the magnitude of the invention may be justly appreciated by its effects, we shall inform the public, that after the letters are placed by the compositors, and enclosed in what is called the form, little more remains for man to do, than to attend upon, and watch this unconscious agent in its operations. The machine is then merely supplied with paper: itself places the form, inks it, adjusts the paper to the form newly inked, stamps the sheet, and gives it forth to the hands of the attendant, at the same time withdrawing the form for a fresh coat of ink, which itself again distributes, to meet the ensuing sheet now advancing for impression; and the whole of these complicated acts is performed with such a velocity and simultaneousness of movement, that no less than eleven hundred sheets are impressed in one hour.

That the completion of an invention of this kind, not the effect of chance, but the result of mechanical combinations methodically arranged in the mind of the artist, should be attended with many obstructions and much delay, may be readily admitted. Our share in this event has, indeed, only been the application of the discovery, under an agreement with the Patentees, to our own particular business; yet few can conceive,—even with this limited interest,—the various disappointments and deep anxiety to which we have for a long course of time been subjected.

Of the person who made this discovery, we have but little to add. Sir Christopher Wren's noblest monument is to be found in the building which he erected; so is the best tribute of praise, which we are capable of offering to the inventor of the Printing Machine, comprised in the preceding description, which we have feebly sketched, of the powers and utility of his invention. It must suffice to say farther, that he is a Saxon by birth; that his name is Kœnig; and that the invention has been executed under the direction of his friend and countryman Bauer.

By the Hamburgh mail we learn, that a note which was understood to be of great importance was delivered into the Congress on the 19th inst. It ...

Dünyanın en eski gazetelerinden biri Londrada çıkan The Times gazetesidir. Resmimiz bu gazetenin 29 - Sonteşrin - 1814 tarihli sayısından bir parça göstermektedir.

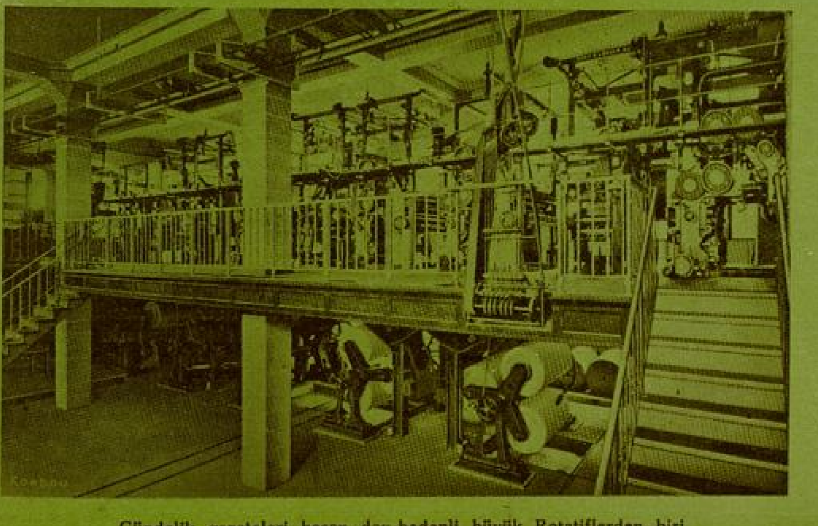
Gündelik gazeteleri basan dev bedenli büyük Rotatiflerden biri

DİKENLİ ÇİT

YERLİ ROMAN : YAZAN: CAHİD UÇUK

.... Sofradan kalktıkları vakit ortalık kararıyordu. Örtüleri, tabakları ve bütün getirdiklerini topladılar. "Ayla„ bahçe kapısından çıkmağa başlayan arkadaşlarına seslendi:

— Çocuklar acaba birşey kalmadı mı?

Ahmet ince sesile cevap verdi:

— Merak etme "Ayla„ herşeyimizi topladık..

Koyu gölgeli yeşil yola, acıklı bir akşam yalnızlığı çökmüştü. Uzaklardaki su birikintilerinde öten kurbağaların sesleri ortalığı kaplamış.. Yol kenarlarındaki yabani nanelerin kokuları, alaca karanlık içine sızı gibi karışıyordu.. Yola düştüler.. Tekin en arkada kalmıştı:

— Çocuklar!.. dedi, geç vakit dönüşümüz ne iyi oldu. Benim yırtık pantolon paçasile herkes alay edecekti; dedi. Sonra cebinden küçük ağız muzikasını çıkararak bir yürüyüş marşı çalmağa başladı... Öndekiler, farkına varmadan adımlarını çalgıya uydurdular.. Dönemeçli yol gitgide kararıyordu. "Ayla„:

— Çocuklar nerde ise Ay doğacak.. dedi.

— Doğsa da burayı aydınlatmaz ki "Ayla„...

— Göreceksin...

"Ayla„ göreceksin derken, yeşil yolun uc taraflarında bir pırıltı görünmeye başlamıştı.. Ay doğuyordu. Yavaş yavaş mavi bir aydınlık yaprakların arasından aktı. Yol çizgi halind ışıklarla nakışlandı..

"Ayla„ kendi bahçe yollarını çok iyi bilirdi:

— İlerideki dönemeçten deniz görünür, orada durur seyrederiz.

Sabah, kahkaha akışı halinde gidenlr, çöken akşamın yalnızlığı içinde ağır ağır dönüyorlardı.

— 2 —

... "Ayla„ küçük iskemleye oturmuş, saçlarının örgülerini başının üstüne sarıyordu. Karşısındaki ayna içinde annesini göröyor, ona söylüyordu:

— Dün gece hiç uyumadım anne.. Bahçe eğlencemizin içime doldurduğu bütün zevkleri bozdunuz babamla sen.

Annesi, onun bir gecede uykusuzluktan süzülen yüzüne, sevgiyle bakıyordu:

— Uyusaydın yavrucuğum!. dedi. Sana söylediğim kötü lâflar değil ki..

— Nasıl değil anne.. Benim bütün projelerimi altüst eden tasarlamalar..

— Herhalde on sekiz yaşında bir genç kızı evlendirmeyi düşünmek, çıkan iyi bir fırsattan istifade etmek, sizin çocukça projelerinizden daha iyidir..

Aylanın elleri başının üstünde duraladı. Aynanın içinden bakan annesinin gözlerine gözlerini dikti. Bakıştılar. Sonra birdenbire iskemle üstünde çevrildi.. Yüzü hırçın bir görünüşle dolmuştu:

— Bu sizin düşünceniz anne!... Benimki bunun aksi..

— Çocuksun Aylacığım. Ben senin fikirlerini hiçe sayarım..

— Madem ki çocuğum, niçin beni evlendirmek istiyorsunuz anne?..

Yüzü kızarmış, gözleri dolmuştu.. Sesi batıcı bir ahenkle titriyordu:

— Bu olacak iş değil anne!... Ben on sekiz yaşında evlenmeği düşünemem.

Annesi durgun bakışlarla baktı... Oturduğu koltuktan kalkarak ağır bir yürüyüşle dışarı çıktı.. Açık bıraktığı kapıdan traça görünüyordu. Bahçenin sık yapraklı ağaçları arasından yakut sarısı, pırıl pırıl ışıklarla güneş doğuyordu.. Buğulu, çok taze bir bahar sabahı başlıyordu dışarlarda.. Horoz sesleri, ağaçlarda ötüşen kuş seslerine karışıyor.. "Ayla„ ağaçların üstüne yükselen, traçadan içeri salona kadar uzanan ışıklardan gözlerini çevirdi; odasının içinde dolaştırdı. Daha başının yuvarlak yeri duran büyük tüy yastıklı yatağı.. yatağın baş ucundaki raflarda mavi kaplı kitapları.. geniş camları örten çiçekli file perdeleri.. düz biçimli elbise dolabı.. köşeli aynası gümüş bir zincire asılı tuvalet masası..

bu sade temiz odacık, genç kızın gözlerine ilk görüyormuş gibi şaşkınlık doldurdu. Düşünceleri ile yaşadığı günün arasına, büyük ayrılıklar girmişti.

Karışık, zıt duyguların doldurduğu başı, derinden zonklamalarla ağrıyordu. Annesinin akşamki sözleri, bir de şimdi tamamladıkları, gönlüne ezginlik doldurmuştu.. Bir köşesi hâlâ çocuk duygulu yüreği korku, titreyiş ve çözülmez hislerin ateşile yanıyordu.

Evlenmek.. Aklına gelmeyen bir şeydi. Hem de hiç tanımadığı birile.. Gözlerinin önüne, sağlam yapılı gövdesi, güzel başı, anlayan bakışlarile

İhsan geldi. Bu gelişle, keskin bir ağrı yüreğine saplandı Aylanın..

Babasının, istediği şeyleri yaptıran, ağır, emredici sesi kulaklarında çınladı:

— Ayla, Amerikadan okumasını bitirerek gelen yeğenim, mühendis Tevfikle seni evlendireceğim..

Bu ses yakınlaşıyor, uzaklaşıyor, yüreğini yalaza gibi yakarak dolaşıyordu.

Bunlara hiç cevap vermemişti. Babasına ne söylense boş olduğunu bilirdi.. Yaşlı, sözünü yaptırmayı seven ve

yaptıran bir adamdı. O, kendi isteklerinin uğruna gönül kırmaktan çekinmezdi. "Ayla,, babasından evlenmek sözlerini duyduktan sonra, annesine sığınmak istemiş; fakat onu da babasının tesiri altında bulmuştu... Saçlarını toplamak için aynanın karşısına tekrar oturdu. Örgülerini düzeltirken yüzünü görmüyordu. Başının üstüne sardığı saçlarına son firketi iliştirince, birden yüzü gözlerine çarptı. Renksizleşmiş, çaresiz bir derdin acıklı hali çökmüştü. Aczin bataklığına ayakları saplanmış, istediği yola gidemeyeceğinin kıvrandırıcı sıkıntısı içine çöreklemişti.

Onlar gidecekler diye düşündü. Fikri, ilk ortaya kendisi attığı halde gidemeyecek, onların arkasında kalacaktı..

Ya İhsan?!.. Çocukluklarında başlayan pürüzsüz arkadaşlıkları kopacak mıydı?

"Ayla,, yüreğinden başlayan, bütün vücuduna yayılan bir ürpermenin soğuk üşümesile, koca diye tanıtacakları adamı aklına getirdi. Onun, eskiden gördüğü bir resmini hatırladı.. Kara kıvırcık saçlı, etrafı kirpiksiz küçücük gözlü, uzak bakışlı, sivri burunlu, ince dudaklı bir adamdı. Başı omuzlarına yapışık.. "Ayla,, ürperdi. Beş yıl önceki resmiydi bu.. Kim bilir şimdi nehalde?...

Annesi:

— On sekiz yaşında bir genç kızı evlendirmeyi düşünmek, senin çocukça projelerinden elbet daha iyidir; diyordu..

Mühendis Tevfik'in karısı olacaktı. Halbuki "Ayla,, içten içe İhsanın karısı olmayı kuruyordu.. Onunla pek küçükken başlayan anlaşmaları, yaşları ilerledikçe güzelleşmiş, olgunlaşmıştı. Hiç birşey konuşmamışlardı hayatları hakkında; fakat yüreklerinin öyle bir sözsüz konuşması vardı ki; "Ayla,, İhsanın neler düşündüğünü biliyordu.. Sevdiklerini söylememişler, fakat seviyorlardı biribirlerini.. Sonra akrabaydılar.. İhsanın babasıyle annesi "Ayla,, yı çocuklarının nişanlısı gözile görüyorlardı.. sık sık görüşürler Aylayla İhsan beraber gezerler, okurlar, çalışırlar, spor yaparlardı.

"Ayla,, birden sıçradı. Dışarda İhsanla annesi konuşuyorlardı. Yerinden fırladı, taraçanın kapısında parlak güneş ışıklarında İhsanın kumral dalgalı saçları pırıldıyor, güzel vücudunun silüeti görünüyordu.. "Ayla,, yavaş adımlarla yanlarına yaklaştı. İhsanın yüzü sap sarıydı. Dudakları kurumuş, bakışlarında keskin bir yürek acısının donukluğu vardı. Aylayı görünçe kırık bir sesle:

— Seni almağa gelmiştim.. bir sabah yürüyüşü yapıyoruz.. fakat yengem senin gelemiyeceğini söyledi..

Genç kızın yüzü birdenbire alevlendi., gözlerinde şimşekler çakıyordu sanki:

— Anne!.. dedi. Niçin benim hesabıma söz söylüyorsunuz?.. Ses kızgın bir sorguyla doluydu.. annesi sakin ve yumuşak, cevap verdi:

— Baban söylemişti..

— Babam mı?

— Evet baban..

— . . . . . .

— İhsan ne olduğunu anlamıyor, yalnız ortada bir şeylerin karıştığını seziyordu:

— Niçin yenge?..

— Çünkü yavrum "Ayla,, evlenecek artık..

Delikanlı, sendelediğini belli etmemek için arkasındaki kapıya dayandı.. düşüyor gibi bütün vücudünü bir ürperme sarmıştı.. gözleri Aylanın gözlerini buldu. Genç kız dudaklarını ısırmış, yüzünün biraz önceki kanı çekilmiş, ona bakıyordu:

— İhsan sizinle geleceğim.. bir dakika bekle...

Bir solukta odasına girdi. Arkasından:

— Ayla!.

Diye seslenen annesinin bütün söylediklerini duymamak ister gibi kapısını örttü..

— Yenge..

— Yavrum...

Aylayla İhsanın biribirlerine olan yakınlıklarını seziyor, fakat bukadar ölçüsüz olduğunu bilmiyordu:

— Ne var yavrum... Bir şey mi soracaktın?

— Kiminle evleniyor "Ayla,, ?.

— Mühendis Tevfikle..

— . . . . . .

Gözlerinde derin bir şaşkınlık büyüyordu.. Yavaşça söylendi:

(Arkası 30 uncu sayfada)

KATERİN HEPBURN hakkında yazdığımız bir yazıya "HOLİVUT,, mecmuası gülünç bir hücumda bulunuyor. İşin hakikatını gelecek sıyımızd ı okuyacaksınız!...

Holivutu Altüst Eden Kitaptan :

JANET MAKDONALT

HAYATINI ANLATIYOR...

Janatle içli dışlı dost olalı bir hafta oldu. Bu bir haftanın bilânçosunu küçük bir cümle ile hülâsa etmek mümkündür: «Çılgın bir hayat!». İçkili, şarkılı, danslı ve zevkli yaşayışa bir parça fasıla vererek bu gün ilk kere kendisile ciddî şeyler konuştuk. Ondan hayatını sordum; neş'esi yerinde idi. Gayet tatlı bir dille, âdeta masum bir bebek saflığile anlatmağa başladı :

— İnsan malûm ya, ne zaman yürüdüğünü pek hatırlamaz. Şarkı söylemeğe de ben, yürümek kadar eski alıştığım için, ne zaman şarkı söylemeğe başladığımı pek iyi hatırlamıyorum. Hiçbir saat, hiçbir dakika ağzım durmazdı. Bereket versin ki, benden büyük bir kızkardeşim vardı, o bana bu hususta rehberlik etti. Yoksa, belki de büsbütün malâyani havaları ağzımda yuvarlayıp duracaktım.

Evet, itiraf ediyorum, çok küçük yaşta, hatırlıyamıyacağım bir zamanda şarkı söylemeğe başladım. Fakat şunu da ilâve edeyim ki, böyle erken yetişmiş çocuklarda mevcut büyüklük hevesi bende yoktu. Şık elbiseler, parlak küpeler, yüzükler istemiyordum. Öte taraftan üç yaşında dama şampiyonu olan çocuklar gibi, yüzü kansız ve hayattan bıkmış bir yavru da değildim. Çok şen ve neşeli bir kızdım.. Tıpkı bir ispinoz gibi neşeli ve geveze.. Bu neşem hem kendim için, hem de başkaları içindi..

Bütün düğün, nişan törenlerine, aile şölenlerine çağrılırdım. Gözleri fersiz, göbekleri şişkin ihtiyar adamlar, pürolarını derin derin çekerek söylediğim İrlanda şarkılarını hayran hayran dinlerlerdi.

Lâkin ben, bilhassa Natick ismindeki bir ihtiyar için şarkı söylemeği severdim. Biz, çocuklar ona «Tekerlekli Amca» derdik. Çünkü zavallının ayakları tutmazdı ve bir araba içinde öteye beriye giderdi. Acıdığım için en güzel şarkılarımı, kendisini eğlendirmek gayesile, ona söylerdim. Bir gün gene böyle ben şarkı söylerken adamcağızın, gözleri kapalı olan başı, birdenbire yastığın üzerine düştü. Annem onun yorulduğunu zannederek :

— Canım herkesi taciz etmesene!

Dedi. Bunu işiden ihtiyar gözlerini açtı :

— Yavrucağız, diye cevap verdi, beni taciz etmek şöyle dursun, bilâkis gönlüme ferahlık veriyor, bu gün ben onu nasıl bütün kalbimle dinliyorsam, yarın hiç şüphesiz bu şekilde binlerce adam dinleyecek!

Zavallı Natick Amca! onun bu sözünü en müşkül zamanlarımda hatırladım. Bu lâkırdının verdiği teşviklerledir ki ancak şu ândaki mevkiimi kazanabildim.

Gitgide şöhretim bütün şehire yayıldı. Arasıra kilisede ve resmî törenlerde de şarkı söylememi isteyenler oldu. Buna mukabil beş on dolar da kazanıyordum. Annem de o paraları götürüp dans ve şan hocalarıma veriyordu.

Lâkin, malûm ya, bazı insanlar başkalarının işlerile meşgul olmayı kendilerine önemli bir ödev bilirler. Şan hocalarımdan bir kadın, benim para mukabilinde şarkı söylememe hiddetlendi. Annemi, Çocuklar Cemiyetine şikâyet etti. Bir gün evimize evlenmemiş ihtiyar kızlar ve sakallı adamlardan mürekkep bir kurul geldi. Annem ağlıyor, kurul da bir taraftan beni sorguya çekiyordu. Gayet sıkı bir imtihan geçirdim. Kurul, yaşıma göre benim akılsız ve istidatsız bir kız olmadığımı gördü. Yalnız sırası gelmişken itiraf edeyim ki, herşeye eren aklım bir türlü Riyaziyeyi kavrıyamamıştı, hâlâ da kavrıyamadı..

Neyse, alınan paranın gene bana sarfolunduğu anlaşılınca kurul sesini çıkarmadı. Fakat o şan hocasına hâlâ kinim vardır. Bir yerde yakalasam, adamakıllı berbad edeceğim.. Zavallı annemi boşuna ağlattı.

***

Yavaş yavaş büyüyordum. Lâkin hâlâ saçlarım kıpkızıldı. Yüzümdeki çiller de bir türlü geçmiyordu. Doğrusunu söylemek lâzım gelirse, hiç te güzel değildim. İnsan aynaya bakıp ta çirkinliğini görünce ne tuhaf oluyor.. Üstelik aklı iyice her şeye ermediği bir yaşta...

İleride anladım ki, kendisini ihmal etmemek şartile hiçbir kadın çirkin değildir. Güzelleşmenin yolunu bulmak ta oldukça kolaydır. Sinema makinesile ilk filmim çekildiği zaman, bunu pek mükemmel idrak ettim. Meğerse makiyaj, ziya ve irade insanı pekâlâ güzelleştirebiliyormuş. Küçüklüğümde pek fazla güzelliğimi methedenlere rasgelmedim. Fakat kendi kendime bir artist olduğumu, güzel bir sese malik bulunduğumu düşünerek müteselli oldum.

Bir akşam, bir Hayır Cemiyeti menfaatine şarkı söyliyecektim. Çok neşeliydim. Oldukça şık giyinmiştim. Yalnız kızıl saçlarımı her zamanki gibi o gece de hiç hoş bulmuyordum. Lâkin bir aralık genç bir adamın beni göstererek:

— Bu çeşit kızıl saçlara bayılırım!

Dediğini duydum. Sevincimden adeta çıldıracaktım. Bu heyecan galiba sinirlerime dokundu. Şarkı söylemeğe başlıyacağım zaman boğazımda dehşetli bir rahatsızlık hissettim. Annemi jurnal eden şan hocası da bana dik dik bakıyordu. Bu durum büsbütün cesaretimi kırdı. Ağzımdan tek bir notanın çıkması ihtimali yoktu. Onun için dans etmeği tercih ettim.

Ayni hal birkaç ay devam etti. Buna rağmen musiki ile meşgul olmaktan vazgeçmedim. Çünkü bu hal, bana arkadaşlarım arasında müstesna bir mevki veriyordu. Onlar hiç te nazik çocuklar değillerdi. Beni çok çirkin ve kaprisyöz buluyorlardı. Ben de onların bu hareketlerine mukabele ederek kendilerinden intikam almak için, var kuvetimle çalışıyordum. Gitgide hakiki musiki ile temas etmeğe başladım.

İlk temasım Toskanininin bir konserinde oldu. Bethovenin bir senfonisi çalınıyordu. Hayatımdaki en müthiş

(Arkası 30 uncu Sayfada)

Gelecek Sayıda: **NORMA ŞERERİN HAYATININ İÇYÜZÜ**

Hayvanlar Kendi Kendilerinin Doktorudur.

Bu kuşlar hastalıklarını iyi etmek için zehirli meyve yiyiyorlar.

◆

Geyiğin de hastalığını geçirecek otlar bulunur.

Hayvanların, tabiata karşı kendilerini koruyacak vasıtaları az olmakla beraber, onları, bunu iyi kullanmasını bilirler. Tavuk kanatlarını, uçmak için kullandığı gibi, yavrularını ısıtmak, onlara saldıran kedilerin üzerine atılmak için de kullanmaz mı? Bunun gibi daha birçok misaller alabiliriz. Yalnız, hayvanların tabiatla mücadelesinin çok göze çarpan bir ciheti vardır ki, bu da, kendilerini muhtelif hastalıklara karşı ilâç alarak korumalarıdır.

Şuphesiz ki bu ilâçlar, bizim ilâçlarımız gibi eczanede bulunmaz, hayvanlar onları yine tabiatta bulurlar. Bunlar, yaprak, ot veya yemiştir. Fakat, onlarda, hastalıklarını hisseder etmez bu ilâçları almak büyük bir ihtiyaç oluyor. Bu ihtiyacı duyarak hemen o meyveleri veya yaprakları aramağa başlıyorlar.

Bunlara, onları sevkeden şeyin bir iç güdü (sevki tabii) olduğu muhakkak. Buna, türlü deneçlerden sonra alışmış olduklarını ileri süremeyiz. Çünki, öyle zehirli otlar vardır ki, bir hayvan onu hasta olmadığı zaman yerse hemen ölür. Bunu bilen hayvan — bu bilgiyi de ona şüphesiz içinden gelen bir güdü (sevk) veriyor — onu hasta olmadığı zaman yemez, koklar, bırakır. Fakat hasta olduğu zaman, kendisine bu zehirin şifa vereceğini bilir, ve o zehirli otu yer. Hakikaten, vücutdeki hastalığa göre mahiyeti değişen zehirli ot, bu sefer, hastalığı iyi edecek bir ilâç olur. Bu hayvanı, zehirli otu yemeğe sevkeden şey alışkanlığı olamaz, çünki, bilakis, onun bir zehir olduğuna alışmıştır. Fakat, hastalığını hissettiği zaman bu zehiri, kendisini iyi edeceğini bilerek yemesi, doğrudan doğruya içinden gelen bir histir.

Bunun gibi daha birçok örnekler bize gösteriyor ki hayvanlar insanlardan daha iyi kendilerine bakmalarını bilirler.

Unutmiyalım ki, tabiatla bir arada yaşayan ilk vahşi insanların da, hastalıklarının ilâcını, hemen hemen tabiî bir hisle bulduklari görülmüştür. Afrikalı, Avustralyalı ve güney Amerikalı bazı yerlilerin bu yolda çok isabetli hareket ettikleri herkesin bildiği bir hakikattır.

Demek ki tabiat her hastalığa karşı ilâcını hazırlamakla kalmıyor, onu bulmağa da yaratıkları sevkediyor. Kim bilir, belki insanların henüz ilâcını bulamadıkları birçok hastalıkların ilâcı tabiatta vardır. Belki ayni hastalığa uğrayan hayvanlar, insanlardan daha iyi, kendilerine lâzım olan ilâcı buluyorlar.

Yabanî Hindi, soğuk bir rüzgâr çıkacağını duygulanınca yavrularını dalların, yaprakların arasına saklar...

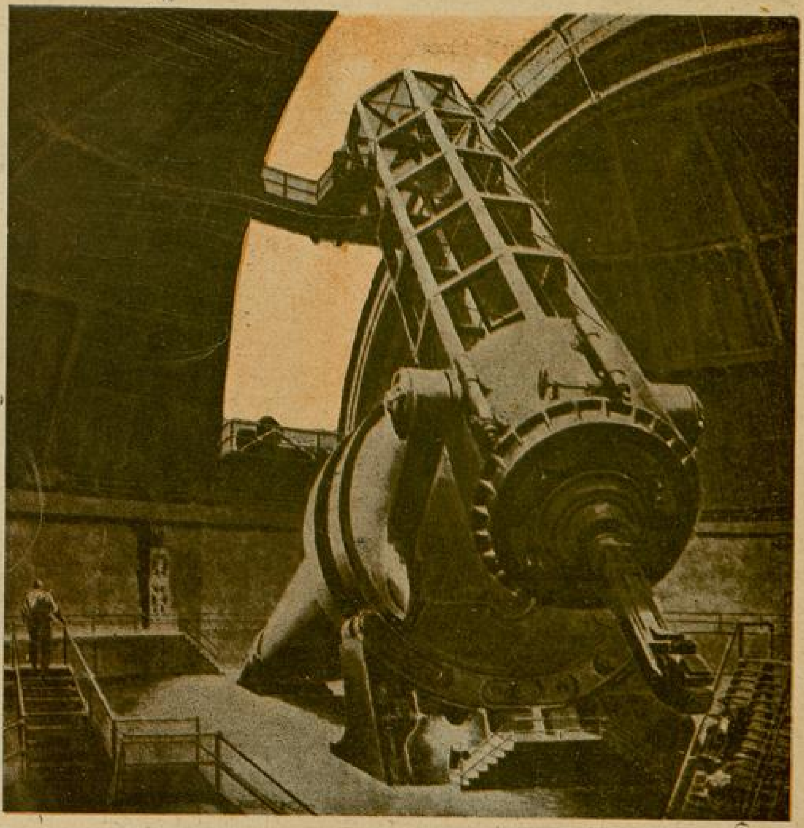

DÜNYANIN

EN BÜYÜK GÖZÜ

Yeni yapılan bu en büyük teleskopla, gökyüzünde şimdiye kadar bilinmiyen yüz milyonlarca yıldız görülebilecektir.

Şimdiye kadar, fennin bütün âletlerile gökyüzündeki yıldızlardan keşfedilenlerin, sayılan ve isim konulanların sayısı 50,000 dir. Bu sayıya, asırlardanberi süren araştırmalardan sonra erişilmiştir. Fennin hergün dev adımlariyle ilerliyen mükemmelleşen âletleri, gittiçe daha çok yıldız keşfolunmasına yaramaktadır. Ya'nız, en son yapılan teleskop şimdiye kadar elde edilen neticelerin hepsini birden geçen, harika nevinden bir şeydir:

Amerikalıların Kaliforniyada, «Palomar Monntaine» de yaptıkları yeni rasthanedeki yeryüzünün en büyük teleskopu; şimdiye kadar görülebilen mesafenin 4 kere daha uzagını görmeğe, ve şimdiye kadar keşfolunan yıldızlardan başka daha (yüz milyon yıldız keşfetmeğe yarayacaktır.

Bu teleskop, yeryüzünde şimdiye kadar yapılan ilim eserlerinin en büyüğüdür. Bundan başka, yapacağı iş de: dünya cazibesinin, veya dünyanın yuvarlak olduğunun keşfi gibi, yeryüzü ilim tarihinde büyük bir hadise olacaktır. İlim adamları, bu teleskopla yapılan keşiflerden sonra evren (kâinat) üzerindeki fikrimizin tamamen aydınlanacağını, belki de büsbütün değişeceğini, söylemektedirler.

Biraz düşünürseniz kolayca anlarsınız: Şimdiye kadar gök boşluğu ve onun içinde yaşayan, dönen dolaşan dünyalar ve güneşler üzerindeki bilgimiz 25,000 yıldızı tanıdıktan sonra elde edilmiştir. Bin milyona nisbeten bu sayının ne kadar küçük olduğunu düşünürseniz, şimdiki bilgimizin yeni teleskopla elde edilecek bilgiler karşısında ne kadar az olduğunu anlarsınız.

Bu büyük teleskopla keşfedilecek yeni kâinatlar arasında birçok güneşler, yeni yıldız kümeleri, yeni kuvet kaynakları bulunacaktır. Bundan başka, bu büyük teleskopun asıl faydası, şimdiye kadar görebildiğimiz yıldızları daha iyi tanımamıza yardım etmesidir. Çünkü, bugüne kadar kullanılan teleskopların görebildiği en son mesafenin dört misli uzağına giden yeni teleskop, onların görebildikleri mesafedeki yıldızları gün gibi açık göstrecektir. O zaman, bu gün tanıdığınız yıldızlarda hayat var mı? onların toprak teşekkülâtı nasıldır? hepsini birer birer öğreneceğiz.

Amerika halkı tarafından: (Koca Göz) adı verilen bu ilim harikası büyük teleskop, bizim gözlerimizden 640,000 kere kuvetlidir; yani bizim görebildiğimiz mesafenin 640,000 mislini görebilir. Bu kuveti anlayabilmek için şöyle bir misal göstermek yeter:

Tutunuz ki dümdüz bir caddenin üzerindesiniz. En son nokta olarak ta uzakta bir yer görebiliyorsunuz; ondan ötesi sizin gözünüz için mevcut değildir. İşte, bu mesafe Koca Gözde, New - Yorkla San Fransisco arasındaki mesafe demektir. Sizde o kuvette bir göz olsaydı New-Yorktan San Fransiscoyu görebilirdiniz...

Koca Göz yapılmadan önce yeryüzünün en büyük teleskopu, Wilson rasathanesindeki 2,5 metre kalınlığında adesesi olan Hooker teleskopu idi; ve insan gözünden 160,000 misli uzağı görürdü. Yeni teleskopun adesesi 5,0 metre kalınlığındadır. Buna mukabil görme kuveti, kendisinin yarı kalınlığında olan adeseden iki misli değil, dört misli fazladır. Demek ki ondan dört kere daha kuvetlidir.

***

«Koca Göz» teleskopu bir milyon dolara (bizim paramızla 1.250.000 lira) çıkmıştır. Onunla beraber yapılan yeni rasthane ise, bütün âletleri ve yapısı ile beraber, 5 milyon dolar (bizim paramızla 6.250.000 lira) malolmuştur.

Büyük teleskopun ağırlığı 20 tondur. Bu adese, döküldükten ancak bir sene sonra soğuyup donabilmiştir.

Tam yirmi beş yıl bu... Evet, tam yirmi beş yıl.

Düşünüyorum da bu geçen yıllar Türk tiyatrosunun hemen canlı bir tarihidir, diyorum o, ve arkadaşları...

Öyle ya, tiyatromuzun geçmişi belki onlardan bir nesil öncedir.

Darülbedayi, İstanbul Şarbayı Muhiddin Üstündağın himayeleri ile Uraya bağlanmasaydı, Şehir Tiyatrosunda ya bu sanat fedakârlarının yoksulluklarını.. veyahut da akşamların donuk renklerinde baykuşların sesini duyacaktık...

İşte bundan önce bu tiyatro sanatkârları, sırf içlerinde kaynayan sanat aşkile her türlü maddî ve manevî yoksulluklara katlanarak, bugün büyük sanat hareketlerile yüzümüzü güldüren gayelerine ulaşmışlardır...

Bu yıl sanat hayatının 25 inci yılı «jübilesi» kutlulanacak olan İ. Galip, Türk tiyatrosunun en yüksek bir aktörü.. kuvetli bir yazıcısıdır.

İçindeki sanat aşkile gözleri kamaştıran mevkilere, paralara göz yuman İ. Galip, dünün ve bugünün olduğu gibi yarının da en büyük sanatkârı olarak kalacaktır; çünkü; ruhunda kaynayan sanat aşkı, kaynağı tükenmek bilmeyen bir su gibi, Türk sahnesine akacaktır.

Para ve mevki onun sanat aşkından üstün gelseydi, bu fedakâr sanatkârı çoktan sahneden uzaklaşmış görürdük.

***

Sabah sabah kapıları daha yeni açılan Şehir Tiyatrosunun karşısında, bir apartmanın dördüncü katının küçük zilini çeviriyoruz.

Güler yüzlü bir bayan kapıyı açıyor, bizi, İ. Galibin küçük konuk odasına alıyor.

Paris sahneleri dekorile süslenen bu küçük odanın ortasında, alçacık bir masanın üzerinde boylu boyuna yatan rengârenk, uzun bir ağızlık, kıymetli aktörün şarkvari bir sigara tiryakisi olduğu hissini veriyor görenlere.

Bir altmış boyunda ya var ya yok, yüzünde makiyaj izleri sezilen aktör, sırtında siyah kadifeden kollu bir yelek ile gayet şen odaya girdi.

Deminki ıssız oda, onun gelmesile birdenbire şenlendi...

Memleketin kültüründen bir hayli konuştuk... Bir aralık susmuştu. Koridordan küçük bir köpek geçince :

— Sakın korkmayınız, kuduz değildir, diye bizi güldürdü.

***

— Bugünkü sanat hayatınızı size sevdiren ve muvaffakıyet kazandıran sebepler nelerdir?

Büyük bir varanın acısını duymuş gibi içini çekti, ve beni camın kenarına çağırdı. Elile karşımızda köhne bir enkaz halinde duran Şehir Tiyatrosu salâşını göstererek:

— Bu tiyatro enkazını her sabah gördükçe, yüreğim sızlar....

Gözkapaklarını hafif kapadı ve anlatmaya başladı :

— Eğer ben, bundan on iki yıl önce, sırf kendi azmim ve kendi vasıtalarımla bir hamle yapıp ta Avrupaya gitmeseydim, büyük bir Batı ulusunun tiyatroya verdiği önemi çok yakından görmeseydim, tiyatro sanatının ne dereceye kadar terakki ettiğini en parlak misallerle anlamasaydım; öyle zannederim ki sanati bugünkü anlayışımla kavramaz, büyüklüğünü idrak edemezdim...

Mutlaka örnek görmemiz lâzım... Kopye etmemiz, örnek görmemiz ve ibda kuveti duymamız lâzımdır.

Her ân biricik hedefim daima daha ileriye, daha yeniye ve daha iyiye koşmaktır.

— Sanat hayatınız müddetince tiyatromuz ulusal bir gayeye doğru yürümüş müdür? Bunu ne gibi misallerle anlatabilirsiniz?

—Bunu misalle gösteremeyiz maalesef! Bu soruya cevap olarak söyliyeceğim : Eğer, tiyatromuz ulusal olsaydı ve öyle yaşasaydı, ulusal yazıcılarımız bir elin parmakları gibi sayılı kalmazdı. Altmış yıldanberi tiyatromuz hâlâ mı hâlâ esnafçılıktan kurtulamamıştır.

Avrupanın yeni sanat tekniğini alıp ulusal şuurumuzun doğurduğu eserlere tatbik etmek şiddetli bir ihtiyaç iken, Avrupanın eserlerini aynen alıp, fes ve şalvar giydirmek suretile, sahnemize birtakım ucubeler çıkarmışızdır.

Beni de en çok üzen şey, ulusal bir tiyatromuzun bugün bile hâlâ olmayışı, ve sahnemizin kozmopolit bir çehre arzetmesidir...

Bu, bir görüş noktasından belki beğenilebilir; fakat, hani ulusal yazcılarımız ve öz benliğimizi gösteren yaratılma eserlerimiz ?..

Kıymetli bir romancımız bana vaktile şöyle söylemişti :

« Bu âlemde samimiyet bulamadım. Sonra, romanlarım piyeslerimden daha fazla getiriyor.

Şu halde sahnenizde niçin daha fazla kalayım !..» Görüyorsunuz ya, her iki taraf için de bu sözler nekadar acı.

Dünün kabahatı, yerli eserlerin teknikce zaif olmasında, ve bu eserlerin hasılat yapamaz endişe ve korkusile sahnemize alınmayışındadır.

Müşterisiz kalan bu eserler revaç bulup tesirini gösterememiştir.

Öteki taraftan ise, roman yazan sanatkâr, daha fazla sanat eserinin maddî kârını düşünmüştür.

— 25 yıllık sanat hayatınızdanberi hâlâ bugün dahi ulusal tiyatroya hasret çekiyorsunuz demek üstad ?.. Bir de, acaba bu yaşadığınız zamanlarda hakikî bir tiyatro münekkidimiz yetişmiş midir ?

— Bence tiyatro münekkidi, yalnız

İ. GALİB in JÜBİLESİ

★★★★★

Bunları Bana Söyleyen İ. Galiptir: "Tiyatro Ulusal Olsaydı, Ulusal Yazıcılarımız Bir Elin Parmakları Gibi Sayılı Kalmazdı!.. 60 Yıldanberi Tiyatromuz Hâlâ mı Hâlâ Esnafçılıktan Kurtulamamıştır!..

YAZAN:

NİYAZİ ACUN

ve yalnız büyük bir aşkla tiyatro sanatini seven; uzun müddet gerek piyesin yapılış tekniğini, gerek temsil tekniğini etüt etmiş, ve hiçbir tesir altında kalmayacak kadar sağlam karakterli, bitaraf, olgun bir realist demektir.

Bizde bu da yok gibi birşey maalesef!

25 yıllık meslek hayatımda hiçbir tiyatro sever münekkit muharrir görmedim ki, şahsiyetinin bu cephesini sonuna kadar ter temiz muhafaza edebilsin.

Bir sıra münekkitlik vadisine atılanlar olmadı değil; ancak sonraları bunlar hayat kaygusile kimi saylav, kimi hoca, kimi muhtelif sosyetelere üye vesaire olmuşlar, bu meslekten uzaklaşmışlardır...

Tenkit en güç bir sanattır.

Mevkii sanata tercih edip kaçmak, en doğru tabirile ne diyeyim size, karektersizlik mi, memleketi sevmemek mi, küçüklük mü! bilmem?...

Sanatı sevince onun bütün icabatına, zorluklarına göğüs germek gerektir? Ben sevmeyi işte böyle anlarım.

— Bugün bizde münekkit var mıdır?

— Şimdilik bazı münekkitlerimiz var, fakat yarın bunların da bu sanatı bırakıp kaçmıyacaklarına emin değilim.

Böyle olunca ne dereceye kadar var diyebileceğimi, varın siz tasavvur ediniz?.

— «Doğru söylüyeni dokuz köyden kovarlar» diye bir atalarsözü vardır; realist bir krıtiğe acaba tahammül eden bir sanatkâr var mıdır?

Ben öyle anlıyorum ki bizde tenkide tahammül yoktur; sebep olarak da bitaraf tenkit edilmiyor, diye mukabil cebhe alıyorlar...

— Evet.. Bu sözünüz çok doğrudur; çünki, bu iki fenalık birbirini doğuruyor.

— Bu kadar yıldır sanat arkadaşlığı ettiklerinizde sanatı.. sanat sevgilerini nasıl görüyorsunuz?

— El ele yürüdüğüm sanat arkadaşlarım, bu sarp yolun bütün zorluklarına tahammül edip çekilmemişlerdir.

Behzad, Muhsin, aramızdan ölümün aldığı Muvahhidin sanat sevgileri sonsuzdur. Yalnız şunu teessürle söyleyim: patronluğu sanata tercih ederek sahneden Şadinin çekilmesi bana pek acı gelmektedir.

— Yeni neslin sanat aşkı size istikbal için büyük ümitler veriyor mu?

— Bazı gençler sanatı fantazi olarak görüyorlarsa da, bunlar devede kulaktır. Fakat hiç inkâr etmiyelim ki, yalnız sanat aşkile çalışan idealist gençleri etrafımızda gördükçe, istikbalden çok eminim.

İ. Galib Molyerden en son tercümesi yapıyor.

Düne kadar kaprisle, ve hasis emellerle tiyatroya gelenler vardı; ama, geldikleri gibi gittikleri de bir olurdu.

— Tiyatroya gelen seyirciler içinde sizi memnun eden kütle hangisidir?

— Oh! buna cevabım her zaman hazırdır.

Gençlik tiyatroyu seviyor. Salı akşamlarımız bir ayin akşamıdır. O akşam, her akşamdan fazla bir alâka karşısında olduğumuzu anlıyorum.

Devrimin çocukları duyguca, şuurca geçen nesillere çok faiktir.

— Bu zamana kadar kaç eser tercüme ettiniz ve yazdınız?

— Bu son tercüme ettiğim Molyerin «Les précieuses Ridicules» ile 47 inci eserdir, bunların ikisi teliftir.

— Bunların kaç tanesi tiyatromuzda oynanmıştır?

— 35 eserim oynanmıştır. Çok iftihar ettiğim birşey varsa, bizim en büyük sanat adamımız olan Muhsinin, adapte ettiğim eserlerde protağanist oluşudur.

— Bu çok sevdiğiniz meslekte daha neler görmek istersiniz?..

Büyük bir yaranın acısını duymuş gibi içini çekti, ve camın kenarına bizi çağırarak:

— 25 yıllık sanat hayatımda en çok özlediğim birşey, en küçük Balkan ulusu olan Bulgarların bile yapmağa muvaffak oldukları (elile, karşımızda köhne bir enkaz halinde duran; ve bir kazma sesine, bir kibrit ateşine hasret çeken Şehir Tiyatrosu salaşını göstererek) modern, mükemmel bir tiyatro binasına sahip olmamızdır.

Çatısı her gün bir parça daha çöken bu viraneyi her sabah gördükçe yüreğim sızlar; yıllarca aşıkına hasret çeken bir genç kız gibi Yeni Tiyatroya tahassür duyarım.

İ. Galip Yarım Ay objektifi karşısında

◆

25 yıllık sanat hayatını yazıcımıza anlatıyor.

TÜRKLER

Niçin ve Nasıl Müslüman Olmuşlardı?

HABİL ADEM Pelister

— 4 —

Bugünkü Cermen ırkçıları, bu esaslara göre yeni bir fikir tarihi kuruyorlar. İlk dinlerin kaynağı olan paganizmi de Orta Asyadan getirtmiyorlar, İskandinavyadan Orta Asyaya götürülmüştür, diyorlar.

Bu teori, bugünkü klâsik tarih, etnoğrafya ve jeoloji bilgilerine aykırıdır. Bu iddia, Türklerin dünya üzerindeki fikrî otoritelerine de ilişiyor. Bunun için, Hitlercilerin ırk teorisini kuran bugünkü Alman İç Bakanı Dr. Frick'in, mugalatadan başka bir kıymeti olmıyan iddialarını reddedbiliriz. Bizden önce de hocası Vacher Delapouge tarafından bu iddia reddedilmişti. Yüzde sekseni Türkçe lûgattan olan arap lisanı, Yemendeki "Hamiri„ler tarafından meydana getirilmişti. Bu lisan, Irak, Suriye, Habeş ve Mısır lisanlarının ana hatlarıydı. Her halde, Hamirilerde Türkler yerine Cermenler olsaydı, arap diline de Cermen lûgati karışacaktı. Anadoluda Cermen lûgatinden tek kelime olmadığı gibi Türk diline de hiçbir Cermen kaidesi girmemişti. Yunan ve Balkan mitolojilerile, yazıları da eski Cermenler arasında bilinmeyen şeylerdi. Bugün üçüncü enternasyonalin reisi bulunan Dimitroff'un Reichstag yangını davasında Alman propaganda bakanı Goebels'e söylediği gibi: "eski Cermenler ormanlarda çıplak beygirlerle konuşurlarken, Bulgarların yazıları, kitapları vardı. Roma tarihcilerinden Tacite de ayni şeyi yazmamış mıydı?

Cermenler, Balkanlara, Anadoluya, Arabistana ve Mısıra gitmemiş değillerdir. Ancak, Roma ordularında devşirme asker olarak! Bu ordulardaki milyonlarca (!)) Cermenin buralarda yerleştikleri ve yerlilerle karıştıkları hesaba, kitaba gelir bir şey midir?.. İşte bu kadarı da bir vızıltı!

⁂

Yunan ilmi, dünyaya yayılırken eski Türk paganizmi kaybolmuştu. Bunların yerlerine Yahudi, Şaman ve Buda dinleri yerleşmişti. Bu dinlerin ilk devirlerini bilmiyoruz. Ancak, İskenderin Yunanistandan getirdiği, ve İskenderin ölümünden sonra Hint, İran, Efgan, Anadolu, Arabistan ve Mısırda kurulan Yunan kırallıkları zamanında buralarda yerleşen Yunan filozofları tarafından her kırallıkta birer akademi açılmıştı. Bunların İskenderiye akademisi kadar meşhur olanı da Efganistanın Belh şehrindeki « Bakteriyen akademisi» idi ki, Hindistanda Yunan hakimiyeti kalktıktan sonra da açık kalmıştı. Hattâ, müslümanlık devrinde de medrese şekline girmişti. Son baş müderris Mevlânanın babası Bahaddin, burada yeni Budizmi (Yunan felsefesile Buda, Şaman felsefelerinin karışık şekli) okuttuğu için, Harzem şah tarafından kapadılmış, Bahaettin de yüz kadar doçent ve talebesile Konyaya gelerek "Mevlevilik„ namı altında bakteryen akademisini açmıştı.

Bu akademi, Yunanistanın dört ana fikrini Türk, Hint ve İran talebelerine okutmuştu. Birkaç yüz sene süren bu derslerden sonra, Budizmde Eflâtun nazariyelerine, Şamanizmde Yunan kâhinlerinin fikirleriyle karışık olarak, Fisagorcuların nazariyelerine tesadüf ediyoruz. Yeni Budizmi, Brahmanizmden bütün bütün ayrılıyor, "vahdeti vücude„ Plâtonun fikirlerini karıştırarak bütüne gitmeği emrediyordu. Eski "Nirvana„, Brahmanizmin hiçliğine bir gidişti. Yeni "Nirvana„, varlığa bir karışış oldu. Budizmdeki bu ilerleyiş, yeni bir ulusal görüştü. Hem hayata bir kıymet verdiriyor, hem de insanı bir varlık biliyor, öyle yaşatıyor, Kadına mabedde yer veriyor ve öyle de ahrete gönderiyordu.

İnsan, ölünce boşluğa gitmiyordu. Yaradana karışıyordu. "Ben, varım„ diyordu. Eski Budizmi de kökünden sarsıyordu.

Şamanizm: " ikiden bir ses gelir„ esası üzerine kurulmuştu. Bunun kökü de « gök ana - toprak baba » kozmogonisinden geliyordu. Hıristiyanlığın üçlüğüne karşı bir ikilikti. Allah ile şeytan, Hürmüz ile Ehrimen gibi. Yunan kâhinciliği, bu ikiliğe «çocuk» u da soktu. Gök ana ile toprak babayı kısırlıktan kurtardı. Şaman kâhini de «üç boğumlu çomak» la insana saadet yolunu gösteriyordu. Kâhinlerden bekârlığı kaldırıyor, ayinlere de erkek ve kadınla musiki, dans, içki ve şarkı giriyordu.

Şamanizmin bu Türk hatvesi, bekârlığı mukaddes sayan, musiki, dans ve şarkıya düşman kesilen, kadını mabede sokmayan Tibet şamanlarından nekadar ayrıldığını göstermektedir. Sonra, Şamanizmin bu hatvesine Fisagor felsefesi de, filosofik bir mahiyet vermişti. Geri halkın danslı, şarkılı, içkili ve musikili ayinlerde kadınlarla ibadet etmeleri kolay bir iş değildi. Sonra, bu ayinlere Fisagorun tabiat fikri de karışmıştı. Hâlik, maddî idi. O halde, insan maddesini yaratan da tenasül âleti idi. Ona büyük baba ismi verildi. Kıbrıs, Sicilya ve Girit Fisagor mabetlerindeki Fallusler gibi taştan heykeller yapılmadı. Daha fazla tabiîleştirildi. İtikada da amelî bir şekil verildi. Fisagorcular gibi Şaman kâhinleri de insanın ölmediğini, daima yürüdüğünü söylemeğe başlamışlardı. Mantık da sadeydi. Madem ki yaradan baba idi. Her erkekte bir babalık vardı. Bu, ölmezdi. «Aynayı tutunca yüzüne, çalâp görünürdü gözüne„ o zaman!

Şamanizm, Yunan tesirlerinden önce mazbut ta değildi. Halbuki, sonraları Fisagorcuların sıkı meslek kaideleri içine girmiş, sert bir ahlâk çerçevesi içine alınmıştı. Küfrün cezası da dünyada çektirilecekti. Cinlerle periler de ilâhlar sırasına getirilmiş, her biri bir sanatın perisi addolunmuştu. Artık eski Şamanizmde, bugünkü Tibet Şamanizminde olduğu gibi, davullarla cinler kovulmuyordu. «Kadın giremez!» memleketlerinin isimleri okunamazdı.

Şamanizm, pirimitif seksüalizmden kurtulmuş, bir felsefe sistemine dayanacak bir din olmağa başlamıştı.

Aynı zamanda, « insanın kuveti » ve « yaradılıştaki iradesi » hakkında hem Şamanizm ve hem de Budizm birleşiyorlardı. Fakat ikisi de kuvetli bir tenkide dayanacak bir miyarda değildi. Çünkü, Şamanizmin de, Budizmin de itibarî birer Allahı vardı. İnsan, onlara Allahlık sıfatlarını veriyordu. Onlar, birisi sinirde, birisi de akılda birleşmiş birer puttan başka neydiler ki...

Bir ilerleyiş olmamış değildi. Bu put, taştan çıkarılmış, canlı insan vücuduna getirilmişti. Şimdi, buradan da daha yüksek bir makama getirilecekti. Kendisi de bu harekete geçmeğe hazırdı.

Böyle bir yükseliş, Yahudi Türklerin dininde görülüyordu. Fakat, bu din de Yahudi Türklerle Şaman. Budist Türklerin aralarını açmıştı. Yahudi dini, «din ve millet birdir» esasını kabul etmişti. Çünkü, Yahudi allahı Yahova, yalnız Yahudilerin allahıydı. Yahudilerden başka milletleri Yahudi dinine girdirmek istememişti. Musa, Firavunu hak dinine davet etmemişti. Yahudi allahı da Musaya böyle bir vazife vermemişti. Yalnız, sevgili kulu olan « Beni İsrael » ırkını kurtarmak için Musayı gönderiyordu. Tevratta meşhurdur: Beni İsraele düşman olan her komşu ırkın öldürülmesi emrolunmuştur. İslamlık gibi dine davet kelimesi bile geçmemektedir. Bunun içindir ki, Yahudiliği kabul eden Türkler de « Beni İsrael » kavminden olduklarına inanmışlar, öteki Türklerle bozuşmuşlardı. Daha doğrusu, Türklük âleminde isterilize edilmişlerdi.

Eğer böyle olmasaydı, Yahudilikteki tek Allah fikri, Türk Şamanizmile Budizminin ilerleyiş yoluna girebilirdi. Çünkü Allah, Yahudilikte insandan da çıkarılmış müşahhas bir şahsiyet halinde göke yükseltilmişti. İlk devirlerin gök anası, yıldırımı, güneşi ve ayı da ayni şeydi. Yalnız, Yahudilikte bu Allaha bir madde şekli verilmemişti. Fakat, mekân verilmişti. Yahovanın şekli de gösterilmişti. Tevrat açıkça yazıyordu ki: "rab Yahova, kendi suretinde insanı yarattı.,,

Allah, insana benziyordu. İnsana benzeyince de insanca yemesi, içmesi gerekti. Öyle yapılıyordu: Yahova adına kurbanlar kesilir, etleri de mabetlerin ateşkedelerinde yakılır, Allahın karnı doyurulurdu. Musa, Mısırlılara karşı bu insan Allahı ortaya atmakla, insanın aklına fazla bir genişlik vermiş, aklın göke de çıkabileceğine herkesi kandırmıştı.

Sonra Yahudilikte ahret, cehennem ve cennet mes'eleleri de yoktu. Yahova, kâfirin yedi batın evlâtlarını cezalandırırdı. Tevratta "Haviye,, ismile yerin altı da gösterilmiştir; fakat, bu tehlikeli yerin cehennem mi, cennet mi olduğu belli değildir. Her ölünün oraya gömüleceğinden galat olarak yazıldığı anlaşılmaktadır. Belki de haham Gei Generin söylediği gibi, elimizdeki Tevrat noksandır. Cehennem, Cennet mes'eleleri konulmamıştır. Bu cihetler, belli değildir; bunun için, ilmî bir tetkike esas olamaz. Fakat, Yahudiliğin diğer dinler üzerindeki tesirleri de bu mes'ele ile pek sıkı alâkadardır. Tevrat, öldükten sonra dirilmeği kabul etmeyince, insanların dünyada fakir yaşamalarına ne lüzum vardı? Allah, niçin insanı öldürüyordu? Tevrat, Adem ile Havvayı cezalandırmak için bu "ölüm,, cezasının verildiğini yazmaktadır. Onlar, ölecekleri gibi evlâtları da öleceklerdir. Ceza, dünyada verilecektir. Bu hiç af etmeyen Yahudi Allahı, Beni İsraele bu cezayı reva gördükten sonra Beni İsraeli seçilmiş ırk olarak kabul etmesi mümkün olabilir miydi hiç?.

Adem ile Havvayı affetmemişti. Ölümü, evlâtlarından kaldırmamıştı. O halde, birgün ölecek olan insanları himaye etmesinin ne manası olabilirdi?

Yahudilik, bu noktadan tabii dinler sırasına girebilir. Fakat, o zaman da "Yahova„yı ortadan kaldırmak, Kabalizmi öne sürmek gerek olsa!

Yahudiliğin bu maddesi, bu dinin, hıristiyanlık ve müslümanlık gibi genişlemesine mani olmuştu. Halk, yalnız bu dünyayı değil, öteki dünyayı da istiyordu. Bu meseleyi kenara bırakmış olan Yahudilik de, yalnız on milyon Kafkas Türkü arasında yerleşmiş, kalmıştı. Bu Yahudi Türkler, bu dinin ahretsizliğini anladıktan sonra, neden dinlerini değiştirmemişler, ezilip dağılmışlardı?

Burada da Yahudiliğin meşhur bir sırrı ile karşılaşıyoruz: "İğneli fıçı„ meselesi!

Eski devirlerde her gizli tarikin mühim bir sırrı olurdu. Tarike girene, öteki tarikçilerin önünde çirkin bir iş yaptırılır. Bu işin tarikten olmıyanlar tarafından bilinmesi de, ya çok ayıp olur; veya ölüm cezasını icap ettirirdi. Bu suretle, tarike giren de kendi başını kurtarmak için tarikin sırrını kimseye açmazdı.

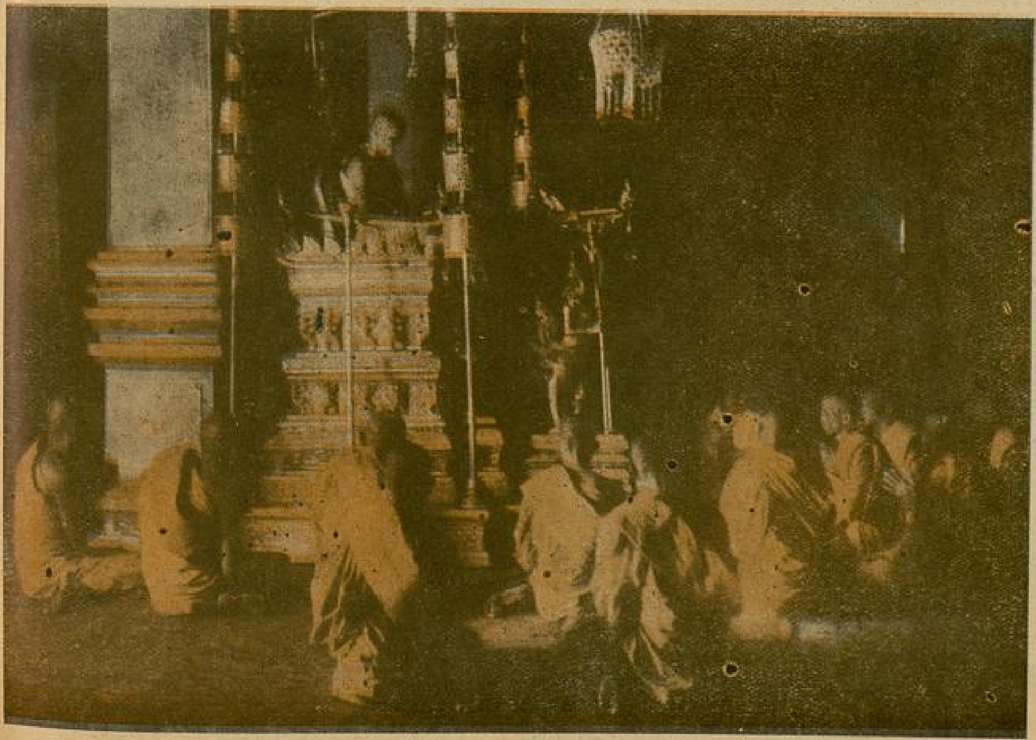

Müslüman olmadan önce Türkler bir ayinde Şamanı dinlerlerken...

Bu usul, Bektaşilerde vardı! Kitabı, Waterkloz'da kullandırırlardı. Fisagorcular, babanın asasını öptürürlerdi. Musada Mısır'da siyasî bir tarik kurmuştu. Bu teşkilâtı bitirdikten sonra ortaya çıkmıştı. Öyle anlaşılıyor ki, Musanın tarikine girenler, Mısırlılardan «yeni doğmuş bir erkek çocuk» çalıyorlar, bunu iğneli fıçıya atarak kanını alıyorlar; ve bu kanı da hamursuz bayramının arifesi gecesinde kapılarının iki kanadına sürüyorlar, yemek masaları üstüne koyuyorlardı! Bu doğru mudur? Tevrat diyor ki:

Arkası var

Yayan:

MÜKERREM KAMİL

SEVDİĞİM KIZ VATANSIZDI...

«Onu ben öldürdüm anne!.. İsteye isteye katil olmakta, yerden göke kadar haklı olduğumu bile bile, onu ben boğdum.

Sil gözlerinin yaşını.. Niçin oğlum? . deme, ellerini kirlettin diye üzülme. Onu yılan gibi ezmek bir Türkün işi idi.

Onu ne kadar sevdiğimi, nişanlanmak için ne heyecanlı günler geçirdiğimi bilirsin. Sen onun hoppalığından, alaycılığından üzüntüye düşerken :

— Hayır anne!.. Böyle ele avuca sığmaz görünen yaramaz genç kızlar, evlenince durulurlar, öyle kadın kadıcık evlerine bağlanırlarki... diyordum.

Hem beni seviyor. Çok seviyor anne, sevgiden büyük mucize olur mu?

Göreceksin ne çabuk uslanacak.. Mini mini gelinin için kötü düşünme anneciğim, diye ne kadar yalvarmıştım.

Meğer bu kız bir yılan, bu kız adı olmıyan, kötü adların hiç birinde yeri olmıyan büsbütün başka bir şeymiş.

Ah anacığım, anacığım gördüklerimi nasıl anlatayım?... Sakarya savaşından sonra bir aralık İstanbuldan çalkana çalkana gelen bir dedikodu beni kudurtmuştu.

«Ekremin nişalısı; Fransız, İngiliz subayları ile işi arttırmış!»

Bunu Teymen Vuraldan üstü kapalı duyduğum zaman.. demir kafeslere kapatılmış hayvanlara dönmüştüm.

Ordu; büyük atılışa hazırlanırken bir kolayını buldum. Duyduklarım doğru ise cephede olduğu kadar, cephe gerisinde de yapılacak yurt işi vardı. Bin zorluğa göğüs gererek İstanbula kaçtım. Onu; ışıkların tutuştuğu, şampanyaların köpürdüğü kalabalıkla bir salonda.. bir sürü subay ve yabancılar arasında dansederken gördüm. Gülüyor, konuşuyor, dansediyordu.

Yurdun toprakları acıdan kavrulurken, binlerce yurt çocuğu merdçe vuruşup, kan dökerken... O; üzüntüsüz, duygusuz eğleniyordu. Bu kız; bir Türk gencinin, hem de savaşta çırpınan bir ihtiyat subayının nişanlısı idi ha?...

Yazıklar olsun..

Yaklaşmasını istiyordum; parmağındaki halkayı görmek, sesini duymak icin.

Bir aralık çılgın bir danstan sonra uzun boylu, sarışın bir İngilizle salondan uzaklaştı. Ağaçlar arasına daldılar.

Kalbim, ağzıma fırlayacakmış gibi göğsümün altında dövünüyor, canımı ayaklarıma takarak onların ardından gidiyordum.

Işıkların erişemediği bir yerde İngiliz subayı, Medihayı kucaklamak istedi. Onda bir silkiniş oldu. Fakat arkasından çapkın, oynak, dalgalı bir kahkaha duydum. Artık dayanamadım. Yumruğumun gücünü İngilizin başında ölçtüm. O, birkaç saat kendine gelemiyecek bir düşüşle yere uzanınca.. o uğursuz kıza yaklaştım :

— Ses çıkarma, sana bir zararım dokunmıyacak, bir küçük şey soracağım; dedim.

Yüzüme bakıyordu. Korkmuş olmalı ki hiç ses çıkaramıyordu. Bileklerini sım sıkı yakaladım.

— Benden ne istiyorsun?

Dedi.

— Yüzüğümü..

— Oh!... Onu çoktan çıkardım. Sonu belirsiz savaşlara atılan bir çetecinin hâlâ nişanlısı kalacağımı sanıyorsan gülerim.

— Ne dedin, ne dedin?

— Bırak beni, nişanlın değilim. Senden iğreniyorum.

— . . .

— Hoyrat bir Türkün karısı olmaktansa, centilmen, zengin bir İngilizin metresi olmağı yüz kere tercih ederim.

O zaman gözlerim karardı.

Bu kız bir vatansızdı...

Bu kız; yurdun bağrında kangrenleşen bir yara idi.

Onu temizlemek, tuttuğumuz savaşın en önde bir işi olmalıydı...

Bileklerini bırakan ellerim boğazına uzandı.

Parmaklarım; bu narin genç kız boynunu beş dakikada paraladı.

Sonra oradan uzaklaştım. Kanlar içinde topraklara serilen güzel vücudlü, çirkef kanlı kıza tiksinerek tükürdüm.

Kendimi, onun öldüğü topraklarda hüküm süren kanuna teslim edemezdim.

Çünkü bu kızla tuttuğumuz yol; nasıl ayrı ise.. yaşadığımız memleketlerin kanunları da öyle ayrı idi. Onu balolarda parlatan saray kanunu; toprakları satmağı, ulusu, şerefi ayak altına almağı fena görmüyordu.

Benim taptığım kanun ise; bu topraklarda yaşamak sevincini; ancak bir kurtuluş savaşına bağışlayacaktı.

Şimdi yine cepheye dönüyorum.

Sana gelmedim.

Ellerini bir kere daha öpmedim.

Bunun için affet beni..

Cepheye dönüyorum.

Daha büyük bir ateşle dövüşmek, yurdumun, kanımın, Türklüğün öcünü almak hıncı ile doluyum. Fakat ilk işim bu lekeyi büyüklerime anmak olacaktır. Söyleyeceğim :

— Sevdiğim kız vatansızdı.

— Onu köpek gibi boğazladım.

— Haksızsam asınız beni...

Balıkesir 1935.

Dünya Gazeteciliği Kimlerin Elindedir?

— *Başı 5 inci sayfada* —

Roy Wilson Howard : "Scripps Howard Newspor pres Konzerns» ittihadının reisi Howard, Amerikanın üç tane büyük istihbarat bürosunun başındadır.

Maruf «Ünited Press» te bunların içindedir. Elinde, abonelerinin yekûnu 2,5 milyona baliğ olan 32 gazete vardır. 19 yaşında iken sıradan bir aytar olarak işe başlamış, 10 senede "Ünited Press» in genel direktörlüğüne kadar yükselmiştir. 1921 de Scrippin ölümü üzerine bütün teşkilâtın başına geçmiştir. Bu sosyetenin işleri, Hearst grupunun aksine olarak, tamamile merkezileştirilmiş bir vaziyettedir. Avrupa milletlerinden bilhassa Fransızlara karşı sevgi beslemektedir.

Bernard Herman Ridder : Berrard, 24 yaşında iken babasının Nevyorkta çıkarmakta olduğu bir gazetede çalışarak işe başlamıştır. 1915 te genel direktör olmuştur. Aslen Alman olması itibarile kardeşile birlikte birtakım Alman - Amerikan gazeteleri tesis etmiş, fakat Genel Savaş esnasında çok müşkül bir durumda kalmıştır. Birleşik Amerika hükümetlerini teşkil eden ayrı devletler dahilinde türlü gazeteler çıkartmaktadır. Ridder sosyetesi bağsız ve şartsız cumuriyetin müdafiidir. Ridder sosyetesinin başlı başına istihbarat büroları yoktur. Bu hususta "Associated Press,, ten istifa etmektedir.

Öteki Sosyeteler :

Amerikada bu üç sosyeteden başka, elinde en az dört gazeteden aşağı bulunmıyan, 13 sosyete daha vardır.

Japonyada

Takakimi Mitsui : Dünyanın en büyük sosyetelerinden birinin başındadır. Bu sosyete on yedinci asırda kurulmuştur. Takakimi önce ticaretle işe başlamış, sonra banka muamelelerile, sanayi teşebbüslerile uğraşmıştır. Yüzlerce banka, sigorta sosyeteleri, fabrika nüfuzu altındadır. Her seçimde büyük bir rol oynamaktadır. Japonyanın dış ve hatta ulusal siyasasında âmildir. Japon mallarının fiatlerile dünya piyasasını altüst eden bu zattır. Mançuko hükümeti, Takakiminin parasile kurulmuştur. Ozaka ve Tokyada günde milyonlarca sayı basan gazetelerden çoğu onun elindedir.

Geiji Noma : Japonyadaki haftalık mecmuaların üçte ikisine bu zat sahibidir.

Bütün dünya, kendisini yeryüzünün en sempatik gazete kralı olmak üzere kabul etmiştir. Hayatı halk ve demokrasi için mücadele ile geçmiştir. Koyu bir Japon nasyonalisti olmakla beraber - âdetleri, an'aneleri değiştirmemek şartile - Batının tekniğini, san'atini, ilmini almak taraftardır.

ESKİ TÜRKLERDE TECİM İŞLERİ

YAZAN:
Eski Büyük Elçi
SALİH MÜNİR ÇORLU

O zamanlarda İstanbula, Bağdattan, Basradan, Yemenden birçok Arap tüccarlar gelip gemiler dolusu mal kaldırırlardı...

Manisa alacaları, Tokat ve Kastamonu basmaları ve bakırları; Bursanın ve Selâniğin ipekli ve kılaptanlı danteleleri, yemenileri, oyaları; İzmir ve Selânik halıları seccadeleri, bürümcükleri; Garptrabulusunun ihramları, battaniyeleri; Kandiye sabunları, renkli sahtiyanları; İslimye ve Salânik abaları, kılıçlar, envai silâhlar, gümüş siniler, tepsiler, sahanlar, kâseler, bardaklar, şamdanlar, tabaklar çarşıda göze çarpan başlıca çeşitlerdi.

* * *

Türkiyenin toprak mahsulâtı da mebzul idi. Tuna boyu, Yenişehir, Makedonya, Anadolunun cenubi eyaletleri, sancakları, Suriye, Mısır pek feyizli ve bereketli mıntakalar idi. Mahsulâtımız ihtiyacımızdan fazla idi.

Fakat hükümet güya ihtikârın ve kıtlığın önünü kesmek üzere, İstanbulda buğdayları narka tabi tutardı. Limanımıza buğday getiren gemiler Unkapanına yanşırlardı. İstanbul Efendisi ve naibleri gelen zahirelerin miktarını tesbit ettikten sonra, gelişi güzel tayin ettikleri bir fiyat üzerinden fırıncılara, değirmencilere ve tüccara sattırırlardı. Şehirde büyük ambarlar, hâller olmadığından zahireler gemilerin ambarlarında bırakılıyordu. Gemiler hamulelerini boşaltmak için sıra ve nöbet beklerlerdi. Zahireler gemi ambarlarında rutubetten çürürdü. Fırınların çoğunun geniş ve rutubetsiz ambarları olmadığından, zahirelerini barakalarda veya rutubetli yerlerde saklarlardı.

Hükümet, memlekette kıtlık veya bir afet, veya bir muharebe olur ise; tüccar malı buğdaylar ihtiyaca kifayet etmiyebilir diyerek, her sene Golostan, Selânikten, Karaağaçtan, Varnadan ve ilh.... bir milyon kile miktarı buğday satın alarak Tersane civarındaki ambarlarına koyar; ve sonra fahiş fiyatla fırıncılara satarak yüzde elli, altmış ve belki yetmiş kadar kâr ederdi. Hükümet bu mübayaatı yapmak, yani ahaliden zorla gibi ucuz zahire almak için, «mübayaacı» namile taşralara Kapıcıbaşıların ileri gelenlerini ve büyüklere çatkın olanlarını yollardı. Bu «mübayaacılar» zürradan satın aldıkları buğdayların yüzde onu nispetinde bir komisyon aldıktan başka, içlerinde insafı olmıyanlar, topladıkları buğdayların yüzde onu ve belki on beşini çalarlar; ve noksanını arpa, saman, yulaf ilâvesile ikmal ederlerdi. Bazen okka çeksin diye deniz suyu da atup buğday taneleri şişirirlerdi.

Hasılı hükümetin sattığı buğdaylar, tüccarınki kadar bile temiz değil, pek bozuktu. Fırınlarda pişirilen âdi ekmekler lezzetsizdi.

* * *

İstanbul Esnafının Başlıcaları: Bedestenliler

Altın ve gümüş âvani, hırdavat, mücevherat, antika çini ve Saksonya tabaklar, kâseler, küpler, ağır ipekli, kadifeli ve sırmalı kumaşlar, elhasıl değerli türlü mallar hep bedestende satılıyordu. Kibarların, vezirlerin, zenginlerin metrukâtı da bedestende müzayedeye konulurdu. Bedestenliler, müzayedelerden ucuz mal alıp pahalıya satmanın yolunu bildikleri için, İstanbulun en paralı esnafı idiler. Bedesten gayet muhkem ve som kârgir oldugundan, yangın tehlikesine maruz değildi. Bekçileri pek dikkatli olduğundan, hırsız korkusu da yoktu. Zenginlerin ve yetimlerin nakit para ve mücevherlerini saklamıya mahsus kasalar vardı.

Kuyumcular

Kuyumcular kâhyalığı, sarayın kuyumcu başısının uhtesinde bulunurdu. Kuyumcu başı esnafın aldıkları siparişleri dikkatle ve hakkile, nümunelerine muvafık surette yapıp yapmadıklarını teftiş eder; kusurlu iş yaptırmaz, yapanları ve kendilerine ısmarlanan şeyler için bırakılan altın veya gümüş parçalarının pek azını olsun çalan ustaları, işçileri cezalandırır idi. İstanbul kuyumcuları Avrupa kuyumcuları kadar ince ve zarif âvani yapamazlardı. Fakst vücuda getirdikleri iğnelerin, broşların, küpelerin kendilerine mahsus şarkvarî bir güzelliği ve zarafeti vardı. Fakat perdahcılar ve kakmacılar Avrupalılardan daha mahir idiler.

Kuyumcuların hemen hepsi ermeni idi-

Çuhacılar

Çuhacılar en çok Avrupa, Hint ve İran çuhaları satarlardı. Yerli çuhalar kaba idi, ve boyaları has değildi çabuk uçardı. Bunları avam alıp kullanırdı.

Tahmasıp şahın zamanında İranda karışıklıklar olmuştu. Çuhacı ustalarından bazıları Türkiyeye hicret ederek, İstanbula gelmişlerdi. İtalya kumaşlarını taklide muvaffak olan Sakızlılar, bu ustaları bulup sermaye koyarak imalâthaneler açtılar; hükümetten muavenet gördüler, yerli çuhaları bir dereceye kadar ıslah eylediler ise de, Avrupada yapılanlara tamamile benzetemediler.

Kavukçular

Erkek serpuşlarının ve kavuklarının türlüsünü yapan tarpuşçu; ve kadın serpuşları yapan takkeci esnafı, çarşının zengin esnafları sırasında idiler.

Takkeciler kadın hotozlarına, serpuş-

larına türlü zarif şekiller vermişlerdi, ve bunları Beyoğlunun frenk ve zengin rum kadınlarına bile beğendirmişlerdi. Bu hotozlardan Avrupaya bile gönderiliyordu.

Kemhacılar

Kemhacıların san'atı: ipekli değerli eşya yapmak idi. Bu esnafın (kadifeci, sandalcı, dibacı) namları ile üç bölüğü daha vardı. Her bölüğün, kemhacılar kâhyasına tâbi birer bölük başısı bulunurdu. Bunların vücuda getirdikleri eşya, Avrupada yapılan mümasillerinden aşağı kalmazdı; ve belki daha sağlam, bazıları da daha hoş idi.

Terziler

Terzi esnafı kalabalık idi. Her milletten terzi ustaları, kalfaları, işçileri vardı. Zarif, süslü, dayanıklı işler yaparlar ve muhitin modalarına riayet etmeği bilirlerdi. Hüsnü tabiatlarını tasdik ettirirlerdi.

Kâhyaları kusurlu, biçimsiz esvap dikenleri ve kendilerine biçilip dikilmek üzere bırakılan kumaşlardan parça çalanları sopa ile döverlerdi.

Kürkçüler

Kürkçülük pek kârlı ve revaçlı bir san'at, bir ticaret idi. Kürkçü esnafı kadar kalabalık esnaf yoktu. Yalnız Büyükçarşıda altmış kadar kürkçü dükkânı vardı. Mahmut paşa hanında kürkçülerin birçok odaları vardı.

İstanbul şehrinde kürk satmak, kürk dikmek, kürk kaplamakla geçinen iki binden fazla usta ve işçi vardı. Kürkçüler ermeni ve rum idi.

Eski zamanlarda büyük, küçük; kadın, erkek - avamın fıkarasından gayri - herkes sokakta, evlerinde kürk giyerlerdi. Kürklerin kalını, incesi; kışlığı, yazlığı; mevsimliği vardı. Başlıca nevileri: sarısamur, susamuru, kakım, zincab, zirdova, astrakan, elma, tiyyön.... idi. Bunların pek pahalısı, bugünkü altın para ile hesap edilse, yirmi otuz ve hâttâ elli altmış bin kuruşa satılanları vardı.

İki esnaf kâhyasının yemeği

Padişahlar, sadırazamlar, vezirler taltif etmek istedikleri kimselere, nişan yerine istihkaklarına göre derece derece, dibalara kaplı süslü ve kıymetli kürkler hediye ederlerdi. Hattâ ecnebi elçilere nişan makamında kürk geydirilirdi.

Bakırcılar

Bakırcılık da kazançlı san'atlardan idi. Çünkü herkes mutfaklarında bakır tencere, sahan, tepsi ve saire kullanırdı. Tepsilerin, sinilerin, mangalların, liğenlerin çoğu bakır idi. Bu âvaninin çoğu Kastamoniden ve Trabzondan geliyordu; bir kısmı da İstanbulda yapılıyordu. Bakırcıların dükkânları ençok Bayazit ve Süleymaniye mahallelerindeydi.. Ustaların, kalfaların, işçilerin hemen hepsi Trabzonlı idi.

Dökmeciler

Dökmecilik eski zamanda pek ilerlemiş bir san'at idi. Dökmeci ustalarının, biçimleri.. resim ve şekilleri itibarile, cidden hüsnü tabiata muvafık surette pirinçten döküp yaptıkları: meselâ mangallar, semaverler, büyük küçük tek ve müteaddit kollu şamdanlar, fenerler, avizeler, leğen ibrikler, siniler, tesbihler, özengiler gayet zarif ve nazik şeylerdi; nefis asardan addolunmağa şayan idi.

Dökmeciler umumiyetle ermeni olup, dükkânları toplu olarak Mercan semtinde idi.

Balmumcular

Eski zamanda saraylarda, camilerde, kiliselerde, büyüklerin konaklarında balmumundan yapılmış mumlar sarfolunduğundan; sürümü çok ve ticareti kârlı idi. Mumcu esnafı müslümanlardı. Dükkânları en ziyade sıra ile Okcularbaşında, Büyükçarşının Bayazit tarafındaki kapısı civarında idi.

Yağlıkçılar

Kazançlı ticaretlerden biri de yağlıkçılık idi. Yağlıkçılar hep Selânik müslümanları idi. İçlerinde münevverleri, hatırı sayılır «Hacı efendileri» vardı.

Yağlıkçılar hertürlü kadın erkek çamaşırları, entarileri, cihez takımları, mintanlar, cübbeler, hırkalar, türlü tü'bentler, işlemeli oyalı yemeniler, örtüler, mendiller, çoraplar satarlardı. Sıra ile dükkânları Çarşının büyük bir sokağını işgal ediyordu.

Yorgancılar

Yorgancıların işi pamuklu, dikişli yorganlar, yünlü, pamuklu şilteler, yastıklar, sedirler, iç ve dış pencere perdeleri, pamuklu kapı perdeleri, cibinlikler, yapmak; kışta odaların, sofaların halılarını yapıp mıhlamak, yazları kaldırıp temizlemek tamir etmek idi.

Yorgancı esnafı hep İstanbullulardan idi. İçlerinde saza, musikiye ve eğlenceye hevesli olanları vardı. Yazın, bazı tatil günlerinde esnafın gençleri civarlardaki seyir yerlerine, öküz arabalarile, kayıklarla - çifte maşalı ziller ve darbukalar çalarak, şarkı mani söyleyerek - teferice giderler yemekler yerler, aralarında eğlenceler çıkarırlardı. Yorgancıların tuhaf şakacıları, amiyane cinaslı hoş söz söyleyicileri vardı.

Tezgâhcılar

Tezgâhcı esnafının işi: muhtelif ağaç dallarından çubuk, amameler; fildişinden, adi kemikten, şimşirden taraklar, enfiye kutuları gibi şeyler yapmak idi. Eski zamanda herkes (kadınlar bile) sigara yerine çubuk içerdi.

Keyif sahipleri çubukları sık sık ayıklayıp temiz tutarlardı. Lâkin, ziftlerin nüfuzuna büsbütün mani olmak mümkün olmadığından, tütünler ağıza acı geliyordu. Onun için çubukların yenilenmesi icap ederdi. Hasılı memleketimizde çubukların en makbulleri Ortaköy yaseminlerinden yapılanları idi. Herkesin evinde birkaç çubuğu, ve hele kibarların dolaplar dolusu ince kalın türlü çubukları; ve zarif, sade mücevherli, mercanlı, sarı ve siyah kehribar amameleri; gümüş ve pirinç süslü çubuk tablaları vardı. Tezgâhcılar umumiyetle İstanbullu müslümanlar idi. İçlerinde biraz ermeni de bulunuyordu..

Kavaflar

Kavaf esnafı: erkekler ve kadınlar için - eski zaman modasına göre - biçimli, zarif, sağlam, sarı, kırmızı, siyah mestler, pabuçlar çizmeler, kunduralar ve terlekler yaparlardı. Hep yerli malları kullanırlardı. Kadınlara mahsus sırmalı, kılaptanlı ve incili terlikler de yaparlardı. Çarşıdaki karşılıklı iki sıra dükkânlardan başka, Mahmutpaşa yokuşanda ve mahalle aralarında kavaf dükkânları bulunurdu.

Dülgerler, Marangozlar, Sıvacılar

Küçük evleri dülgerler, marangozlar ve sıvacılar kendi bildikleri gibi yaparlar; fakat konakların inşasında mimarların nezareti altında çalışırlardı.

Usta mimarlar arasında ermeni ve rum da vardı.

Dülgerler evlerin dış kaplamalarının imtizacına, intizamına, süsüne dikkat etmedikten başka, damlara koydukları kiremitleri gelişi güzel döşeyip, tespit etmezlerdi. Yalnız kayıp düşmemeleri için üzerlerine düz taş parçaları koyarlardı Halbuki sıkı sağanaklı bir yağmur yağınca, fırtına çıkınca, veya damda kediler koşuşunca taşlar kayar, kiremitlerin araları açılır, evleri su basardı.

Dülgerler ekseriyetle rum ve ermeni, sıvacılar ermeni idi.

Nakkaşlar, Kalemkârlar

Marifetleri: konakları, evleri boyamaktan ibaret olan nakkaş esnafı, ekseriyeti itibarile hep Kayserili ve çoğu müslüman, azı ermeni idi.

Kalemkârların işi: konakların, evlerin tavanlarını, duvarlarını, kapılarını, yük ve dolap kapılarını, hücreleri zarif çiçek, yemiş, ve peyizaj resimleri yaparak süslemek idi. Bunlar ekseriyetle ermeni olup hünerli, marifetli ve hüsnü tabiat erbabı idiler.

Kılıççılar, Tüfekçiler

Kılıççılar İstanbulun en başlı ve en kalabalık esnafından biri idi. Demir ve çelik mamulâttan gayet iyi anlarlardı. Kendilerine

(Arkası 32 sayfada)

O, Bir Günahkâr Değildi!...

№ : 2

YAZAN :
CEMAL ATAÇ

Demir dayı, elindeki tomardan ayırdığı kâğıtları dizine koyarak, söze başladı. Bazan onlardan da yer yer okuduğu oluyordu. Müfettiş dinliyordu.

***

Neden Ve Nasıl Dağa Çıktım?

— 1 —

Kasabada oturmamıza rağmen çiftlik binasını andıran kocaman bir evimiz vardı. Avlusunda beş altı kağını, dört beş at arabası ve bir sürü hayvan yatardı. Evin içi de bu kadar kalabalık ve çokluktu. Eve, bu temelli oturanlardan başka, sık sık ve pek çok ta misafir gelirdi. Misafirlerin gelip kondukları daire, asıl evden ayrı; ve büyük avlının yola yakın bir köşesinde, geniş bir salonla etrafında dört odadan ibaret, müstakil bir çatı idi. Bu dairenin kapısı hiç kapanmaz, ışığı hiç sönmezdi. Vakitli vakitsiz gelen misafir, karnı açsa yiyecek, üşümüşse ısınacak bulurdu.

Sabah çorbası, öğle ve akşam sofraları muntazaman kurulur; ve mutlak bir iki misafir bu sofraları şenlendirirdi. Misafir gelmemiş olan günler pek seyrek geçer, böyle akşamlarda da mahallenin veya kasabanın fıkarası çağrılır, sofralar geri alınmazdı. Ben, doğup büyüdüğüm zaman bunu böyle bulmuştum. Büyük babam da bu adeti böyle görmüştü. Babamı esasen pek iyi hatırlıyamıyorum. Anamın hikâye ettiğine göre Tarblusugarp muharebesine gitmiş ve bir daha dönmemişti. Büyük amcam Yunan muharebesinde şehit olmuş; ortanca amcamı da bir hastalık alıp götürmüş. Evin içinde onların, birer ikişer yadigârı kalmış; en küçükleri olan babamın da üç oğlu ve bir kızı ile beraber, on bire baliğ olan yetimler; ve bunların anaları dul, genç ve ihtiyar kadınlar yaşıyordu. Erkeklerin her birisi bir iş almıştı. Tarlaları süren, sürüleri güden, değirmene, oduna giden; evin içeri işlerini ve idaresini görenler ayrı ayrı idi. Büyük babam bunların başında tecrübeli, şefkatlı, doğru ve sevilen bir nazırdı. Benim de vazifem misafir odası denilen daireye bakmak ve okumaktı. Rahmetli babam askere giderken beni böyle ısmarlamış.. böyle vasiyet etmiş: «Demiri muhakkak okutacaksınız ha, eğer bunu okutmazsanız, şehit olursam size şefaat etmem!» demiş. Beni önce mahalle okuluna vermişlerdi. Hocamız, iki eli çolak, bir ayağı topal, yüzü haşin ve çatık, katı kalplı, tuhaf ve vahşi sesli, korkunç bir kadındı. Daha ilk günden yıldızımız barışmadı. Ben onun ellerine ve ayaklarına bakarak ürperdim. O da benim, bu kusurularına dikkat ettiğimi görerek, hiddetlendi; yüzünü birkat daha ekşitti. Beni okula götüren büyük annemi savdıktan sonra, yanıma geldi ve makine gıcırtısına benzeyen sesini, daha hırçın ve daha zalim bir ahenkle dikleştirerek:

— Haydı bakalım oku şu (rabbi yesiri) diye yüzüme bağırdı.

Ben, şaşkın şaşkın ona bakınarak, geri geriye çekildim. Hep bir ağızdan ne dedikleri anlaşılamıyan çocukların arasına sokulup kurtulmak istedimse de o, çolak ve eğri büğrü ellerinden hiç umulmayan bir kuvet, bir mengene kuveti ile kulaklarıma yapıştığı gibi, beni ortaya sürükledi. Parmaklarının ucuyle de kulağımın kıkırdağını yoğurup ufalmaya başladı. Canım fena halde yanmıştı; bu ane kadar korkudan çıkmayan sesim birdenbire boşaldı. Bağırabağıra ağlamaya başladım. Bu kere daha çok hiddetlenmiş olmalı ki, kemikleri çıkık elinin tersiyle yüzüme bir tokat yerleştirdi. Etlerim kopup döküldü, dişlerimin hepisi birden kırıldı zannettim. Yere yuvarlanmış bayıla bayıla ağlıyordum. O :

— Ya, işte öğren, burası okuldur; senin babanın konağı değildir. Ananın dizi dibindeki naz burada sökmez. Daha bu birincisidir. Alıştır, o kibar canını da biraz zahmete katlan !..

— Büyük baba!.. Büyük babacığım, vallahi ben birşey yapmadım...

Benim feryadım çocukların gürültüsü arasında boğuluyordu. Ne tuhaf bir yerdi? Ne kimse gelip hâlimi soruyor, ne de hoca merhamet ediyordu. Ben bu garip haksızlığa daha çok yanıyordum. Hıçkırıklarım kesilmiyordu. O ise :

— Yetişir ha; yetişir, kes sesini yoksa falakayı indirim. Ben falakanın ne demek olduğunu henüz bilmiyordum, lâkin bu ikinci sopanın daha belâlı birşey olduğunu kestirerek susmıya çalıştım. Fakat mümkün mü? Yüreğim yerinden oynamıştı, hıçkırıklarımı durduramıyordum. Kendi kendime kalktım, ve bir tenha köşeye çekilerek orada ağlamalarıma devam ediyordum. Yanıma, ince yüzlü, iri ve tatlı gözlü bir kız sokuldu. Cebinden çıkardığı küçük bir mendil ile gözlerimin yaşını silerek, başımı okşamaya ve beni susturmıya çalışıtı. Ben böyle bir sahib ve tesellici bulunca, daha çok duygulandım. Daha acı acı ve daha hazin hazin, içli içli ağlamaya başladım. O da ağlıyordu; ve korka korka başını etrafta gezdirerek, kimsler duymasın diye yavaşça kulağıma eğildi :

— Sus Demir, sus kardeşim; bu kâfir karı pek insafızdır. Beni de böyle ilk geldiğim gün bayılıncaya kadar dövmüştü. Hiç suçum yoktu: «Elleriniz neden böyle eğrilmiş Hocahanım?» diye sormuştum. Annem de orada idi, bana gözlerini açıp susmamı işaret etti; ben de bir daha sesimi çıkarmadım. Fakat annem gidince birkere (rabbiyesiri) okudu; bana da oku bakalım dedi. Ben hepisini aklımda tutamamıştım. Yanıldım; falakayı indirdi bayılıncaya kadar beni dövmüştü. Hiç unutmıyorum. Ancak hocaların adamı dövermiş, vurduğu yerde güller bitermiş. Annem böyle söylemişti. Merak etme kardeşim şimdi acısı geçer, sonra unutursun, biz bu hocayı hiç sevmiyoruz. Sen de sevmezsin olmaz mı? Sus haydi gidelim.

Bu tatlı dilli, ince şefkatlı kızı o ânde herkesten daha çok sevdim.

Dünyada herkesten fazla sevdiğim büyük anneme, şimdi düşman olmuştum. Beni getirip bu işkence salıncağına bırakarak gittiğine o kadar kızmıştım ki, eve gider gitmez kıyameti kopartacaktım. Herşeyi büyük babama söyleyecektim. Adını bilmediğim bu güzel kızla elele tutuştuk; minimini iki canyoldaşı gibi eve döndük. Boynumda asılı duran at'âs cüzü kesesi, gözyaşından örülmüş bir torba gibi sırsıklam arkamda sallanıyordu. Yeni alınan yaldızlı (rabbiyesiri) cüzü ıslanmış, yaprakları biribirine yapışmıştı. Bizim evin büyük kapısının önüne gelmiştik; büyük babam oku kırılmış bir kağnıyı tamirle meşguldu. Bizi görmüyordu. Karşımızdan da uzun boylu, beyaza yakın buğday yüzlü, gür ve iki ucu kıvrık siyah bıyıklı, kaşları çatık ve hançer gibi keskin, gözleri iri ve kara, elbisesi dar ve yeni, yakışıklı bir adam geliyordu. Arkadaşım elimi çekerek durdu. Çekingen bir hali vardı. Yavaşça :

— Babam geliyor. Demir! babam bizi okuldan kaçmış zannedecek.

Okul lâfı olunca içime yine bir acılık yayıldı; karşımda o çolak, çalık, zalim kadını görür gibi olum. Acı bir feryadla koşup büyük babamın bacaklarına sarıldım. Bütün sesimle, etlerim koparılmış gibi ağlıyordum. Bir yılandan, bir akrepten kaçıyormuş gibi.. müthiş birşeyden korkmuş gibi ona sokuluyordum. Zavallı ihtiyar elindeki keseri bir tarafa atarak beni kucağına aldı, bağrına bastırarak etrafına bakınıyor; bu feryadın sebebini araştırıyordu. Benim feryadım arkadaşımın babasını da şaşırtmıştı. O da yanımıza geldi; onlar büyük babamla biribirlerine bakışıyorlardı; sonra bana sordular.

— Ne oldu oğlum? Neye böyle birdenbire korktun?

Ben cevap veremiyordum. O adam kızına sordu :

— Ne oldu Elmas? Bu yavruya ne oldu? Güzel güzel elele tutuşmuş geliyordunuz, birdenbire ne oldu?

Arkadaşımın adı Elmas imis, yaşlı gözlerimle onun nur yüzüne bir daha baktım. O temiz ve güzel yüzü, hakikaten bir elmas gibi şınlak ve duru idi. O da şaşırmıştı.. bir bana, bir de öbürlerine bakıyordu. Hiçbir şeyi izah edemedik. Büyük babam beni kucağından indirmeden beş on adım yürüdü; yolun enine boyuna uzun uzun baktı, yerleri dikkatlı dikkatlı aradı. O adam, bir ayağını kağnının üzerine atmış kızıyla konuşuyodu. Elmas okulda benim başıma gelenleri anlatıyordu. Durum onlarca aydınlanmıştı. Büyük babam gülerek yanaklarımı fiskeliyor :

— Vay benim nazlı totoşum, vay şeker kutusu; vay benim güdük tosunum! Demek ki hocadan yeniğin bir şamar seni bu kadar incitti öyle mi? Yok bak ben buna razi değilim; insan okurken sopa da yer falakaya da yatar, sen böyle ilk günden nazeder okuldan kaçarsan, okuyamazsın ki...

Bütün ıstırabım birden kabardı. Ben büyük babamı da böyle gö-rünce, artık, yuvadan atılmış leylek yavrusu gibi, perişan olmuştum. Okula da, okumaya da her şeye lânet etmiştim. İçimden kabarup gelen isyanları ifadeye muktedir olamadığım için, söylemekliğim lâzım gelen bütün şeyleri gözyaşlarıma yükleterek, yeniden hıçkırmaya başladım. Ve söz olarak :

— Büyük baba, büyük babacığım, vallahi ben bir şey yapmadım. Hiçbir suçum yoktu. İşte Elmasa sorunuz, o bana acıdı da aldı eve getirdi. Onu da benim gibi dövmüş; ben bir daha okumıyacağım.. Okula gitmiyeceğim..

Büyük babamın top sakalı titriyordu. O, bir şeye çok kızdığı, veya çok açıdığı zamanlar bu beyaz sakal hep böyle titrerdi. Acaba hiddetmi etti? diye gözlerine dikkat ettim. Hayır, bana acımıştı ve gözleri dolu dolu olmuştu. Beni çok severdi. Bir kere olsun yüzünün bana çatıldığını görmemiştim. Evde kadınlara kızıp onları sindirecek bir delik aratmıya düşürdüğü zaman, beni teşvik ederler.. veya ondan bir izin, bir şey koparmak isterlerse beni tahrik ederlerdi :

— Haydi Demir, dedene yalvar da bize şunu yapsın; yahut haydi dedene sarıl da bizi okutsun; derlerdi. Ve hakikaten benim yumuşacık yüzümü sakalının üstünde, mini mini elimi yüzünün üzerinde hissettiği ânde, en celâlli öfkeleri bile yatışır; uysal ve yumuşak bir adam olur. Onlara parmağını sallıyarak :

— Dua edin Demire, dua edin bu maskaranın cambazlığına; yoksa Allah bir hepinizi berbat edecektim; diyerek... kahkahalarla gülerdi. Bu yüzden olacak ki ben de, maskaralıktaki bilgi ve deneçlerimi arttırdıkça arttırdım. Yine bu sebepledir ki evin içinde en akıllı insan ben tanınmıştım. Herkes üzerime titrerdi. Büyük babamın bana karşı zaafını görünce, biraz da şımarıklıktan ileri gelen bir azı ile sözümü tekrar ettim.

— Ben okula filân gitmem, okumak istemiyorum. Ben okumıyacağım.

İhtiyar adam, beni kucağından atar gibi yere bıraktı. Ve salyangoz görmüş gibi yüzünü buruşturdu:

— Senden de mi hayır yok? babanın vasiyetini yerine getiremiyecek miyiz? Canın isterse oku, ben de seni artık hiç.. ama hiç, yaşadıkça bir damla bile sevmiyeceğim. Haydi git, yarın seni çobanlara katıp sürüye göndereceğim. Çoban ol bari.

Ben bu sözlere aldırmadım. En çok bana dokunan lâf, sevmiyeceğim lâfı idi. Ben Elmasa doğru dönmüştüm. O da Elmasın babasına doğru yürümüştü. Elini esefle havada sallıyarak:

— Zamane işte ne diyeceksin!.. gibi acınarak anlatıyordu. Elmasın babası:

— Çocuğun hakkı da yok değil Hacı dayı!.. Hele bir şöyle düşünelim, sen düvene koştuğun toy bir danaya, ilk günden övendere kullandırır mısı?.. nodul dürttürür müsün? Yok; değil mi? Ha, öyle ise, bu hoca da daha ilk günden okula giden yavrulara şamar, tekme, tokat, falaka göstermemelidir. Bu ne biçim iştir Allahını seversen? Bizim kıza da gerçekten böyle yapmıştı. Ancak kendi çocuğum diye bir şey söylememiştim. Bu böyle olmaz, ben gidip bu kadını görmeliyim. Elgünün çocuğu bu kadar dövülmez. hoca ise hoca gibi davransın; biraz gözdağı versin, dersini bilmezse, bir uygunsuzluk ederse bir iki çırpıştırıp korkutsun. Biz de bir parça okuduk, biz de hocadan dayak yedik, ama böylesini görmedik. Bu kadın ya delidir, ya budaladır. Azrail kadar zalim, Deccal kadar korkunçtur. Böyle çocuk okutulmaz.

(Arkası var)

İtalyan Edebiyatından Örnekler:

GÜNEY DENİZLERİNİN ŞAİRİ

Uzun boylu, simsiyah keçi sakallı, ağzında piposu olan ihtiyar, sıra ile dizilmiş olan hurma ağaçlarının arasından geçen nehirin kenarındaki duvara dayanmış, bana anlatıyordu:

— Ben Tusitalayı tanıdım. O her zaman buradan geçerdi. Zayıf ve hastalıklı idi. Fakat, onun öyle canlı gözleri vardı ki, ilk görüşte insanı çekiyordu. Hele öyle güzel bir sesi vardı ki, konuştuğu zaman okşadığını zannederdiniz. Çok iyi bir adamdı.

Tusitala demek: hikâyeci, masalcı, daha doğrusu bir rapsod. Samoa adasının yerlileri ona bu ismi vermişlerdi. Bu cenup denizlerinin şairi Robert Louis Stevenson'dı.

— Kırk seneden beri bu dağda yatar, ve her zaman çıkıp mezarını ziyaret etmek isterim.

— Size arkadaşlık ideyim

— O !... Bu gördüğünüz yokuşu çıkmak benim için şimdi çok güçtür. Bir zamanlar ben buraları bir tazı gibi tırmanırdım. Çok defalar, Tusitalaya çiçek götürmüştüm, çocuklarım sizi götürsünler.

Yakınlarde oynayan iki erkek bir kız çocuğunu çağırdı. Eğilerek yabani çiçeklerden bir demet yaptı ve kızına: bunu da benim için götürünüz; dedi.

***

Yokuş cidden yorucu... mütemadiyen sel yarıntılarını atlayarak, yolları kaplamış dikenleri ellerimizle iterek ilerleyoruz.

Şu açık ve engin denizlerde, gece mehtabın aydınlattığı sularda söylenen yerli şarkılara bayılırdı...

Güneş çıkalı bir saat olmuş, fakat tahammülsüz bir sıcak var. Çocuklardan birisi bir dal kopararak çakısı ile ucunu sivrilettikten sonra: «tehlükeli noktalarda baston yaparsınız!» dedi. Kız da geniş yapraklarla yelpaze yaparak yelleniyor; bana da veriyordu.

Kendilerine teşekkür ettim. Daha yolumuz çoktu. Sık sık indiğimiz çukurlardan tepeciklere çıkıyoruz... bulunmaz bir manzara!.. Dağ gittikçe denize hakim oluyordu. Sahile doğru uzanan dar bir saha, sonra bir orman ve oradan daha öteye kırmızı kiremitli bir ev.

Bu: Stevensonun evi idi. Bitişiğinde pek sevdiği bahçesi, yanında da güzel bir şelâle vardı.

— İşte geldik!..

Çimentodan bir mezar; tam sık bir ağaçlığın ortasında, etrafında pirinçten dört kat bir çenber. Yeşil bir duvar mezarı içine almış, manzara kayboluyordu. Bu manzarayı tekrar görebilmek için 200 metre ilerilemek lâzım.

Oh! sanki bir taraçadayız, işte: Okyanusun engin sahilleri.. işte Jungla. Mezarın başındayım; Stevenson buraya gömülmesini kendisi istemiş . . .

O benim mezarıma bu cümleleri yazınız: «Geniş semaya nur saçan bu yıldızların altına benim mezarımı kazınız. Bırakın dinleneyim. Çünkü mes'ut yaşadım, mes'ut ölüyorum; ve burada rahat rahat dinleneceğim» demiş ve son nefesini vermiş.

Heyhat! Denizcinin evi denizden uzakta, avcının kulübesi dağdan uzakta...

***

«Mes'ut yaşadım» diyen zavallı Stevenson bütün Avrupayı, Hawaj, Markise, Kahili ada'arını dolaştıktan sonra Samoaya, yani buraya gelmişti. Bugün dinlenmekte olduğu Vaea dağının altında Vailima da evini kurmuştu. Bu adacıklar hoşuna çok gitmiş olduğundan, ileride, hayalinde kurduğu uzun deniz sergüzeştlerinin merkezi olacaktı. Fakat, o bir daha buradan kımıldanamadı. Rasgelene, kendisini maceralara sürükleyen hayattan.. ve şiirden bahsediyordu.

O Polonesia ve Hawaj adalarına dair, yürekten tükenmek bilmeyen bir aşkla on senede yazdığı ve 1880 den 1890 sene kadar zamanın bütün edebiyatcılarının okudukları şiir kitabını bir kenara bırakmıştı. Ölmesile bırakmış olduğu boşluğu burada kimse dolduramamış, onu yerliler çok aramışlardı.

Vailimada şairin evini geziyoruz. Geniş bir ev, bir İngilizin memleket hasretini ifade ediyordu. Halbuki o İngilizleri sevmiyordu. Bu ev, o kadar ince ve o kadar güzel bir zevkle yapı'mıştı ki, adeta on sekizinci asrın azametli şatolarına benziyor.

Tusitala yı genç, ihtiyar, çocuklar herkes severdi; onun ev hizmetlerine bunlar koşarlardı. Şair gülmezdi, severdi.

***

O, bütün bu çeşit çeşit tabiatlı insanların haleti ruhiyelerine vakıf olmuştu. Onlarla çok iyi geçinirdi. Bu gün gördüğüm ihtiyar dedi ki:

— O çok vakit bu yerlileri başına toplar, onlar gibi giyinir, onlarla çocuk gibi oynardı. Sıkıntılı dakikalarında bir kahkaha, ona yeni bir hayat bahşederdi. Kendisi neş'eli değildi, fakat şen insanları çok severdi. Bilhassa Piroghe'lerin içerisinde, şu açık ve engin denizlerde, gece mehtabın gümüş gibi yayılan şuaları ile aydınlatan sularında söylenilen yerli şarkılara bayılırdı. Birgün uzunca bir yarış kayığı ile enginlere açılmış, ve kaplumbağa

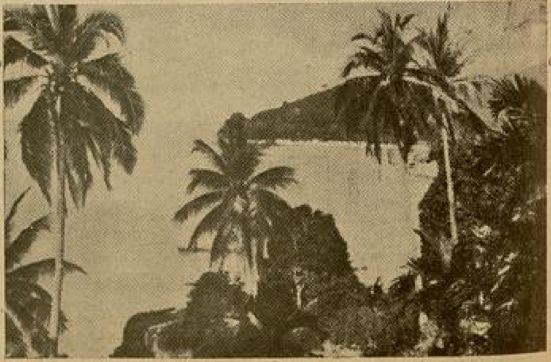

— İşte Okyanusun engin sahilleri.. İşte Jungla !.

Tiyatro :

"Bay ve Bayan,, Operetinden Sonra
SEVDA OTELİ

Operetlerin Bestekârı Seyfettin Asaf

Bu sene, tiyatro mevsimi çok canlı başladı denilebilir. Şehir Tiyatrosu «Ölçüye Ölçü» den sonra «Tohum» piyesini çıkardı. Bu piyes etrafında ki münakaşalar devam ederken «Saz Caz» opetreti sahneye konuldu. Fakat Şehir Tiyatrosunun bu yılki faaliyeti maalesef umulduğu kadar parlak olmadı.

Buna mukabil umulmayan bir hadise karşışında kaldık. Yıllardanberi «Süreyya Opereti» ismi altında temsiller vermiş olan yeni «Halk Opereti»: «Bay, Bayan» ve «Sevda Oteli» operetleri ile büyük bir canlılık ve takdire değer bir muvaffakıyet gösterdi.

Romancı Mahmut Yesarinin yazdığı ve konservatuar muallimlerinden Sezai ve Seyfettin kardeşlerin bestledikleri «Bay, Bayan» ; «Sevda Oteli» operetleri; Beyoğlunda Fransız Tiyatrosunda, hergün artan bir rağbetle oynanıyor...

«Bay, Bayan» ve «Sevda Oteli» nin mevzuları çok eğlencelidir. Fakat mevzuu anlatmağı, seyredenler için lüzumsuz gördüğüm kadar; seyretmeyenler için de sürprizi bozar.. oyunun zevkini kaçırır korkusile faydalı bulmıyorum.

«Bay, Bayan»; «Sevda Oteli, operetleri yazılış'arına uygun bir canlılıkla bestelenmiştirler. Bestelerin kıvraklığı, sahnelerin neş'esini birkat daha arttırmaktadır.

Temsiller de, esere, besteye uyan bir muvaffakıyet ve mükemmeliyettedir dersek, haksızlık etmemiş oluruz.

Şehir tiyatrosundan ayrılan san'atkâr Şaziye ve H. Kemal, halkın zaten aşinası olduğu san'at ve kıymetlerini gösterip, alkışlandılar. Prima - Dunna (Toto) prüzsüz sesi, hareketlerindeki, danslarındaki canlılığı ile istidat ve kabiliyetini birdaha ispat etmiş oldu. Sobret rolünde Hicran kusursuzdu. Lütfullah Sürurî, Yaşar Nezih, Mehmet, Celâl, Lütfullah Sürurî, Mehmet, Avrupa sahnelerindeki revü artistlerinden hiç fark olunmayacak bir muvaffakıyet gösterdiler.

Celâl, serbest oynayışı ve taklitlerile halkın çok hoşuna gitmiş, beğenilmiş ve alkışlanmıştır. Üç sene evvel Şehir Tiyatrosuna verilmiş, ve her ne sebebe mebni ise temsil edilmemiş olan «Bay, Bayan» operetini görenler, Şehir Tiyatrosunun gafletine şaşmaktan kendilerini alamazlar.

Haber aldığımıza göre yeni «Halk Opereti» nde «Bay, Bayan», «Sevda Oteli» operetlerinden sonra, yine Mahmut Yesarisin yazıp Sezai ve Seyfettin Asaf kardeşlerin besteledikleri yeni ve çok orjinal başka bir operet daha hazırlamaktadır. Bu yeni operetin de muvaffak bir eser olacağı kuvvetle tahmin edilmektedir.

---

avcılarını takip ederken, sulara kapılarak gidiyordu. Samoa çocukları gayetle yüzücü, denizci ve balıkcıdırlar. Bu hadise 5-6 sene önce olmuştu. Tusitala'nın bu vaziyetini gören çocuklar atladılar, yetiştiler; onu muhakkak bir ölümden kurtararak getirdiler.

***

Orman onun istediği gibi; bin bin renk çiçeklerle bezenmiş... Birer yelpazeye benzeyen hurma yaprakları, birer gelin gibi süzülüyor. Meltem rüzgârı onları sallayor, aralarındaki salkım salkım hurmalar insanın iştihasını açıyor. Tostoparlak kulübelerde sade bir hayat yaşayan insanlara, bizim gibi hayatla didişmekten usanmış insanları gıpta ettiriyor.

O, günde dört saat çalışırdı. Bu zamanlarda onu rahatsız etmek en büyük fenalıktı. Onu sık sık yerli düğünlerine çağırırlardı. Fakat ona bu daveti yapmak için, ilk önce bir zarar gelmiyeceğini temin etmek lâzımdı. O, timovidi oyunlarına fazla alâka gösterirdi. Çok defalar Samoadan ayrılmak istemişti. Fakat hasta idi. Hayalinde tasavvur ettiği geniş denizleri dolaşmak için, iyileşmesini beklemişti. Hatta son gideceği zaman genç bir kız bir buket çiçek hazırlamıştı. Bunu vapur engin denizlere açıldığı zaman denize atacaktı... Çabuk dönmesi için.... Fakat gidemedi... gidemedi.

1894 senesinin İlkkânununda, öğle vakti Vailima villasının verandası üzerinde konuşurken, birdenbire yüzükoyun yere yıkıldı; ve o gece öldü. Henüz kırk sekiz yaşında idi. Bütün yerliler kapısına koştular, ağlaştılar, ve sabahladılar. Ertesi günü 60 Samoalı atlet Rober Louis Stevensonu (Tusitalayı).. güney denizlerinin şairini, eski Romalı yiğitler gibi omuzlarında taşıyarak Vacadeki ebedî meskenine götürdüler. O, böyle istemişti; yerliler de isteğini yerine getirmişlerdi. Onun adalar için yazdığı şiirlere, adalılar da böyle bir nazire yaptılar; sevgiyi sevgi ile ödediler.

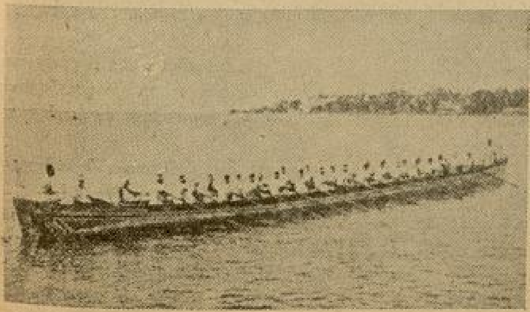

Bir gün uzunca bir kayık ile enginlere açılmış ve kaplumbağa avcularını takip ederken...

İKTİDARSIZLIĞI
ve
BEL GEVŞEKLİĞİNİ

giderir, yaşamak neşesini iade eder. Eczanelerde bulunur. İstanbulda fiyatı 150 kuruş. Tafsilât için: Galata-Posta kutusu 1255

GÜNAH GÖNÜLLÜLERİ

YAZAN:
M. S.
№ : 21

Hicran, yanındaki buketin kartvizitini koparıp okurken güldü:

— O halde benden önce kendini tebrik et!

Ben de güldüm:

— Benimle alay edeceğini bilmiyor değildim amma, bu kadar çabuk başlıyacağını sanmamıştım!

Hicran elindeki kartviziti bana uzattı:

— Bak kim göndermiş?

Kartviziti, gözlerim hayretle büyüyerek okudum:

— İrfan Raci!

O hasis ve kaba oğlanın bu cömertligi ve bu inceliği gösterişine şaşmakta haksız değildim.

Çünkü bunu ona ancak çok hudutsuz bir zaaf yaptırabilirdi.

Bazı zaaflar, hattâ bazı felâketler nedense insanlarda merhamet ve gözyaşı yerine, lâkaydî ve kahkaha yaratıyor.

İrfan Racinin büyük bir zaafı ifade eden bu hareketi de, beni, ciddiyet taklidine çıkmış bir paliyaço numarası kadar güldürdü.

Diğer kartvezitlerdeki sıfatlar, konseri dinleyenlerin içtimaî seviyeleri, ve mevkileri hakkında sevindirci bir fikir verebilecek mahiyette idi.

Sahnenin nihayetindeki son buketin kimden geldiği mechuldu.

Büyük bir zevk ve itina ile dizilenmiş; kırmızı, beyaz karanfillerden yapılmış olan buket, diğerlerile mukayes olunamayacak nefasette idi.

Kartviziti, getirenler tarafından düşürülmüş olacaktı. Hicran göğsüne iliştireceği çiçeği, bu sahibi talihsiz buketten seçti!.

***

Şöhret, çok tuhaf şey, en ağırbaşlı insanlar bile, şöhret denilen acayip mefhuma karşı esrarlı bir zaaf duyuyorlar.

Kadınlar var ki, meşhur bir meteliksizi, adı duyulmamış bir mi'yonere tercih ediyorlar. İnsanlar var ki, şöhrete kavuşmak için, akıl durdurucu delilikler yapıyorlar.

En ciddî insanlar, şöhret kazanmak için gülünç olmayı bile göze alıyorlar.

Fakat bu kadar özlenen, tapınılan, özlenilen, imrenilen şöhret, kendisini ele geçirenlere, tahammül edilmez bir yük oluyor.

Ben bunu, yanında yaşadığım Hicranın hayatını gördükten sonra daha yakından ve daha iyi anladım.

Şöhret, insanın önce hürriyetine mal oluyor.

Şöhret, insanları mütemadî bir murakabe altında yaşamıya mahkûm ediyor.

Meşhur insanların hayatlarına, kendilerinden ziyade başkaları hâkim oluyor.

Hicran meşhur oldu. Daha büyük bir alâka ile karşılanan ikinci konserinden sonra, onun adını, yüzünü bilmiyen yok gibi...

Fakat şimdi o, belli etmeden imrendiği, özlediği şöhretten yaka silkiyor. Hem bunda samimî davrandığına kaniim.

Şöhret, insanı önce, morfin gibi, kokain gibi, esrar gibi, içki gibi zevkle sarıyor, uyuşturuyor; sarhoş ediyor.

Fakat bu muvakkat sarhoşluğun geçişinden sonra başlıyan birçok aksülâmeller, esrar, kokain, morfin, ve içki reaksiyonlarını da bastırıyor.

Hicranın hayatında da şöhretinin aksülâmelleri başladı:

Sokak ortasında, imza dilencilerinin yakasına sarıldıklarını görüyor.

Yürürken etrafındaki gözlerin, üzücü bir tecessüsle üzerine dikildiğini seziyor:

— Bu gözler, diyor, bu gözler üzerime dikildikçe, vücudumda böcekler dolaşıyormuş gibi gıdıklanıyorum. Ve adımlarımı karıştırmaktan çekiniyorum.

Hicranın şöhreti, erkekli dişili birçok kimselere, vakıtlı vakıtsız ziyaretler yapmak hakkını da kazandırıyor.

Apartman kapısında ikide birde beliren yabancılar, sanatkâr Bayan Hicranla görüşmek istediklerini söyliyorlar:

Aleyhinde dedikodulara, hattâ hücumlara, iftiralara mani olmak için, bu zevala güler yüz göstermek lâzım. Ekserisinin maksatları, Hicranı sadece yakından görmek, ve birer resim imzalatmak.. Koca sanatkâr, ayağına gelmiş perestişkârlarının bu kadarcık arzularını yerine getirmekten kaçınısa, mağrur, ka'a, hattâ vahşi damgasını yemeğe mahkûmdur.

Hele hergün okumaya mecbur olduğu mektuplar içinde, izdivaç, uzun kısa seyahat teklifleri, yardım talebleri, ilânıaşklar, tehditler, tezallümler, tebrikler, tenkitler hülâssa neler yok?

İçlerinde öyle muzipleri var ki, Hicranı da, beni de, en durgun zamanlarımızda gülmekten katıltıyorlar.

Beni asıl üzen, geçen gece Hicranla aramızda geçen münakaşa...

Hicran durup dururken, başka bir apartmana taşınmamızı istedi.

Bu ummadığım arzunun sebebini merak ettim:

— Tabii, dedi, görüyorsun ki her gün, birçok kimseler gelip gidiyorlar. Bunlar pek tabiî olarak gittikleri yerlerde sade beni değil, benim içinde oturduğum apartmanı, dekoru da tasvir edeceklerdir. Beni burada göreceklerin tasvirleri pek lehimizde olmaz sanırım.

Vakıa bu alışdığım, sevdiğim yuvadan ayrılmak bana da güç gelecek. Fakat, bugün maalesef ben, kulaklarını etrafına karşı tıkamak hürriyetinden mahrumum.

Madem ki ismimin etrafında bir şöhret yarattık; o şöhretin icap ettirdiği yeniliklere katlanmağa mecburuz.

Cevap vermeden dinleyişim, ve galiba bu ummadığım teklife bulanan bakışlarım, Hicranı kuşkulandırmıştı:

— Bu teklifi yanlış tefsir etme Celâl.. Nekadar müvesvis olduğunu biliyorum. Söyledikleı imin aklına neler getirebileceğini de düşünmemiş değilim. Fakat buna rağmen düşündüklerimi gizlemedisem, bu, içimi okuyabileceğine güvenişimdendi!.

Hicran, kafamda filizlenen fena hükümleri kurutacak kadar samimi görünüyordu.

Hem bitaraf bir muhakemenin, Hicranın teklifini makul bulmamasına imkân da yoktu.

Fakat ben, bu göçte, kendi vaziyetimin güçlüğünü hesaplıyordum. Bütçem, bundan daha büyük bir apartmanı çevirmeğe müsait değildi.

Ve ne de olsa, Hicranın kesesine dayanmak, bana çok ağır gelecekti.

Yoksa, Hicranın iktisadî hüriyeti benim iktisadî esaretimi mi doğuracaktı?.. Bu endişelerimi ona söyleyemezdim de.

O ânde aklıma, bir ay evvel karşılaştığım, ve reddettiğim bir teklif geldi:

o munzam işi kabul ettiğim takdirde, biraz daha fazla yorulacak, fakat kazancımı Hicranın isteğini yerine getirebilecek kadar yükseltebilecektim:

— Peki Hicran, dedim, yalnız senden bunun için birkaç hafta müsaade isteyeceğim?

— Yeni yer aramak için mi?

— Hayır. Yeni yer aramağa başlamak için.

Zeki Hicran endişemi sezmiş gibi idi. Fakat; bu birkaç haftalık mühleti isteyişimin sebebini tahmin edemediği muhakkaktı.

Izzeti nefsimi kırmak korkusile ne sezdiği endişemin boşluğunu söylemeğe dili vardı; ne de istediğim mühletin meçhul sebebini öğrenmeye kalkıştı.

Sadece:

— Peki, dedi, nasıl istersen?

O sırada sokak kapısı çalınmıştı.

Hicran:

— Tuhaf, dedi, bu saatte kim olabilir?

Binnaz teyzenin arkasında Emini görünce ikimiz de hayret ve sevinçle doğrulduk.

Ben, onun içeri girer girmez boynuma atılacağını, ve o bir türlü bırakamadığı çocukluğile yüzümü şapırtılı öpücüklere boğacağını sanmıştım.

Fakat, onun ilk işi, Hicranı tebrik etmek oldu.

Onu utandıraçak, utançtan kızartacak kadar koltukladıktan sonra bana döndü: İstanbula geleli dört gün oluyormuş. Bu dört gün içinde, dört dakikası boş geçmemiş.

Hicranın konser saatinde serbest kalmak imkânını buluncaya kadar akla karayı seçmiş:

— Fakat, artık tam on yedi gün serbestim. Bu kadar zaman da, bütün dostlarımı kendimden biktırmağa kâfidir sanırım!

Elini omuzuma koydu, beni, Habeşistanın Uval Uval pazarında esir satın alan bir İtalyan sinyoru edasile tepeden tırnağa kadar süzdu:

— Bu ne değişiklik yahu? Sen bayağı şık, dinç, ve olduğundan on yaş genç bir adam haline girmişin! Saçlarının kenarındaki aklar da olmasa görenler, elinden tutup mektebe yazdırmağa kalkışacaklar.

Gülüyor, dinliyor, susuyor ve bakıyorum:

Emin, eski Emin değil. Eski Eminin öyle taşkın, öyle kaba kalıba sığmaz bir canlılığı vardı ki... Bakışları, halleri, hattâ sesi, fırtınalı, dalgalı bir deniz gibi durulmuş, yatışmış; gözlerinin kenarları hafif kırışmış. Dalgalı sık, ve gür saçları hissedilecek kadar seyrelmiş.

Ona, melankoliden yeni açılmağa, yahut melankoliye tutulmağa başlayan bir insan hali gelmiş.

Onun, beni dinç ve genç buluşunun hikmeti, saçlarını saran ağartının artmasından olacak...

Fakat, onun ilk gençliğe gıptesi abes.

Çünki olgunluğu ifade eden bu ağırbaşlı ve vakur hüviyet ona, eski hallerinden çok fazla yaraşmış.

Şımarıklık, çocukluk altmışını aşkın ihtiyarlarda sevimli; fakat, otuzun etrafında dolaşanlarda gülünç duruyor!

Otuz yaşını geçmiş erkeklerin on sekizine yeni basmış çiçeği burnunda delikanlılar gibi hoppa davranmaları; on sekiz yaşindaki çiçeği burnunda delikanlıların 40 lık birer erkek ciddiyeti taslamaları kadar nahoş görünüyor.

Emin gülünçlükten, nahoşluktan kurtulmuş, ve tam yaşının adamı olmuş. Bu da gösteriyor ki, insanlar için en büyük mürebbi mahrumiyettir. O, halâ sağ omuzumda duran avucunu sıktı ve omuzumu sarstı:

— İçkiyi bıraktığınızı duymasaydım, akşamdan kaldığını sanacaktım.

Öyle kendinden geçtin ki, bir horlamadığın kaldı. Eminim ben yahu... Emin... uyku ilâcı değil...

Sigarasını tazeledikten sonra güldü:

— Şaka bir taraf, ben bilirim seni kâfir... Sen, en uyanık göründüğün zaman uyursun, ve en uyur göründüğün zamanlarda, şeytan gibi uyanıksındır!

Muhakkak ki hakkımda, söyleyemiyeceğin teşbihler, teşhisler buldun.

— Zannettiğin gibi değil Emin!.. Tahminlerinde halâ eskisi gibi, esksisi kadar vehhamsın...

Halbuki ben seni, bilâkis, çok iyi buldum. Edirne seni uslu maymuna çevirmiş.

Eskiden şıktın, güzeldin, sevimliydin, ve bilhassa mükemmel bir «Bon Causeur» dün. Fakat, hercailiklerin, hoppalıkların, uçarılıkların, hattâ itiraf et ki, hayli de züppeliklerin vardı. Senin eski tipindeki erkeklere, sadece geçici maceralardan hoş-

lanan hafif meşrep kadınlar kapılabilirlerdi.

Yani, eskiden kadınlar senden sadece hoşlanabilirlerdi. Kadın meclislerindeki mevkiin bir asrî meddah, bol plâklı ve iyi markalı bir gramofon, hülâsa gözle, kulakla tadılan sesli bir çerez kabilindendi. Bugün şıklığın kaybolmamış. Fakat, giyim zevkin daha ağırbaşlı.

Güzelliğin yine baki. Hem biraz daha erkekleşmiş, olgunlaşmışsın. Yine sevimlisin. Yine çenesi kuvvetli bir salon hatibisin. Fakat, konuşuş tarzın gibi, mevzuların da incelmiş. Ve bu hayırlı değişişiklikler seni, hercai, hoppa, züppe ve uçarı görünmekten kurtarmış.

Eskiden sadece hoşlanılan bir erkektin. Hercai, hoppa, züppe ve uçarı görünmekten kurtulmak sana, güvenilecek, inanılabilecek bir erkek huyunu kazandırmış. Yani bugün Şişli salonlarının aşk bahçesine, en memnu meyveleri bile koparabilecek vesaitle mücehhez olarak gireceksin!

Fakat, korkarım biz artık senden, o bahçedeki fütuhatının zevkli hikâyelerini dinlemekten mahrum kalacağız.

Çünkü yeni Eminin birçok tarafları gibi dili de ağırlaşmış olsa gerek. Bu kadar ağırbaşlı adam, eski Emin kadar geveze olamaz ya?

Emin, önüne sokulduğu büfedeki likör şişelerinin etiketlerini gözlerile teftiş ediyordu:

— Yahu, biraz daha söylesen kendimi, dünyadan el ayak çekmiş bir Katedral bekcisi sanacağım.

Vakıa eskisi gibi idrojen kadar hafif değilim ama, meşe çekisi kadar da ağırlaşmadım!

Ne Fransızların Renard arijentè dedikleri, kocaması yaklaşmış hovardalık kurtlarındanım, ne de eskisi gibi, herşeyi kurda yem olan salon kuzularından...

Sonra büfeye arkasını dönerek güldü:

— Yahu, bu büfenin adı «aşk» olmadığına nazaran, bir anahtarı vardır sanırım!

Kahve gelmediğine göre, ateşiniz sönmüş... Eğer müsaade ederseniz, onun yerine bir kokteylinizi içeyim?...

Hicran yerinden doğruldu. Büfenin üstünden aldığı anahtarla, likör şişelerinin bulunduğu gözün kalın camlı kapağını açtı. Ve Şokesi Emine uzattı:

— Barmenliği kendinize yapın... Çünki bizim acemice formüllerimiz, sizin gibi kokteyl eksperlerine pek yavaş gelecektir!

Emine beni göstererek güldü:

— Hocam Celâldir!

Ve viskiyi, cini, vermutu Fransız şarabile karıştırarak, yaptığı keskin kokteyli çalkalamağa başladı:

— Herhalde, kendi kendini tekaüde sevkediş isabet olmuş. Yoksa bu akşam bu dolapta, on türlü içki yerine, on tane ihtiyar yüreği gibi boş şişe bulurdum!

Pembe kadehe boşalttığı içkiyi, yaz sıcağında soğuk şerbet içmiş bir yüreği yanık gibi, yudum yudum tadarak yuvarladıktan sonra Hicrana döndü:

—Bana halâ dargın mısın Hicran abla?

Sonra bana hitaben, bu manâ veremediğim soruyu soruşundaki sebebi anlattı:

— Küçük hanımı, Edirnede yatağa yatırıncaya kadar akla karayı seçtim...

İçi kanına kadar zehirlenmiş. Adım atacak hali yok:

— Söz verdim! Celâl bekler... Ölsem dönmeliyim; iyilik edeyim derken bana çok, çok büyük fenalık yapacaksınız Bay Emin... Hastalığım gözünüzde büyüttüğünüz kadar değil!...

Diye habire mırıldandı durdu.

Bunlara kulak asmadığım için de bana, mektep talebesi gibi dargınlık tasladı.

Hattâ doktorun koyduğu teşhise rağmen de, atlattığının bir tehlüke olduğuna inanamadı. Eğer gelip geçici bir tehlüke mevzuubahs olsaydı, nazını çekmeyecektim.

Fakat o vaziyette, dargınlığını göze almamak mecburiyetindeydim.

Şimdi merak ediyorum: Acaba halâ, Edirnedeki molayı uzun sürdürüşümden müşteki mi?

Hicran, benim cevap vermeme fırsat bırakmadı kaşlarını gülerek çattı:

— Allah kimseyi size borçlu düşürmesin Bay Emin... Eğer hayatımı kurtardığınızı böyle ikide birde yüzüme vuracaksanız, Azraile teslim olmayı tercih ederim. O ânın müşkül şeraiti içinde, Edirnede kalmağa daha hahişker davranamazdım. Ayrılırken ettiğim teşekkürlerle teklifinize karşı önce gösterdiğim itirazların, tabii bir kararsızlığın titizliklerinden ibaret olduğunu anlatabildiğimi sanıyordum!

Buraya döndükten sonra, Celâle iyiliğinizi, yardımınızı anlata anlata dilimde tüy bitti.

Celâl, lâtifeli iğnesine verilen bu yarı şaka, yarı ciddî cevaba, doldurduğu ikinci kadehi kadıra-ak cevap verdi:

— O halde mesele yok; dün ilân edilen umumi affın şerefine içiyorum!

Neşesi gittikçe artan Eminin çenesi, yağını hazma başlamış bir makine gibi gittikçe açılarak işleyordu.

Hınzır oğlan, içine karışdığı muhit'erin sanat, gülünç, garip taraflarını, ince ve acaip hususiyetlerini öyle çabuk, ve öyle iyi kavrıyorki.... anlattığı hikâyelerle bizi saatlerce güldürdü.

Edirnede, evini çevirecek bir yaş'ı kadıncağız bulamadan, önce, ortalığı nasıl derleyip topladığını, nasıl yemek pişirdiğini, kendisini öyle karikatürize ederek anlatışı var ki...

Hele ora yerlilerinden bir kadınla arasında geçen macera, Hicranın da.. benim de gülmekten kasıklarımızı sızlattı.

Biz dinlemeğe o kadar dalmışız ki şafağın sökdüğünü yine o farketti.

Gitmeğe kalkıştığı zaman, kalması için ikimiz de hayli ısrar ettik. Nihayet:

— Yalnız, dedi, bir şartla kalırım. Yatak, yorgan, yasdık çarşaf külfetlerine girişmeyüp te, şu köşedeki kanapede kıvrılmama, ve epidir hasret kaldığım serseri bir uyku çekmeme müsaade ederseniz!

***

Üçüncü Kısım

« *Celâlin defteri burada bitiyor.*
« *Bu defter benim elime, son kelimelerinin*
« *yazılışından üç ay sonra geçti. Bazan*
« *marazî, bazan müphem, bazan muğlak*
« *haleti ruhiyeleri ifadeleştiren satırlar*
« *arasında Celâlin mütereddit, kapanık,*
« *ve çekingen şahsiyetini daha yakından*
« *tanıdım.*
« *Bu defteri elime geçiren tesadüf bana,*
« *bu maceranın gizli kalmış bütün hissî*
« *safhalarını öğretti. Maceranın, defterdeki*
« *son satırlarının yazılışından sonraki*
« *seyri ve neticesi, çok düşündürücü saf-*
« *halarla doludur. O safhalara, okumak*
« *zevkinizi o! şayacağını sandığım bir*
« *sıra vermek istedim. Bu sırayı yadır-*
« *gatmamağa çalışacağım.* »

M. S.

Bir Gazino... Kötü bir gazino...

Biribirine karışmış piyaz, ciğer, talaş, tütün ve nefes kokularının elle tutulabilecek kadar koyulaşdığı bir gazino...

Lekeden görünmeyen yağlı kâğıtlarla örtülü masalar her kılıkta, her tipte müşterilerle dolu.

Bizim masadaki dört arkadaşın iddialarına göre:

— Meyhane dediğin böyle olurmuş... rakı denilen şey, Vişi maden suyu gibi, Tokatlıyan masasında içilmez (!) miş. İçilen rakının keyif vermesi için, rakı içilen yerin böyle piyaz, balık, nefes, duman, ciğer kokması lâzımmış.

Bizim dört arkadaşın en yenisi on senelik gazeteci.. ve içlerindeki en kıdemsiz akşamcının bura'ara on beş sene gelip gitmişliği var.

Hepsinin tabiatleri, biribirine Çinlilerin, Japonların suratları kadar benziyor Hepsinin felsefesi, aynı şarkının son mısraında birleşiyor..

Bir gelir insan cihane durma çak!

Hepsinin taptığı şey:

Dedikodu . . . .

Hepsinin vasfı mümeyyizi:

Bedbinlik

Hepsi, kendilerini meyhane köşelerinde sürünerek ölmeğe mahkûm eden kısır iradelerinin ve ezelî iptilâlarının öcünü, meyhanelerin dışında kalan herşeyi.. herkesi hakir, gülünç, manâsız görmekle dindirmeğe ça'ışıyor'ar.

İç'erine karışanların kurtu'maları imkânsızdır:

Bir kadına tutulsanız: «kılıbık» damgasını yersiniz!

Meyhaneye devamı birkaç akşam ihmale mecbur kalsanız, bir hafta sonra Babıâlide adınız « illetli » diye çıkar.

İlim Diyor ki:

KADIN ERKEKTEN

ÜSTÜNDÜR?!...

Kimse şimdiye kadar şu muammayı hâlledememiştir: Kadın mı erkekten yüksek, erkek mi kadından? Bu muammâ hâlledilememekle beraber, kadının üstünlüğü veya erkeğin yüksekliğini iddia edenler vardır. Bazıları da, işin içinden kolaylıkla sıyrılmak için: «Kadınla erkek ayrı ayrı varlıklardır, ikisi de birer kutub gibidir. Biribirlerine benzerlikleri olmakla beraber yine ayrıdırlar» derler. Fakat, bugüne kadar ilim bu kadın - erkek kavgasına karışmamış, bu mesele üzerinde kendi fikrini söylememişti.

İlim bu mesele karşısında ilkönce şu suali soruyor:

«Kadınla erkek, dünya kurulalı beri hep bugünkü hâllerinde mi idiler? Meselâ, bugün kadınlar için erkekler: «zayif cins» derler. Acaba her zaman erkek kadından kuvetli mi idi? Bunun cevabını, ilk devirlerde yaşamış insanları ararken buluyoruz: İnsanların vahşî bir hâlde, ormanlarda yaşadıkları devirlerde kadınlar, erkeklerden daha kuvetli imiş; ve hayvanlarla çarpışan, yaşamak için uğraşanlar onlarmış.

İnsanlar medeniyete girerlerken yine başta kadını görüyoruz: İlk hükümdarlar kadınlardı: Mısırda, Suriye hükümetlerinde memleketleri idare edenler hep kraliçelerdi. Homer'in kahramanları olan erkekler hükümdar değil, hükümdar kadınlarla evlenmiş adamlardı. Demek ki krallık, erkekler için, bir kraliçe ile evlenerek elde edilebilecek bir şeydi? Bunlar size garip görünebilir. Çünkü şimdiye kadar birçok ağızdan işitmişsinizdir: «Kadının yeri ev. dir». Bunun yanlış bir hüküm olduğunu bu misaller gösteriyor; ve daha birçok misallerde göreceğiz ki kadının yeri ev değil, hayatın ta ortasıdır.

Kadının bir adı da: ihtiraslı mahlûktur. Kadın hakikaten ihtiraslı bir insan mıdır? ve erkekten üstünlüğü varsa, bu üstünlüğünü ihtirası ile mi elde ediyor? Buna da ilim şu cevabı veriyor:

Kadında yüksek olan ihtiras değil, iktidar ve kuvettir. Bu da sinir kuvetinden ileri gelir. Kadında bu sinir kuvetini yapan guddeler, erkeklerinkinden güçlüdür. Bundan başka, kadın rahatsızlığa, acıya daha tahammüllüdür. Bu cihette kadın, erkeğe son derece üstündür.

Hayvanlarda erkeklerin dişilerden güzel olduğunu ileri sürerek, erkeğin kadından üstün olduğunu ispata çalışırlar. Bu da son derece yanlış bir iddiadır. Çünkü dişilerin erkeklerden daha az gösterişli olmaları, bilâkis üstünlüklerinden ileri gelir. Bir dişi kuşun dişilik guddesini çıkarırsanız eskisinden daha çok kuvetsizlendiğini, hastalığa daha az mütahammil olmağa başladığını görürsünüz. Bundan başka, dişi kuş erkeği gibi ötmeğe, tüyleri de erkeğinin tüylerine benzemeğe başlar. Demek ki dişinin kuveti içinde; erkeğin de kuveti, gösterişinde, dışındadır.

İlmin gösterdiği hakikatlardan biri de şudur: Kadın erkekten her zaman için daha gençtir. Gençlik de bugün bütün doktorların: «insanların en büyük zenginliği» dedikleri şeydir. Çünkü, insanlar gençlikte bütün akıl ve vücut güçlerine sahiptirler. Gençlikten sonra insan bir durgunluk devresine girer. Bu durgunluk devresi erkeklere kadınlardan daha çabuk gelir. Onun için erkek değişmesini çabuk bitirip duraklayan, kadın ise daimî bir değişmede bulunan mahlûktur.

Gençlik oyun ve eğlence sever. Kadınların erkeklerden fazla bu sevgiyi taşımaları da, onların akıl cihetinden de daha genç olduklarını gösterir. Bu halinden dolayı kadının ciddi işlere kabiliyeti yoktur hükmünü çıkarmak istiyenler pekçoktur. Bu da yanlıştır. Çünkü kadının akıl ve vücudundaki gençlik, onu her işe girebilecek, her şeye uyabilecek bir mevkie koyar. Bu cihetten de kadının erkek üzerinde bir üstünlüğü vardır.

İşte, ilim kadın - erkek muammasını böyle aydınlatıyor. Şimdiye kadar kadının kendilerinden aşağı olduğunu sanan erkekler, belki kadının erkekten üstün olduğunu kabul etmek istemezler. Hiç olmazsa erkekle bir olduğunu kabul etsinler!

Şimdi de Ruşen Suadı çekiştiriyorlar:

— Aldığı kadın da içkiyi, bıraktığına değse bari . . . Almanların topçu çavuşları kadar iriyarı boylu bir sürtük...

— O kadın uğrunda âleme gülünç olmağa değer mi yahu?

— Ruşenin izzeti nefsi de varmış. Kadına içki içmeyeceğini vadetmiş. Pek kılıbık davranıp bizim dilimize düşmekten de korkuyor; alaydan kurtulmak için arada bir meyhaneye gözüküyor.

Fakat kadın, onun meyhaneye okadarcık olsun uğrayışını da affetmiyor. O biçare, bu suretle iki tarafı da idare ettiğine kani.

Halbuki Babıâlide adı çoktan kılıbığa çıktı. Kitapçıları, yazıcıları filân bir tarafa bırak, piyazcılar bile peşinden gülüyorlar.

Aşıkın gözü kör, kulağı sağır oluyor derler. O, bunun farkında değil hâlâ; ara sıra devam ettiği kaçamaklarda yakayı kılıbık damgasından kurtardığını sanıyor.

Bu boşuna gayret yüzünden birgün kadın da tekmeyi atacak.... O zaman kılıbık damgasını yediğine de değmeyecek...

— Desene, biçare Brüdonun eşeğine dönecek... Hani alık, susuz aç eşeğin bir tarafına su, bir tarafına da arpa kovasını koymuşlar da eşek:

— Önce suyu mu içsem, arpayı mı yesem! diye karar verinceye kadar açlıktan susuzluktan ölmüş... Bizim hazret te tıpkı onun gibi..,

— Kadından ayrılmayı mı, kılıbıklığı mı göze alayım? derken, kadından da olacak, kılıbık damgasını da yiyecek!

— Kadını nerede, nasıl tanıdığını biliyor musunuz?

— Nerede tanımış?

— Oh!.. sizin bir şeyden haberiniz yok!

Halbuki işin en can alacak noktası bu...

(Arkrası var)

Dünya Tarihinin En Mühim Hadiselerinden Biri:

İNGİLİZLERİN BAŞEĞDİKLERİ BİR ADAM GENERAL JORJ VAŞİNGTON

Kristof Kolomp Amerikayı 1492 de yani bundan 443 yıl önce bulmuştu.

Bu buluş tarihinden sonra, Kuzey Amerikanın doğu sahilinde Avrupa göçmenleri yerleşmeğe başladılar.

Bu göçmenler: İngilizler, Fransızlar ve İspanyollardı.

On yedinci asır iptidalarında İngilizler bu havaliyi imar edip bir müstemleke haline koymağa çalışıyorlardı. Böylece on üç müstemleke vücude geldi.

Bunların bir kısmı doğrudan doğruya İngiliz hükümeti tarafından tesis edilmişti. Bir kısmını da firariler, göçmenler kendi kendilerine teşkil etmişlerdi.

1775 de İngiltere hükümeti ağır vergilerle bunların serbest tecimlerini (ticaretlerini) daraltmaya kalkışınca, firariler ve göçmenler İngiltere hükümetine isyan ettiler.

Bu isyan İngilizlere karşı -genel üzerine bir ihtilâl şeklinde- bir istiklâl harbi başladı ve tam sekiz yıl devam etti.

Bu harbi çeviren, Arsıulusal tarihlerde adını bırakıp yaşatan, ve Birleşik Devletlerin ilk cumurbaşkanı olan General Vaşingtondur.

Bu savaşı utkuyla bitirerek on üç müstemleke hükümeti Birleşik Devletler adile 4 Temmuz 1776 da istiklâllerini ilân ettiler.

Bugün sanayi, tecim ve teknik itibarile cihanın en ilerde bir yeri olan Birleşik Devletler, yüz elli sene önce Atlas Okyanusu kenarına ve Amerikanın doğu havalisine sığınmış on üç küçük müstemlekeden ve nufusu da on üç milyondan ibaretti.

Bugün ise Birleşik Devletler 48 hükümetten toplanma olup, nufusu da (115) milyondan aşkındır.

Bu 48 hükümetin, bu hükümetleri ortaya getiren insanların ırk ve tabiatları, siyasa, sosiyete, ekonomi meyilleri başka başkadır.

Her birinin iç işleri çok farklıdır. Ancak dış işlerinde bu hükümetler ayrılmaz bir surette biribirlerine bağlanmışlardır.

Katillerle elele verir de yürürsek, istediğimiz temiz ve iyi vicdanı bulamayız.

Yüz elli yıl önce Amerika müstemlekelerile İngilizler arasında kopan ve Amerikanın istiklâllerile sonuçlanan savaş; İngilizlerin, müstemleke ahalisinin kendilerine karşı isyan hazırlıklarını bastırmak için Bostun civarında bir mühimmat deposuna taarruzlarile başlamıştı. (Nisan 1776)

7 Haziran 1776 da Filâdelfiyada toplanan kongrede: müstemlekelerin serbest olduğuna, ve bu istiklâlin filen teminine kadar mukavemet edilmesine karar verildi. 4 Temmuz 1776 da istiklâl ilân olundu ki, bugün Amerikalıların en büyük ulusal bir günleridir.

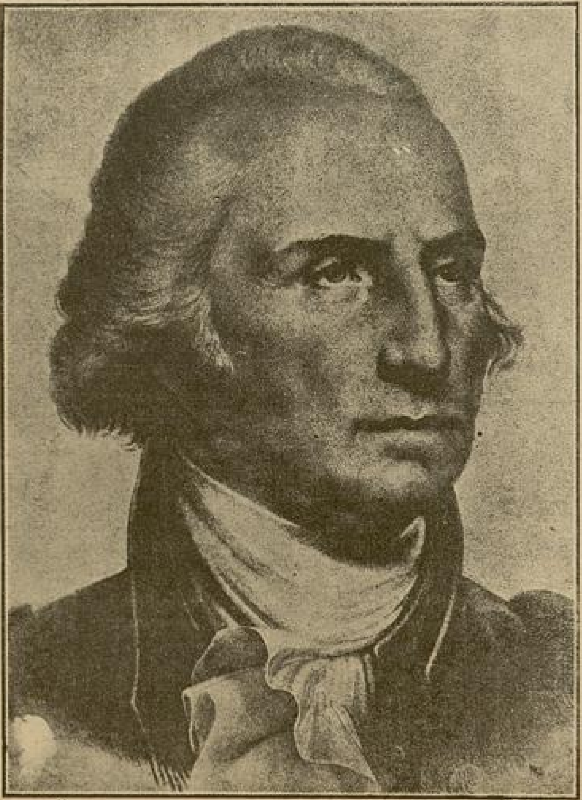

Savaş 8 yıl devam etti. İngilizlerin mağlûbiyeti ile sonuçlandı. Versay kongresinde (3 Eylül 1783) de sulh aktedildi ve « Amerika Birleşik Hükümeti » tasdik edildi.

Amerika Birleşik hükümetinin yüz elli sene içinde birkaç küçük müstemlekeden bugünkü raddesine gelmesi. - fen, kültür, ziraat, sanat, bütün medeniyet alanlarında -bu derece feyz ve inkişafa mazhar olması, tarihde bir misli görülmeyen, bulunmıyan hadiselerin en belli başlılarındandır.

***

General Jorj Vaşington Amerikanın (1799) istiklâl muharebelerini mahirane, müdebbirane ve gayet azimkârane çeviren, İngilizlere karşı üstünlüğünü kazanan ünlü, büyük bir kumandandır.

Zafer ve istiklâlden sonra devlet başkanlığına seçilerek, Birleşik Devletlerin ilk Cumur başkanı oldu.

Cumur başkanlığında 1789 dan 1797 yılına kadar kalmış, o sene başkanlıktan kendi isteğile çekilerek «Mondeyzen» deki çiftliğine çekilmiş, geri kalan ömrünü ziraatle uğraşarak geçirmiştir.

İstiklâl muharebelerinde, bir aralık, 1776 da, Vaşington İngilizlere mukavemet edemiyecek bir hale gelmiş, kumandasında ancak 3000 kişilik bir kuvvet kalmıştı. Nevyork civarından Filâdelfiya üzerine ve Dolavare nehiri havzasına çekilmişti.

Biraz sonra ordusunu tanzimle İngilizlere Tranton (26 İlkkânun 1776) ve Prenston (3 Sonkânun 1777) de galebe çalmış, bir yandan da kuvetini arttırmıştı.

Sonunda İngilizlerin Borkton müstahkem mevkiini muhasara altına almış, şiddetli taarruz ve tazyikile (1781) İngiliz kumandanı General Kornovalisi teslime mecbur etmişti. Bu vak'a üzerine İngiltere hükümeti sulha ister istemez razı olmuştu.

Borkton kalesinde efrat ve zabit 7247 İngiliz askeri General Vaşingtona esir düşmüş, 106 top igtinam edilmişti.

***

Vaşingtona ait bir menkabe

General Jorj Vaşington masanın başında kâtibinin getirdiği evrakı tetkik ediyordu. Kâtibi :

— İngiliz sefiri mutlaka sizi görmek istiyor; galiba ilânı harp haberini getiriyor. Deyince General, kâtibini imtihan yolunda:

— Askerimiz, ve kâfi silâhımız yok, nasıl harbederiz? diye soruyor. Kâtip şu cevabı verdi :

— Erkek ve kadın her ferdi, hürriyet ve istiklâlini almaya azmetmiş olan bir ulusun kuvet ve kudretile....

Derken, bir Irlandalının kendisini görmek istediğini söylediler. Generalin iznile içeriye girdi; General ne dilediğini sorunca :

— General, dedi, ismim Mak Kerti, Irlandalıyım. Birçok Irlandalılar tarafından geliyorum. Bu Irlandalılar yurtlarında İngilizlerden pekçok cefa ve zulüm görmüşler, size iltica etmişlerdir.

Amerikalılar hürriyet ve istiklâl isteyorlar. Biz de öyle, Amerika bizim de vatanımızdır.. İngilizlerden intikamımızı almağa her zaman hazırız.

Vaşington biraz sert cevap verdi :

— İntikam mı? Eğer beni kendiniz gibi bir muntekim farzediyorsanız, işte bunda pek büyük hata ediyorsunuz.

Biz katiyen öç için değil, hürriyet ve istiklâl için savaş ediyoruz.

— General, açık söyliyeyim. Biz gizli bir komite yaptık. Sizin muvafakatinizle ve sizin bir işaretinizle yirmi kadar İngiliz İlbayı ve mevki kumandanı hançerlerimiz altında bugünlerde imha edilecektir; geri kalanların ehemmiyeti yok. Amerika artık serbest kalacak.

— Öç hırsı insanı kör eder. Sizin plânınız icra edilse ne olur?

İngiltere hükümeti hızlı gemilerile buraya asker döker, yeni İlbaylar, kumandanlar gönderir. Biz bunların karşısına ellerimiz kan lekelerile kirli olarak çıkarız. Ben diyorum ki hürriyet için cidale girişenlerin elleri, kalpleri temiz olmalıdır. Kan dökmek hürriyet ve istiklâl mücadelelerinde müsbet bir rol oynamamıştır. Tarihte bir tek örnek gösteremezsiniz ki, bu yolda saçılan tohumlardan hoş bir everim alınmış olsun. Hayır hayır. Biz hür ve müstakil olmak, fakat kanlı şaibelerden de masun kalmak isteyoruz. Ta ki bir zaman gelip tarih bizim hakkımızda kararını verirken ancak şöyle diyebilsin: Hürriyet için savaşa girmişlerdi, ama, elleri ve kalpleri güneşin ışıkları kadar temiz ve lekesiz idi.

İşte benim düşüncem. İngiliz İlbaylarını da bundan haberdar edeceğim.

Hayretle bir kaç adım gerileyen Irlandalı :

— General, isteyorsunuz ki..

Irlandalı sözünü bitirmeden Vaşington hemen karşılar :

— Ben isteyorum ki ödevimi hemen yapıp katle engel olayım.. Haydi selâmetle. Yabancı çıkar, içeriye Vaşingtonun yazıcısı girer :

— Fransa sefiri Marki Dotors sizi görmek istiyor.

— Söyle, gelsin. Sen de Amerikada bulunan bütün İngiliz İlbaylarına ve mevki kumandanlarına birer bildirim yaz, pek uyanık davransınlar, nefislerini suikasttan korusunlar.

Fransa sefiri gelir ve iyi bir başlangıç ile söze başlar :

— General, size hükümetimden iyi haberler getiriyorum.

— Marki biz de iyi haberlere muhtacız. Birkaç saate kadar İngilterenin ilânı harb etmesini bekliyorum.

Fransa sefiri biraz gülerek :

— Öyle ise hükümetimin Amerikalılara karşı olan samimî arzularını söyleyim. İngilizlerle harb ettiğinizde, Fransa, hükümeti size asker, esliha, mühimmat ve para yetiştirmekle elinden gelen her türlü yardımı esirgemiyecektir.

— Size teşekkür ederim. Şu halde girişeceğimiz savaşa, şimdiden kazanılmış gözile bakalım.

Size bir haber daha getirdim. İnanmağa değer bir kaynaktan aldığıma göre, Amerikadaki Irlandalılar gizli bir komite kurmuşlar, Amerika toprağında bulunan bütün İngiliz İlbaylarının ve mevki koruyucularının katli teşebbüsünde bulunmuşlar.

General Vaşington Fransız sefirinin bu sözüne hafif bir tebessümle şöylece karşılık verir :

— Mösyö Marki, bundan benim de malûmatım var. Amerika toprağındaki bütün İngiliz İlbaylarına pek dikkatli ve uyanık davranmalarını bildirdim.

Sefir hayretle :

— Böyle mi yaptınız?

— Evet böyle yaptım. Hürriyeti için harbetmek isteyen bir halka, suikast ve katil arkadaş olamaz.

— Kurtuluş savaşında bir ulus her türlü vasıtaya başvurabilir.

— Ben böyle düşünmeyorum. Şerefli bir harbin ilk vasıtası iyi ve temiz bir vicdanla istiklâl ve hürriyete koşmaktır.

Katillerle elele verir de yürürsek, istediğimiz temiz ve iyi vicdanı bulamayız.

Fransız sefiri :

— Elinize geçen bir fırsatı kaçırmamalı idiniz; deyince Vaşington :

— İyi bir devrimde kanın asla yeri yoktur... demişti.

Sefir bu söz üzerine birşey söylemeden çıktı. Yazıcı tekrar geldi :

— General, fena bir haber getirdim. Bostonda, Nevyorkta, Balitmurda İngiliz İlbayları, hürriyet ve istiklâl isteyen bir çok Amerikalıları tevkif etmişler.

Bu sırada İngiliz delegesinin Vaşingtonu görmeye geldiğini haber verirler. Yazıcı İngiliz İlbayları için hazırladığı bildirim mektubunu gözterir. Vaşington mektubu alır ve okuduktan sonra :

— Pekalâ. Sefir de buyursun. Bu mektupları onunla yollarım; der. İngiliz sefiri gelir ve konuşma şu şekilde başlar :

— Milort, hükümetinizden ne haber getirdiniz?

Sefir gayet mağrurane cevap verir :

— Hükümetim Amerikalıların istiklâl ve hürriyet davasından vazgeçmelerini, İngiltere hakimiyetinin tasdikini isteyor.

Vaşington biraz müstehzi :

— Eğer bunları kabul etmezsek!

— Amerika müstemleke ahalisini vatan haini ilân edeceğiz, aksi gidenleri kuvetimiz sayesinde yola getireceğiz. Bunun için pek çabuk vereceğiniz cevabı bekliyorum.

Vaşingtondan, «evet» cevabını bekliyen sefir, şu cevabı alıyor:

— Kuzey Amerika Birleşik hükümetleri de benim vasıtamla size şu cevabı veriyor: 4 Temmuz 1776 tarihli istiklâl beyannamesi ahkâmı caridir ve ilelebet cari olacaktır.

— Bu kararınızdan hükümetimi haberdar ederim, derdemez, İngiliz delegesi gitmeğe hazırlanır. Vaşington kendisine biraz beklemesini işaretle :

— Bir kelime daha, aziz Milort!. İngiliz İlbayları Amerikalıları vatan haini diye tevkif ediyorlar.

Halbuki Amerikalılar kendilerini istiklâl kararnamesinin taraftarı görüyorlar.

Şimdi ben de sizi rehin olarak, onların selâmeti namına hemşerilerim serbest bırakılıncaya kadar sizi mevkuf tutabilirim.

— Bu hareketiniz hukuku duvele mugayir olur, General.

Vaşington gülerek :

— Sizin İlbaylarınızın, memleketlerinin istiklâlini ilân eden ahaliyi hapis ve tevkif etmeleri hukuku düvele mugayir değil midir?. Fakat fazla merak etmeyin, sizi tevkif edecek değilim. Size ihtiyacım var, Milort! Bu mektuplarımın derhal adreslerine vasıtanızla gönderilmesini rica ediyorum. Şunu da biliniz ki gecikmesi onlar için büyük bir tehlikedir.

İngiliz delegesi yazılara çabuk bir göz gezdirir.. Şaşalar ve :

— Demek öldürecekler!..

Vaşington :

— Evet. İşte buna ben mani oldum. Komitecileri defettim. Tehdit ve tehlüke altıada olanlara da haber veriyorum. Bunu hükümetinize bildiriniz. Mağrur sefir bu sefer Vaşingto un ellerini sıkar:

— Bu hareketinizle, beni ihtirama mecbur ettiniz. Bu gün İlbaylara tevkif ettikleri Amerikalıları serbest bırakmalarını bildiririm. Sizin yaptığınız gibi biz de size karşı namuslu düşman olmak isteriz.

DİKENLİ ÇİT

— *Başı 7 inci sayfada* —

— Mühendis Tevfik..

Nasıl olur?!.. Acımadan, kıymadan ona veriliyor?! der gibi yengesine bakıyordu.

— Haydi İhsan..

Yumuşak yünlü bir tayyür, ayaklarına kısa ökçeli iskarpinler giymişti.. Lâcivert berenin kenarında bir sıra saç örgüsü pırıl pırıl yanıyordu.. Halinde korkusuz, kafa tutan bir kuvet vardı:

— Haydi İhsan.. Gidelim, çocuklar nerede?

Annesi şaşırmıştı bu sefer.. Biraz önceki "Ayla,, değişmiş, başkalaşmıştı, birdenbire:

— Ayla baban..

Genç kız dinlemedi. Annesinin sözünü kesti:

—Babam eğer sorarsa beni, "Sevin,,e gitti deyiver..

İhsanın gözleri içine, çılgın bir sevinçle bakarak elinden yakaladı, merdivenleri ikişer ikişer inmeğe başladılar.

— Hoşça kalın anne..

Sokak kapısının bütün evi sarsan şiddetli kapanışı..

Kulaklarında Aylanın: "hoşça kalın anne!„ diyen sesi çınlıyor, gözlerinden ateş kesilmiş bakışları gitmiyordu..

Rüzgâr serin, çiçek kokularile dolu. Küçük semaver masanın üstünde kaynıyor, çay bardakları mahzun kalmışlardı sanki...

— "Ayla,, nereye gitti?

Pijamasının önünü koca göbeği üstüne kavuşturmağa çalışan Aylanın babasıydı bu.. Karısının yüzüne şüpheli şüpheli bakıyordu:

— Nereye gitti kız?..

— "Sevin,,e..

— Ama ben İhsanın sesini duydum..

— Sevinde toplanacaklarmış.. İhsan haber getirdi..

— Gitmeyecekti.. ben söylemiştim sanıyorum..

— Sen kendin söyle, beni dinlemedi.. koskoca kızı zorla tutacak değilim ya..

Erkek cevap vermedi. Ters ters karısına baktı.. homurdanır gibi:

— Ben ona gösteririm.

Birkaç saat sonra yüzü pırıl pırıl, neş'eyle yanan "Ayla,, gelince, onu karşısına almış söylüyordu:

— Biliyorsun ki "Ayla,, bana kafa tutulmaz.. ben hayatımda bütün isteklerimi yaparak yaşadım. Hiçbir kimse bana karşı koymamıştır.. sonra hiçbir hareketim kötü bir sona varmamıştır. Babanın akıllı bir adam olduğuna inan. kızımın sözlerimi seve seve kabul etmesini isterim..

Ses öyle ağır, öyle ezici idi ki; "Ayla,, yüreğinde bir kırılış duydu.. bir şeyler batıyormuş gibi acımaya başladı.. başını kaldırarak babasına baktı:

— Baba! niçin beni evlendirmek istiyorsunuz? Size bukadar ağır geldiğimi sanmıyordum..

Ağlıyor gibiydi... Gözleri nemli nemli olmuştu.. Babası birşey söylemeden onu süzüyordu. Sonra:

— Senin saadetini düşünüyorum kızım; dedi. Bu adam benim yeğenimdir.. Benim soyumun temiz kanını taşıyor, güzel yaşatacak seni.. İstikbali parlak..

— Baba ben o adamı sevemem.. Birkaç yıl önce sana resmi gelmişti. Bütün bir hafta o resim bana eğlence olmuştur. Onunla nasıl evlenirim ben?!..

— Sevmek lâkırdısını bırak birkere. Siz gençlerin aşk, sevgi diye kurduğunuz şey yoktur dünyada.. O boş bir lâftır.. Hayatın gayesi hayal değildir. Hem fazla söze lüzum yok.. Sen Tevfikle evleneceksin..

"Ayla,, başını kaldırdı. Gözlerinin yaşına uymayan sert bir sesle:

— Evlenmiyeceğim baba.. Ben sevdiğim bir adamla evlenmek istiyorum..

— Ben istediğim şeyleri yaparım, evleneceksin.. Fikirlerimin oyuncak olmasına katlanmam.

Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Tıkanacak gibi.. sık sık soluk alıyor.. dizleri üstünde duran ellerini yumruk yapmıştı..

— "Ayla,, kızım biraz gelsene.

Annesi, baba kızın konuşmasındaki tadsızlığı sezmiş Aylayı çağırıyordu.

Genç kız ağır ağır yerinden kalkarak kendisini çağıran annesine doğru yürüdü..

(Arkası var)

Muayyen bir mühlet muteber olmak üzere, reklâm için her türlü rozet siparişlerini bin adedi 90 T. Lirası fiyat ile kabul ederiz.

Bu fiyatta gümrük masrafı dahildir. Teslimat çabuk yapılır.

Adres: N. Zgioma'a
Asmaaltı Cambazhan N: 36
İstanbul

JANET MAKDONALT

HAYATINI ANLATIYOR...

— *Başı 8 inci sayfada* —

helecanlardan birini duydum. Sesim eskisinden daha tatlı ve daha parlak olmak üzere tekrar dönüp gelmişti.

Artık çocukluk devresi de geçmişti. Hayatımı büsbütün musikiye hasrettim. Bazan bana:

— Niçin evlenmiyorsunuz?

Diyorlar. Nasıl evlenirim, buna imkân var mı? San'atkârlık mesleğini aile saadetile birleştirmek kabil mi? Hele çoluk çocuk sahibi olmak büsbütün müşkül.. Fakat bu yolda da kendimi tatmin etmenin çaresini buldum. Evlâtlık bir kız alacağım..

Bir gün kalkıp Öksüzler Yurduna gideceğim. Oradaki yavrulardan birini seçeceğim. Lâkin zannetmeyin ki en güzelini, en neşelisini seçeceğim. Hayır.. Bilâkis saadete susamış, hayatta kendisile meşgul olacak birini arıyan bedbaht bir kız alacağım. Onun da belki saçları kırmızı ve yüzü çilli olacak.. O zaman daima kendi çocukluğumu, o kırmızı saçlı, yüzü çilli çirkin kızı hatırlıyacağım!

* * *

Sustu. O şimdi, söze başlarken gördüğüm masum çocuk değildi, Yüzünde olgun bir kadın.. şefkatli bir ana vekarı vardı.

Elbiseyi şik gösteren, endamın tenasübüdür...

Bütün dünyada tenasübü inceltme, güzelleştirme ve gençleştirme hassalarile tanınmış olan J. ROUSSEL genlerini (Gaines) giyerseniz, elbiseniz stil, güzellik ve şıklık kazanacaktır. Gan: dantelâlı sutyenle beraber olan ve son zamanlarda çok rağbet bulan en son moda korsedir.

Mağazalarımızı ziyaret ediniz veya 6 No.lu kataloğu isteyiniz.

J. Roussel Paris
166, Bd Haussmann

İSTANBUL
Beyoğlu Tünel Meydanı No. 12

BAYANLAR SİZİN İÇİN

KIŞA GİRİŞ

Kış geldi. Isırıcı soğuklar başladı. Herkes kalın paltolara, kürklere sarınıyor. Salonlarda, şömine, soba başlarında moda dedikoduları alıp yürüyor. Tuvaletler, roblar, mantolar, kaplar hakkında münakaşalar yapılıyor. Bu taze münakaşalar içinde, yeni bir çile de var: Suvare tuvaletlerile giyilen kapların, mantoların bir kısmı, ismi tarihe karışan lutrdan yapılıyormuş! Eskiden en güzel sayılan kürk, modası geçince en aşağılık bir kumaş halini alıyor. İşte zavallı lutrda, senelerdenberi unutulan sevdalılar gibi, bir köşede kalmıştı. Fakat bugün lutr eski tahtına çıkmak üzeredir. Gece tuvaletlerinin üzerine alınan yumuşak kadife kaplar, şimdi lutrdan yapılmağa başlandı. Parlak, gözalıcı, iç gıcıklayıcı bir siyahlıkla omuzları örterek, topuklara kadar inen kaplar kullanıldığı gibi; truvakar, ve orta uzunları da yapılıyo.

***

Dağcılık, kayak gibi kış sporlarında, ve kış eğlenti ve gezintilerinde giyilen kapişonlu, kapişonsuz mantolar, spor kostümleri bu sene, cins ayı postlarından da yapılmaktadır. Kış spor ve gezinti kıyafetlerinin bir hususiyeti daha göze çarpmaktadır. O da, gözleri yağmurdan, rüzgârdan, tipiden korumak için konan vizyerli ince tahtadan maskelerdir.

Şehir tuvaletleri için:

Ceylân derisinden podralık ve siga e kutusu b'r arada. Siyah Ceylân derisinden yuvarlak Çantı. Renkli taşlarla süslü siyah Kemer. Mavi foklar derisinden çifte kulplu Çanta. Üst dikişleri serçe parmakları örten beyaz Keçi derisinden Eldiven. Yollu satenden, renkleri gözetilerek plise yapılmış Eşarp. Kristalli ve taşlı bilezik...

Yağmur Altında

— Başı 3 üncü sayfada —

— Başı 3 üncü sayfada —

beğenmiyorsun! Beni almazdan önce, annemin aklını, pek beğeniyordun. Ondan kıymetli yoktu. Bir elini bırakup öbür elini öpüyordun.

— Senin için..

Genç kadın, kocasının sözünü kesti:

— Yani, o zaman beni seviyordun, her azaba katlanıyordun öyle mi? Artık ana kız, gözden düştük. Beyfendi kimseleri beğenmiyor..

Kocası, otomobilde genç kadının yaptığı gibi karısını dik dık süzdü, dudaklarını kırpıttı, birden taşacaktı, yutkundu, başını eğdi, eğdi; ve kamaradan çıktı.

***

Havada yağmur sıkıntısı vardı.

Vapur, gittikçe kabaran, köpüklenen denizde yalpa vurarak ilerliyor ve beyaz martılar, hasta göğüsler gibi hırıldayarak, vapurun etrafında kanat çırpa çırpa uçuşuyorlardı.

Macid, paltosunun yakasını kaldırmış, elleri arkasında, sinirli sinirli güvertede dolaşıyordu.

Yağmur, ince ince çiselemeğe başlamıştı. Genç adam, ateş gibi yanan alnını serinleten bu ince yağmurdan haz duyarak, aşağı yukarı geziniyordu.

Köpüklü dalgalar, gittikçe yükseliyor, hiddetli homurtularla vapurun böğrünü dövüyordu.

Vapur, beşik gibi sallanıyor; çiseleyen yağmur, iri tanelerle düşüyor; kamçı ucu gibi sert esintiler, serenleri sarsıyordu. Gökyüzü epice kararmış ve ağır ağır basan akşam karanlığı, korkunç bir tehlüke gibi denizi, vapuru sarmıştı.

Macid, yağmur altında dolaşmaktan haz duyuyor ve bozuk sinirleri tatlı bir uyuşuklukla gevşiyordu.

Denizin azması, vapurun sağa sola yatarak sallanışı, onun yavaş yavaş keyfini bozuyordu.

Karısı ne yapıyordu? Bu azan fırtınadan korkmaması kabil değil li. Fakat Macid kamaraya dönmeğe korkuyordu. Kaptan köprüsünün altına sığındı, ellerini paltosunun ceplerine soktu, fırtınanın dineceğini umarak bekledi.

Fırtına dinmiyor; yağmur; savruntulu bir sel gibi akıyor; serenler çatırdayor; vapur, her teli ayrı ses çıkararak sallanıyordu.

Macid, güverteye çıkan merdiven tarafından bir kadın çığlığı duyarak ürpermişti Döndü, mantosunun etekleri uçan bir kadın, şaşkın şaşkın etrafına bakınıyordu.

Macid, karısını tanımıştı; ellerini ceplerinnen çıkardı, ona doğru koştu:

— Ne var Seniha?

Genç kadın, kocasını görür görmez, kollarını açarak korku ile sarıldı:

— Korkuyorum. Korkuyorum..

Macid Senihayi bağrına basmıştı:

— Korkacak ne var, çocuğum?

Genç kadın, başını kocasının göğsüne dayamıştı:

— Ne korkunç fırtına...

— Şimdi geçer!

— Sen, korkmayor musun?

— Hayır! Neden korkayım?

Genç kadın, gözlerini kaldırdı, kocasına baktı ve başını, onun koltuğuna sakladı.

Savruntulu bir sel gibi akan yağmuru duymayor, ve serenlerin çatırdamalarından, vapurun her teli ayrı ses çıkararak beşik gibi sallanışından da korku duymayorlardı.

Yağmur sıkıntısı, onları biribirinden ayırmış, adeta uzaklaştırmış; fakat korku, birleştirmişti!

Eski Türklerde Tecim İşleri

— Başı 19 uncu sayfada —

bir kılıç gösterilince eski midir yeni midir, nerede yapılmıştır, derhal aldanmayarak tanırlar ve söylerler idi.

En makbul kılıçlar üç türlü idi:

1 — Gümüşle karışık çelik kılıçlar;

2 — Altınla karışık çelik kılıçlar;

3 — Saf çelikten yapılmış kılıçlar.

Bu üçüncü türlüye «Eski ıstanbul» denilıyordu. Kılıçların en makbulü idi. Gayet pahalıya alınır satılırdı.

Eski Şam, Diyarıbekir ve Bağdat kılıçları da «Eski ıstanbul» gibi makbul idi.

Tüfekçilerin kazançları yolunda idi. Fakat bunların yaptıkları tüfeklerin namluları kalın idi. Biribiri arkasından beş altı atımdan sonra kızışıyordu. Soğumadan atılamamak (mahzuru vardı.) Horuzlu da uygunsuzdu. Dipçikleri kısa, ufak ve fakat süslü idi. Altın, sedef ve gümüş kakmalıları vardı. Tabancaların dipçiklerini de süslerler idi.

Fırıncılar, Ekmekçiler, Simitçiler

Eski zamanda ıstanbulda - Üsküdar ve Boğaziçi dahil olarak - 180 - 200 kadar fırın vardı.

Fırıncılar pide ve has adi e iki türlü ekmek çıkarırlardı. Fakat fırıncılar, ekmekçiler iyi çeşni tutmağı, iyi hamur yoğurmağı, kıvamında ekmek pişirmeği pek bilemiyorlardı. Pidelerin mayaları pek az idi. Pişkinlikleri nisabında değildi; has ekmekler beyazca, daha mayalı, daha pişkince idilerse de, onların yenisi de pek beğenilecek gibi değildi.

«ıstanbul Efendisi» [*] ve ekmekçiler kâhyası fırınları sık sık kontrol ederler; eksik ekmek çıkaranları.. okkada ağır çekmek için az pişirenleri dayakla, ve daha başka cezalar ile terbiye ederlerdi.

Simitler ekmeklere nisbetle daha pişkin ve daha lezzetli idi.

Hekimler, Cerrahlar, Şerbetçiler (yani eczacılar)

İstanbulda tıp tahsiline mahsus iki medrese vardı. Bu medreselerde ders görmüş müs üman hekimlerden başka, her milletten - ötede beride derme çatma tahsil görüp - tebabet icra edenler de çoktu. Yukarı tabakaların inanı frenk hekimlerine idi.

Saray hekimi hekimbaşı olur idi. Bu memuriyet ehil olan kazaskerlerden birine verilirdi.

«Fethimeyt» ameliysi yapılmadığından cerrahlık pek geri kalmış idi. İtalya ve Fransada tahsil görmüş Rumlardan, Ermenilerden, veya frenk hekimlerinden başka; ufak tefek bir ameliyat yapacak ne bir hekim ve ne bir cerrah vardı.

Kadın hastaları ölüm derecesine gelmedikçe, hekime muayene ettirmezlerdi. Bu halde bile hastayı bir örtü ile örterler, ne yüzünü ve ne vücudunun herhangi bir tarafını göstermezlerdi.

[*] O devirin ilbay ve şarbayı.

Kadın hastalıklarını, biraz hekimlikten anlayan kadın ebeler, tedavi ederlerdi. Çocuk doğurtmak için mengene kullanmak lâzım gelse, uzmana müracaat edilmezdi.

«Fethimeyt» ameliyesi yapılmamakla beraber, medreselerde eskiden kalma veya ecnebi lisanlarından çevrilmiş teşrihe ve dahili ve harici hastalıkların teşhisi usullerine dair bazı kitaplar bulunurdu. Talebeler bu kitapları okuyarak hekimlik öğrenmeğe çalışıyorlardı. Rum, Ermeni, frenk ve mühtedi hekimlerin ma'lûmatından istifade etmek istemezlerdi. Bununla beraber çiçek aşısını Türk hekimleri bulmuşlar ve tatbik etmişlerdi.

Hekimbaşının izni olmadıkça kimse hekimlik yapamazdı. Fakat frenk hekimleri izin almaktan ve imtihandan muaf idiler.

İstanbulda eczacılar az idi. Bunlara «şerbetçi» denilirdi. Hekimlerin ve cerrahların çoğu verecekleri ilâçları kendileri yaparlardı. Yani hem hekim, hem cerrah ve hem de eczacı idiler.

Eskidenberi halkımızın kullandığı «kocakarı ilâçlarını» aktarlar tertip eder, hazırlayıp verirlerdi.

Sahaflar

İstanbulda Fatihten beri Suriyeden, Arabistandan, Mısırdan, Iraktan, İrandan hayli ülema gelmişti. Binlerce cilt kitap getirilmiş; nice medreseler açılmış, maarif intişar etmiş, terakki etmişti. İlim erbabı çoğalmış, kitaplar yazılmış, kitap alım satımı revaç bulmuş, bu sebeplerle sahaflık kâr'ı bir ticaret hükmüne girmişti.

İlim meraklıları kitap alışverişinde paralarını esirgemezler, ucuza pahalıya bakmazlardı. Nüshası nadir ve güzel yazılı kitaplara rağabet ziyade idi.

Şimdiki hesabımıza göre (altın para) yirmi otuz bin kuruşa kadar kelâmıkadimler, ve nadir nüshalı kitaplar alınıp satıldığı vaki olmuştur.

Mücellitlik san'atı da pek ilerlemiş, Şark ve Türk istilinde fevkalâde ince, güzel müzeyyen ve muşanna ya'dızlı kaplar yapan üstadlar yetismiş, ve mücellitlik hakkıyle «güzel san'atlar» sırasına geçmişti.

Sahaf çarşısını Bayazit camii avlusundan Büyük çarşıya giden yolun iki tarafındaki dükkânlar teşkil ederdi.

Mücellit esnafı da yine Bayazitta eski Maliye Nezareti dairesinin karşısındaki dükkânlarda çalışıyorlardı.

Saraçlar

İstanbulda esnaflar ve iş güç sahibi olup ta kudretleri müsait olanlar atla veya merkeple gidip geliyorlardı. Vezirlerimiz, kibarlarımız, beylerimiz de hep güzel atlara binerlerdi. Hepsinde at merakı ve binicilik hevesi ve iddiası vardı. Ahırlarında birçok atlar beslerlerdi. Arabaya rağbetleri yoktu.

Bu sebeplerle saraçlık kârlı bir san'at olmuştu. Saraçların yaptıkları sade güzel kılaptanlı, sırmalı eğerler, haşalar, yularlar, göğüslükler.... cidden bedayiden sayılmağa şayan eserler idi.

Saraç esnafının dükkânları, toplucaolarak Şehzade camiinden sonra Fatihe doğru giden cadde üzerinde idi.

Naci : — Kaya! şu küçük armağanım hoşuna giderse, kendimi dünyanın en bahtiyar erkeği sayacağım.
Kaya: — Çok teşekkür ederim, ancak bunu bana ne vesile ile veriyorsun ?
Naci : — * * * * * * * * * * * * vesilesile.

Armağanın ne vesile ile verildiğini yukarıdaki on iki resmin ilk harfi göstermektedir. Bu bilmeceyi doğru çözenlere armağanlarımız :

Birinciye beş tane gümüş lira; İkinciye dört tane gümüş lira; Üçüncüye üç tane gümüş lira; Dördüncüye iki tane gümüş lira; 5 — 15 inciye birer tane gümüş lira; 16 — 50 inciye birer tane 1936 Resimli Ay muhtırası; 51 — 100 ünciye birer tane 1936 Resimli Ay duvar takvimi.

---

19 uncu sayımızdaki bilmecemizin doğrusu :

CAHİT UÇUK'tur.

Bu bilmeceyi doğru çözenler arasında çekilen kurada kazananlar :

1 — **Yün battaniye - İstanbul :** Maçka Valideçeşme No. 179 evde Muazzez Selim Erdil. 2 — **Gümüş kurşunkalemi:** Ankara Tüze Bakanlığı karşısında N. 269 dükkânda Faruk Güner. 3 — **1 kilo kolonya;** İstanbul Kadıköy Mühürdar Hasıraltı sokağı No. 8 Yılmaz Üçok. 4 — **Bir kilo likör :** İstanbul Arnavutköy Mektep sokak No. 27 Zehra Besim Uçak. 5 — **Kravat:** Antalya lisesinde 386 Naim Türkdoğan. Trabzon, P. T. T, Başmüdüriyet muhasebe memurlarından Nurettin Okumus. Adana: Erkek öğretmen okulu 553 Mustafa

Çorap : Bursa Muradiye istasyonu Sümer Bank fabrikası inşaat kontrölü Cemil kızı Müfide. Malatya : Lisede 340 Türkân. İstanbul : Maltepe Tarla sokak No. 21 de Fatma.

Mendil : Zonguldak Mektekliler pazarı vasıtasile Ali. Mersin Dahilî ticaret gümrüğü ambar memuru Hızır O. Cemil Sunar. İstanbul Haydarpaşa lisesi 1488 Necdet Güneri.

Dolmakalem : Ankara Karaoğlan Yeni Hamam apartman No. 4 Yarbay Cemal oğlu Ünal. Diyarbekir lisede 547 Kenan Kaya.

1936 muhtırası: Ankara T. C. Merkez bankasında M. Süarık. Ankara : Musabey mahallesi Karalar sokak No. 11 Cemal. Ankara : Gazi terbiye Enstitüsü riyaziye kolunda No. 69 F. Ergın. Ankara: Adliye Vekâleti icra muharebe kâtibi Nezihe kızı Perihan. Ankara: Dahiliye Vekâleti vilâyetler idaresi üçünbü şube daktilolarından Emine. Ankara : Ticaret lisesi No. 60 Hayatî. Ankara : Maliye Vekâleti kefalet sandığı Osman Nuri. Ankara : Mukaddem mahallesi Akın sokak No. 21 de Saime. Edirne: Meriç müskirat fabrikasında Faik. Konya : Bölge sanat okulu öğretmenlerinden Diyarbekirli Nazif. Erzurum : Yenikapı Araplar caddesi No. 14 Enis. Burdur: Cumuriyet caddesi No. 47 Emel Türgay. Gaziantep : Lisede 556 Kilisli Salâhattin Kızıltan. Sıvas: Erkek öğretmen okulu 259 Feyzi Sayın. ıstanbul : Selimiye topçu alayı ikinci tabur yazıcısı Namık. Edirne: Evkaf esas kâtibi Hüseyin Atay. Elâziz : Vali konağı bayan Fazıla Gür. Çorum : Camiikebir mahallesinde No. 36 da Mustafa Cantekin yeğeni M. Şevket. Denizli : Kışla caddesi No. 132 Leman Berkman. Çankırı: İnhisarlar ambar memuru bay Kadri kızı Handan. İzmir : Karşıyaka Selimiye sokak No. 58 Mefharet Ersöz. İzmir: Karşıyaka orta okul No. 179 Suha Gürsoy. İzmir : Defterdarlık varidat kâtibi Reşat Uzdiril. Turhal : Şeker fabrikası elektrikçisi H. Özarar. Çorlu : Kolordu şube yazıcısı Osman Öner. Edremit İnhisarlar memurlarından Aliye Rona. Ödemiş : Mühendis Salâhattin Gürsu kızı Neriman. Elmalı: Malmüdür oğlu Mahir Toker. İstanbul : Kadıköy İkinci orta okul No. 55 Naim. İstanbul : Üsküdar Sulh hukuk mahkemesinde zabıt kâtibi Meliha Artun. İstanbul: Yavuz savaş gemisi G.K.Z. Hayrettin Faruk. İstanbul : Beyazıt Sabuncuhanı çıkmazı No. 7 Gevher. İstanbul : Kız lisesi 1281 Muallâ Algan. İstanbul: Kanlıca Samime Akant. İstanbul Lâleli Koska No. 22 Bayan Muhterem.

Duvar takvimi : Ankara Yenişehir İsmet İnönü caddesi No. 20 telefon işyarı Hilmi Üstünbaş; İstanbul: Topkapı Selçuk sanat mektebi 273 Kadriye; Trabzon: Doktor Vahab kızı Feriha; Ankara : Posta işleri şube 5 mümeyyizi eşi Müzeyyen Uras; İstanbul: Mahmutpaşa caddesi No. 123 Tahsin Kutsal; Ereğli - Karadeniz: İcra dairesinde Hikmet Tekin Rona; İstanbul: Galata gümrük muhafaza başmüdürlüğünde Münir Yüce. Kâhta Posta telgral direktörü Şekip Akınlı Görele: Manifaturacı M. Altan; İstanbul: Telefon direktörlüğünde M. Gören; İstanbul: Üsküdar, İhsaniye iskele caddesi No. 67 Sevgi Çiçekdağ; Gireson: Gazipaşa ilkokul öğretmeni Zehra Kemik; İstanbul: 6 ıncı ilkokul 414 Meliha; Trabzon: İkbal basımevinde Mehmet; Samsun: Telgraf muhabere memuru Şevket Bayraktar; Bolu : Piyade alayında yüzbaşı Hüsamettin kızı Türkân Aykut; Şile: Gümrük memuru Süleyman Yılmaz; İstanbul: Nişantaşı Işık lisesi Naci; Erzurum: Lisede No. 637 Galip Tunç; Çanakkale: Hükümet caddesi No. 11 Handan Ulus; Şibinkarahisar : Yazı ve yağlı boya sanatkârı Abdullah; Kütahya: Jandarma okulu Bl. 4 Komutanı yüzbaşı Asım kızı İlhan Yücetürk; Konya: Lisede 749 M. Galip; İstanbul: Hocapaşada Meliha Akalın; Pınarhisar: Topçu asteğmeni Sami; İstanbul: Beykoz Yalıköy İsakağa No. 9 Gıyasettin; Balıkesir: Lisede No. 80 Hasan; Ankara: Yenişehir Demir tepe. Akbay sokak No. 8 Gönül Nuri; Eskişehir: Sakarya caddesi, 2 Eylûl sokak No. 49 Reşat Melâhat; Van: Hudut alay karargâhında muhabir erbaşı Kâşif Berkan; Akşehir: Manifaturacı Mehmet Ercan; Tirebolu: Sakarya ilkokulu öğretmeni Arif Ünal; Siirt: Telgrafçı Muhittin Altın; İstanbul: Harbiye mektebi 1727 Ş. Gökbir; Çine: Madran caddesi No. 3 Fadime Gökçel Denizli: İlbay kızı Baria Erten; İzmit: Gölçük 2 inci İnönü denizaltı gemisinde B. Kemal Ülengin; Konya: Erkek lisesi No. 652 Hasib Hüsnü Altınsel; Muğla: Bodrum gümrüğünde Kâni Atalay; Amasya: Orta okul 77 Mahir; Kırklareli: 126 Al. 12 Bl. Başçavuş Halil Erman; İstanbul Erenköy Ömerpaşa sokak No. 16 Nüzhet Ergüven; İstanbul: Felemenk Türk tütün şirketi memurlarından Kemal Ülgenay; Adana: Namık Kemal ilkokulu No. 653 Zekiye Göktan; İstanbul: Maçka Emlâk caddesi No. 28 Cihad Nihal; Islahiye : Akbez Hd. Tb. muhabere başçavuşu Kâmi Önügören; Siirt: Kitapçı Eminden Şahab Özmen; İstanbul: Haydarpaşa Devlet demiryolları mağazası memurlarından Ulvi; İstanbul Vefa lisesi No. 60 M. Sıtkı; Ankara: Cebeci Demirlibahçe Duruk sokak No. 20 Huriye.

No. 21 **YARIM AY** BİLMECE KUPONU No. 21

Reklâma İnanmayın

Alanlara Sorun

EN KOLAY, EN PARLAK, EN SÜREKLİ YANAN KÖMÜR: TÜRK ANTRASİTİ DIR

Reklâma İnanmayın

Alanlara Sorun

EN ÇOK ISITAN, KOKU, DUMAN YAPMADAN YANAN ve YANARKEN PARÇALANMAYAN KÖMÜR

TÜRK ANTRASİTİ dir

Reklâma İnanmayın

Alanlara Sorun

HER SOBADA VE MALTIZDA YANAN, FİRA VERMEYEN, EN HAFİF VE EN UCUZ KÖMÜR

TÜRK ANTRASİTİ dir

Satış Yerleri:

Yenicami — İşhan: Maden kömürü işleri T. A. Ş.

Galata: İş Bankası şubesi